

**T.C.
SİİRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

ALİ KESKİN

**ORTAOKULLARDAKİ MÜLTECİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK
ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİN TUTUMLARININ
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Veysel OKÇU**

SİİRT -2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Siirt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum " Ortaokullarda Bulunan Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Tutumu" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Ali KESKİN

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Doç. Dr. Veysel OKÇU danışmanlığında, Ali KESKİN tarafından hazırlanan bu çalışma 30/01/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi (Başkan) : Doç. Dr. Hüseyin Fazlı ERGÜL İmza:.....
Jüri Üyesi (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Veysel OKÇU İmza:.....
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AVCI İmza:.....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

30/01/2020

Doç. Dr. Veysel OKÇU
Enstitü Müdürü

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ORTAOKULLARDAKİ MÜLTECİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK ÖĞRETMEN VE
ÖĞRENCİLERİN TUTUMLARININ İNCELENMESİ****ALİ KESKİN**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Veysel OKÇU

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Hüseyin Fazlı ERGÜL

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AVCI

2019, 139 Sayfa

Bu araştırma, ortaokullardaki mülteci öğrencilere yönelik öğretmen ve öğrencilerin tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde bulunan toplam 97 ortaokulda görev yapan 3645 öğretmen ve yine bu okullarda öğrenim gören 85518 ortaokul öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, basit seçkisiz random (rastgele) yöntemiyle seçilen Gaziantep ili Şahinbey ilçesindeki 27 ortaokulda görev yapan 814 öğretmen ve bu okullarda öğrenim gören 1218 öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada öğretmenler için "Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği" ve öğrenciler için ise "Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada, verilerin analizinde betimsel istatistik tekniklerinden frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA testi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, ortaokullardaki mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının "iyi düzeyde" olduğu saptanmıştır. Buna ilaveten, öğretmenlerin mülteci öğrencilere iyimser yaklaştıkları, anlayışlı oldukları, kendilerini onların yerine koyarak onları anlamaya çalıştıkları ve yaşadıklarından dolayı onlara önyargısız yaklaşarak adil davrandıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, mülteci öğrencilerin dil farklılığı öğretmenler için sorun oluşturduğu, bu durum mülteci öğrencilerin sınıfa uyumlarını zorlaştırdığı ve öğretmenlerin mülteci öğrencilerin eğitiminde kendilerini yeterli görmedikleri belirlenmiştir. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin, sınıftaki mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının

"orta düzeyde" oldukları ancak "iyi düzeyde" olmadıkları tespit edilmiştir. Ortaokulda öğrenim gören öğrenciler, mülteci öğrencilerin Türkçe'yi öğrenmelerinden mutlu oldukları, onlara bir yabancı gibi davranmadıkları, aynı dine mensup olmanın gereği olarak onlara yardımcı oldukları, mülteci öğrencilerin derslerinde başarılı olmaları kendilerini mutlu ettiği ve onlara Türkiye'yi tanıtmaktan da memnun oldukları saptanmıştır. Buna karşın, ortaokul öğrencilerinin ileriki eğitim-öğretim hayatlarında, okulda ve okul dışı günlük hayatlarında mülteci öğrencilerle arkadaşlık etmeye çok istekli olmadıkları ve benzer şekilde sınıf içinde yapılan eğitsel etkinliklerde mülteci öğrencilerle aynı grupta yer almak istemedikleri ortaya çıkmıştır. Ortaokul öğrencilerinin, mülteci öğrencilere yönelik tutumları, araştırmada kullanılan bağımsız değişkenlerinde; cinsiyete göre anlamlı farklılıkların olduğu, sınıf düzeyine göre anlamlı farklılıkların olmadığı, sınıfında mülteci olma veya olmama durumuna göre anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul, Branş Öğretmeni, Tutum, Mülteci Öğrenci, Öğrenci

ABSTRACT

MASTER THESIS

INVESTIGATION OF ATTITUDES OF TEACHER AND STUDENTS
TOWARDS REFUGEE STUDENTS IN THE MIDDLE SCHOOLS

Ali KESKİN

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Veysel OKÇU

Jury (Chair): Assoc. Prof. Hüseyin Fazlı ERGÜL

Jury: Assist. Prof. Yunus Emre AVCI

2019, 139 Pages

This research was conducted to determine the attitudes of teachers and students towards refugee students in secondary schools. The universe of the research is 3645 teachers working in 97 secondary schools in Gaziantep province Şahinbey district in 2017-2018 academic year and 85518 secondary school students studying in these schools. The sample of the study consists of 814 teachers working in 27 secondary schools in Gaziantep province Şahinbey district selected by simple random random method and 1218 students studying at these schools. In the research, "Refugee Student Attitude Scale" was used for teachers and "Attitude Scale for Refugee Students" was used for students. In the study, frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, independent sample t-test and ANOVA test were used in the analysis of data.

The attitudes of the teachers participating in the research towards the refugee students in secondary schools were found to be "good" but not "very good". In addition, it has been determined that teachers approach the refugee students with optimism, are understanding, instead of them try to understand them by putting themselves, and treat them fairly without prejudice. However, it has been determined that the language difference of refugee students is a problem for teachers, this makes it difficult for refugee students to adapt to the classroom and teachers do not consider themselves sufficient in the education of refugee students.

It was determined that the attitudes of middle school students participating in the study towards the refugee students in their class were "at a medium level" but not at a "good level". Secondary school students are happy that refugee students learn Turkish, not treating them like a stranger, they help them as a requirement of belonging to the same religion, It has been determined that refugee students are successful in their lessons and they are happy to introduce our country to them. On the other hand, it was revealed that middle school students were not very willing to be friends with refugee students in their future education and training life, at school and outside school, and similarly, they did not want to be in the same group with refugee students in educational activities held in the classroom. Secondary school students' attitudes towards refugee students in their independent variables used in the research; It was determined that there were significant differences by gender, there were no significant differences by grade level, and there were significant differences according to the status of being a refugee or not.

Key Words: Secondary School, Branch Teacher, Attitude, Refugee Student, Student.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	x
TEŞEKKÜR	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
ÇİZELGELER LİSTESİ	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Problem Cümlesi	5
1.3 Araştırmanın Amacı	5
1.4 Araştırmanın Önemi	6
1.5 Araştırmanın Sayıltıları	6
1.6 Araştırmanın Sınırlıkları.....	6
1.7 TANIMLAR	7
1.7.1 Göç Kavramı	7
1.7.2 Mülteci	7
1.7.3 Sığınmacı	7
1.7.4 Tutum	8
İKİNCİ BÖLÜM	
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2. 1 GÖÇ VE MÜLTECİ ÇOCUKLAR	9
2.1.1 Göç Nedir?.....	9
2.1.2 Göç Türleri.....	11

2.1.2.1 İç Göç	11
2.1.2.2 Dış Göç	13
2.1.2.3 Zorunlu Göç	14
2.1.2.4 Gönüllü Göç	15
2.1.3. Göç Nedenleri	16
2.1.4. Göç ve Çocuklar	18
2.2 T.C KANUNLARINDA MÜLTECİLERİN HAKKI VE SİĞİNMACI ÇOCUKLAR	20
2.2.1 Sığınma Hakkı.....	20
2.2.1.1 Mülteci	22
2.2.1.2 Şartlı Mülteci	25
2.2.1.3 İkincil Koruma.....	26
2.2.1.4. Geçici Koruma	27
2.2.2 Türkiye’de Sığınmanın Tarihsel Geçmişi ve Yasal Düzenlemeler.....	28
2.2.3. Çocuk Hakları Sözleşmesi	35
2.2.4. Çocuk Haklarına Dair Uluslararası Düzenlemeler	37
2.3. TÜRKİYE’DE YAŞAYAN MÜLTECİ ÇOCUKLAR VE YAŞADIKLARI PROBLEMLER.....	39
2.3.1 Ekonomiye Dair Problemleri	41
2.3.2 Sağlığa Dair Problemleri	42
2.3.3. Barınma ve Beslenmeye Dair Problemleri	45
2.3.4. Eğitime Dair Problemleri.....	46
2.3.4.1 Psikolojik Problemler	48
2.3.4.2 Dil Problemi	49
2.3.4.3 Müfredat Problemi	50
2.3.4.4 Kültürel Problemler.....	51

2.3.4.5 Toplumsal Dışlanma Problemi	51
2.3.4.6 Çocuk İşçiliği Problemi	52
2.3.5 Mülteci Çocuklara Dair Eğitim Hizmeti.....	53
2.3.5.1 Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)	54
2.3.5.2 Devlet Okulları.....	56
2.3.6 Sivil Toplum Kuruluşları Hizmetleri.....	59
2.4 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
YÖNTEM.....	68
3.1. Araştırmanın Modeli	68
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	68
3.2.1 Öğretmen Çalışma Grubu	68
3.2.2 Öğrenci Çalışma Grubu	69
3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	70
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu.....	70
3.3.2 Kullanılan Ölçekler.....	70
3.4. Verilerinin Toplanması ve Analizi	73
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
BULGULAR.....	75
4.1. Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutumlarına İlişkin Bulgular	75
Tablo 4.2. Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ) maddelerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri	76
4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	77
4.4. Medeni Durum Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutumlarına İlişkin Bulgular	77

4.5. Kıdem Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutumlarına İlişkin Bulgular	78
4.6. Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutumlarına İlişkin Bulgular	81
4.7. Sendika Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	82
4.8. Sınıfında Mülteci Öğrenci Olma Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular	83
4.9. Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğrencilerin Tutumlarına İlişkin Bulgular	84
Tablo 4.10. Mülteci Öğrenci Yönelik en yüksek ve en düşük tutum puanları.....	84
4.11. Cinsiyet Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğrencilerin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	85
4.12. Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğrencilerin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	86
4.13. Sınıfında Mülteci Öğrenci Olma Durumu Değişkenine Göre Öğrencilerin, Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular	87

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	88
SONUÇLAR	88
5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	91
5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	93
5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	93
5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	93
5.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	94
5.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	94
5.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	95

5.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	95
5.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	97
5.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	97
5.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	97
Öneriler.....	98
Araştırmacılar İçin Öneriler	99
KAYNAKÇA	100
EKLER.....	116
1. Araştırma İzin Belgesi.....	116
2. Araştırmada Kullanılan Ölçekler.....	117
2.1. Öğrenci Ölçeği (MÖYTÖ).....	117
2.2. Öğretmen Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ)	119
3. Ölçek İzni	121
3.1. Öğretmen Ölçeği (MÖYTÖ) İzni	121
3.2. Öğrenci Ölçeği (MÖTÖ) İzni.....	121
4. Özgeçmiş	122

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ANOVA	: Analysis Of Variance
BM	: Birleşmiş Milletler
BMÇHS	: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CEAS	: Ortak Avrupa İltica Sistemi
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
IDP	: Internally Displaced Persons
IHH	: İnsani Yardım Vakfı
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ORSAM	: Ortadoğu Araştırma Merkezi
S.B.F.	: Sosyal Bilimler Fakültesi
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YTDE	: Yetişkinler için Türkçe Dil Eğitimi Programı
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
WFP	: Dünya Gıda Programı

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici ve destek olan değerli danışman hocam sayın Doç. Dr. Veysel OKÇU'ya, tez savunmasında tezime çok değerli katkılar sunan Doç. Dr. H. Fazlı ERGÜL ve Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre AVCI hocalarıma teşekkürlerimi arz ediyorum.

Yüksek lisans sürecinde katkılardan dolayı başta bölüm başkanımız Doç. Dr. Nazım ÇOĞALTAY olmak üzere, Prof. Dr. Hasan Basri MEMDUHOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Vahap BOZ, Dr. Öğr. Üyesi Rasim TÖSTEN, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet SAYLIK ve burada ismini saymadığım tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan değerli hocalarıma, ayrıca manevi desteğini her an yanımda hissettiğim eşim Elif Duygu'ya, aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Siirt - 2019

Ali KESKİN

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımları	47
Şekil 2.2. Türkiye’de Eğitim Gören Suriyeli Öğrenci Sayısı	53
Şekil 2.3. 2017-2018 Yılı Gem’lerde Eğitim Gören Ortaokul Öğrenci Sayısı	54
Şekil 2.4. 2017-2018 Yılı Devlet Okullarında Eğitim Gören Ortaokul Öğrenci Sayısı	56
Şekil 2.5. 2017-2018 yılı Resmi ve Özel Okullar- Öğrenci-Öğretmen ve Derslik Sayıları	57
Şekil 2.6. Bölgelere Göre Aktif Dernek Sayısı	59
Şekil 2.7. Sektör Bazında Yapılan Yardımlar	60
Şekil 2.8. Öğretmenlerin Sınıf İçerisinde Yaşadıkları Zorluk Yüzdeleri	65
Şekil 2 9. Travmanın Cinsiyete Göre Etkileri	66

ÇİZELGELER LİSTESİ

Tablo 3.1. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri	69
Tablo 3. 2. Öğrencilerin Demografik Özellikleri	70
Tablo 3. 3. Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ) Cronbach's Alpha değeri.....	71
Tablo 3.4. Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğine (MÖTÖ) alt boyutlarına ilişkin normallik testi	71
Tablo 3. 5. Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği (MÖYTÖ) Cronbach's Alpha değeri.....	72
Tablo 3.6. Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeğine (MÖYTÖ) ilişkin normallik testi	73
Tablo 4.1. Ortaokullardaki mülteci öğrencilere yönelik öğretmenlerin tutumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine ait bulgular	75
Tablo 4.2. Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ) maddelerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	76
Tablo 4.3. Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin t- testi sonuçları.....	77
Tablo 4. 4. Öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin t-testi sonuçları	78
Tablo 4.5. Öğretmenlerin kıdem değişkenine göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarına İlişkin ANOVA testi sonuçları	79
Tablo 4.6. Öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumuna göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin bağımsız t- testi sonuçları .	81
Tablo 4.7. Öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumu değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutum düzeylerine ilişkin bağımsız t- testi sonuçları.....	82
Tablo 4.8. Öğretmenlerin sınıfında mülteci öğrenci olma değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutum düzeylerine ilişkin bağımsız t- testi sonuçları	83
Tablo 4.9. Mülteci öğrencilere yönelik öğrencilerin tutumlarına İlişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri.....	84
Tablo 4.10. Mülteci öğrencilere yönelik en yüksek ve en düşük tutum puanları	84

- Tablo 4.11.** Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin t - testi sonuçları..... 86
- Tablo 4.12.** Öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutum düzeylerine ilişkin ANOVA testi sonuçları..... 86
- Tablo 4.13.** Öğrencilerin sınıfında mülteci öğrenci olma durumu değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutum düzeylerine ilişkin t - testi sonuçları..... 87

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın öncelikle problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sayıtlar, sınırlılıklar ve ilgili tanımlara yer verilmiştir.

1.1 PROBLEM DURUMU

Uluslararası göç hem dinamik, hem karmaşık, hem çok boyutlu ve sürekli devinim halinde olan bir olgudur. Geçmişten günümüze birçok nedenden (siyasi, sosyal, ekonomik, güvenlik ve kültürel vb.) ötürü insanlar bireysel veya kitlesel olarak farklı coğrafyalara göç etmek durumunda kalmakta dolayısıyla bu durum hem toplumsal yapıyı etkilemekte hem de şekillendirmektedir. Günümüzde uluslararası göçü anlamak için kullanılan kavramların kökeni incelendiğinde ise, sosyal bilimler disiplinleri içerisinde 19. yüzyılda ki literatürde yer aldığı belirtilmektedir (Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino ve Taylor, 1998: 3).

Bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek için can güvenliğini tehlikeye sokacak doğal afetler ve otorite güçler tarafından meydana gelen baskılar ve siyasal nedenlerden dolayı, yer değiştirme hareketine zorunlu göç denir (Öner, ve Öner, 2012:17). Çok yönlü ve karmaşık bir yapıya sahip olan göç hareketinin, toplumsal yaşamdaki demografik, kültürel, sosyo-ekonomik yapıyı biçimlendirmesi, göçün dinamik bir süreci ifade eden bir olgu olduğunu göstermektedir. Bir coğrafyadan başka bir coğrafyaya yapılan göç, sadece siyasi, kültürel, ekonomik yönlerle sınırlı değil, bireyin ve toplum edinmiş olduğu yaşama ve korunma ve katılım hakkından yoksun bırakan genel bir olgudur. İlk zamanlarda coğrafi sebepler, iklim koşulları, kıtlık gibi nedenlere bağlı yapılan göçler; günümüzde ise eğitim, ekonomik ve güvenlik gibi nedenler baz alınarak yapılmaya başlanmıştır.

İnsanların doğup büyüdüğü yer ile arasında yakın bir ilişki vardır. Sosyolojinin kurucularından olan İbn-i Haldun, toplumsal ilişkilerde bulunan mekânın ilişkilere olan etkisi üzerinde durmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015:20). Tanımı itibariyle mekân değişikliğini ifade eden göç, kişinin başta psikolojik sağlığı olmak üzere tüm hayat düzenini etkilemektedir. Yalnız olma, aidiyet duygusunun yoksunluğu, tükenmişlik, güvenlik korkusu, ikinci kişilerce ilgi görme arzusu ve ihtiyacı, birlikte huzur ve barış ortamı içerisinde yaşa(ya)mama gibi nedenler kişi ve

kişilerin psikolojik sağlığını etkileyerek sağlıklı düşünce yerini şiddet içerikli davranışlara bırakmaktadır (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016:15). Bireyin bu tavrı domino etkisi yaparak, toplumsal düzeni derinden etkilerken, daha karmaşık bir yapıya büründürerek toplumsal çözülmeye neden olmaktadır. Siyasi, ekonomik, güvenlik ve kültürel vb. sebeplerden dolayı ortaya çıkan bu çözülmeye göç ve göç eyleminin içinde varlık gösteren bireyin, davranışlarını doğrudan etkilemektedir.

Türkiye'yi etkileyen uluslararası göç hareketlerinden en kapsamlısı, Suriye'de yaşanmıştır. İlk sığınmacı Nisan 2011'de Suriye'den gelen 252 kişilik grupla başlamış, daha sonra yaşam şartlarının zorlaşması ve can güvenliği nedeniyle göç hareketi kitlesel boyuta ulaşarak milyonlarca kişiyi etkilemiştir (Akşit, Bozok ve Bozok, 2015: 92). Türkiye, Nisan 2011 tarihi itibarıyla Suriye'ye yönelik "açık kapı politikasını" uygulamaya koyacağını duyurarak 100.000 kişiyi kabul edecek sınır olduğunu belirtmiş, ancak göç hareketi beklentinin çok ötesinde gerçekleşmiştir. Yerinden göç etmek durumunda kalan 10 milyon kadar sığınmacının; 6.5 milyon kadarı kendi ülkesi içerisinde, 3.5 milyon kişi de başka ülkelere göç etmek zorunda kalmış kişiler, yani sığınmacılardır (Yonca, 2014:26). UNICEF'in 2016 yılında yayınladığı rapora göre 2.764.500 göçmen Türkiye'de kayıt altına alınmıştır ve bu sayının neredeyse yarısını 0 ila 18 yaş arasında olan çocuklar oluşturmaktadır. 860.000 kişi ise okula gitme yaşı gelmiş olan Suriyeli çocuklardır (İlksen Kanbur, 2017:2). Halen Türkiye'de 2018 yılı mart ayı itibarıyla 3.547.194 Suriyeli mülteci ülkemizde ikamet etmektedir (GİGM, 2018a). Bu kadar büyük bir kitlenin ülkemizde mülteci olarak yaşaması başta bu çocukların eğitimi olmak üzere birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Suriye'de gerçekleşen çatışma ve iç savaşın sonucunda gerçekleşen zorunlu göçten en fazla çocuklar etkilenmiştir. Çocuklar bu süreçte hem psikolojik travmaları ile mücadele etmek hem de yoksulluk, barınma, sağlık, eğitim, dil, kültürel çatışma, ayrımcılık, istismar ve çok küçük yaşta evlilik gibi birçok sıkıntı ile mücadele etmek durumunda bırakılmışlardır. Aras ve Yasun'un (2016) yaptığı çalışmada, sağlanacak eğitim desteği ile Suriyeli çocukların kaygı ve yalnızlık gibi duygulardan uzaklaştırılabileceği, bunun yanı sıra çocuk işçiliği ve erken evliliklerin de önüne geçilebileceği belirtilmiştir.

İnsanların fiziksel olarak yıpranmasının çok ötesi olarak tanımlanan kültürel travma; dolaylı ya da doğrudan etkisiyle toplumun temel unsurları olan tarihsel süreç,

konusulan dil, ekonomik yaşantı, sosyal yapı vb. durumlara yönelik gerçekleşmesi olası olan karşı bir saldırı ya da toplumun en küçük yapı taşı olan aile yapısında meydana gelen saldırılar sonucunda yıkımın genele doğru yayıldığı otoriteleri ve kurumsal yapıları yok eden bir durumdur (Stamm, Henry, Hudnall Amy ve Higson Smit, 2004:95). Suriye'den gelen ve göçe maruz kalan özellikle gelişme çağındaki çocukların verdikleri mücadele ve yaşadıkları problemler şüphesiz hayatlarında derin izler bırakmaktadır. Bununla beraber Coşkun ve Emin'in (2016) yaptığı araştırmada, Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların devlet okullarında eğitim almalarının sosyal uyumun sağlanması açısından kritik bir öneme sahip olduğu belirtilmiş, ancak Suriyelilerin bu durumla ilgili kültürel asimilasyon kaygıları taşıdıkları da ortaya çıkmıştır.

Toplumdaki bireylerin davranışlarını etkileyen temel yapılardan biri de tutumlardır. Latince 'harekete hazır' anlamına gelen tutum kelimesi günümüzde doğrudan gözlenemeyen, davranışlarımızdan önce var olan ve davranışlarımıza rehberlik eden bir yapı olarak görülmektedir (Arkonaç, 2005). Kişinin, çevresinde gerçekleşen bir durum veya olaya karşı göstermiş olduğu tepki veya davranışı ifade eder (Baysal, 1981:121). Tutumlar nasıl oluşur sorusunun cevabı ise aslında bireylerin çevrelerinde bulunan kişilerdedir. Çocukluk çağından itibaren şekillenmeye başlayan tutumların oluşumu, bireyin yakın çevresiyle (anne, baba, akraba, arkadaş, okul ve öğretmenler vs.) etkileşimi sonucunda gerçekleşir. Tutumların oluşması belirli bir süreç aldığı gibi, tutumların değişmesi de tutumların dereceleri ile bağlantılıdır. Bireylerin tutumları ne kadar güçlü ise değişmesi de o kadar zor olacaktır (Kağıtçıbaşı, 2012:109).

Zorunlu olarak göç eyleminde bulunan mültecilerin içerisinde bu durumdan en çok etkilenenler çocuklar olmaktadır. Dolayısıyla çocukların sağlıklı bir yaşam sürmesi ve geleceklerine yönelik kaygı ve korkuları gidermek, sosyalleşmelerini sağlamak ve edinmiş haklardan mahrum kalmamaları için Türkiye'de de eğitimle ilgili bazı politikalar izlenmektedir. Bu bağlamda, mülteci çocukların okulda sağlıklı bir şekilde sosyalleşebilmesi ve diğer gelişim alanlarında da sorunsuz bir şekilde gelişimini sürdürebilmesi için en önemli görev öğretmenlere düşmektedir (Pumariega, Rothe ve Pumariega 2005). Bu çocuklar için aktif olabilecekleri, akranlarıyla etkili bir iletişim içinde bulunabilecekleri ve kendini anlatabilecekleri

çeşitli platformların olması, çocukların sağlıklı gelişime ve eğitimine önemli katkılar sağlayabilecektir. Bu nedenle öğretmenler, mülteci olan çocukların özellikle sosyalleşmesinde, diğer gelişim alanlarında ve özellikle de akademik başarıları üzerinde önemli bir etkiye sahiptirler (Reyes, Brackett, Rivers, White, & Salovey, 2012). Bu nedenle, öğretmenlerin öğrenciler ve mülteci çocuklar için meydana getirdiği çevre ve etkileşimli ortam, onların başkalarının duygu ve düşüncelerini kavrayabilmeleri, kendi hislerini düzene koymaları ve yeteneklerini geliştirmeleri açısından önem taşımaktadır (Hyson, 2004). Bu nedenle, mülteci öğrencilerin günlük yaşamda aileden sonra en çok zamanlarını geçirdikleri kişiler, okuldaki akranları (öğrenciler) ve öğretmenlerdir. Dolayısıyla, bu mülteci öğrencilere karşı sınıftaki öğretmenlerin ve öğrenci arkadaşlarının tutumu da dikkate değer ve araştırılması gereken bir konudur.

Farklı ülkelerden ve kültürlerden gelen ve bu topraklara yerleşen mültecilere karşı hoşgörülü olmak, Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı İmparatorluğu'ndan devraldığı bir geleneğin ve kültürün gereğidir (Sağlam, 1996). Buna ilaveten, milyonlarca mültecinin ülkemize yerleştiği/sığındığı bir düzlemde bu insanların eğitimine yönelik kapsamlı bir eğitim politikasının oluşturulması da büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda, Yiğit'in (2015) yaptığı çalışmada, mülteci çocukların eğitime istekli olduklarını ancak uyum konusunda çeşitli sorunlar yaşadığını, çok kültürlülük konusunda ise okul yöneticileri ve öğretmenlere yönelik hiçbir eğitimin verilmediği vurgulanmıştır.

Türkiye'de son yıllarda mültecilere ve öğrencilerin eğitimlerine yönelik yapılmış birçok araştırmanın (Akalin, 2016; Akdeniz, 2018; Alkurt, 2016; Bahadır ve Uçku, 2016; Bozkurt, 2018; Coşkun ve Emin, 2016; Erdem, 2017; Kultas, 2017; Köse, Bülbül ve Uluman, 2018; Sağlam ve Kanbur, 2017; Şirin ve Şirin, 2015; Şeker ve Aslan, 2015; Polat, 2012; Yiğit, 2015) olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili alanyazın tarandığında, bu alanda yapılan çalışmaların özellikle öğretmen ve öğrencilerin tutumlarıyla ilgili arzu edilen düzeyde araştırmaların yapılmadığı ve yapılan bu çalışmayla alanyazına katkı sağlanması da hedeflenmektedir. Tutumları belirleyen baskın faktörlerden biri de toplumsal algıdır. Mülteci öğrencilere yönelik öğretmenlerin ve öğrencilerin tutumlarını belirlemeye yönelik ortaokulda yapılmış araştırmaların az olması yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı

öngörülmektedir. Mülteci öğrenciler için yürütülmesi gereken eğitim hizmetlerinde, içinde buldukları sorunların anlaşılması, tespit edilmesi ve çözüm önerilerinde bulunulması büyük önem arz etmektedir.

1.2 PROBLEM CÜMLESİ

Bu araştırmada problem cümlesi olarak "Ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik öğretmenlerin ve öğrencilerin tutumları ne düzeydedir?" sorusu belirlenmiştir.

1.3 ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, "Ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik öğretmenlerin ve öğrencilerin tutumlarının ne düzeyde olduğunu belirlemektir. Bu bağlamda aşağıda belirtilen sorulara cevap aranmıştır.

1. Ortaokul öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumları ne düzeydedir?

2. Ortaokul öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumları;

a) cinsiyet,

b) medeni durum,

c) kıdem,

d) çocuk sahibi olma,

e) sendikaya üye olma durumu ve

f) Sınıfında mülteci öğrenci olma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. Ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları ne düzeydedir?

4. Ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları;

a) cinsiyet,

b) sınıf düzeyi

c) Sınıfında mülteci öğrenci olma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.4 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Mülteciler, yaşadıkları topraklarda başta can güvenliği olmak üzere birçok haktan mahrum kalan ve topraklarını terk ederek başka bir devletin himayesi altında yaşamını sürdürmek zorunda kalan kişilerdir. Bu araştırmada, yaşadıkları ülke topraklarından göç etmek zorunda kalan ve mülteci ya da sığınmacı statüsüyle Türkiye’de yaşamlarını sürdüren ortaokul çağındaki çocukların; yeni yaşantılarına alışma süresi boyunca yaşadıkları problemlerin keşfedilmesi amacıyla ortaokulda görev yapan öğretmenlerin ve öğrencilerin tutumları incelenmektedir. Tutumları belirleyen en önemli faktörlerden birisi de toplumsal algıdır. Bireyler, tutumlarını yakın ilişkiler geliştirdikleri çevrelerinde ve etkileşim içerisinde buldukları sosyal ortamlarda şekillendirirler. Bu bağlamda bireyler tutumlarını oluştururken akıl ve mantık süzgecinden geçirir ve aynı zamanda çevrelerindeki insanların fikirlerine de saygı duymayı da öğrenirler. Ayrıca yapılan araştırmayla, tespit edilen problemlerin çözümüne ilişkin önerilerin belirlenmesi sonucunda gerçekleştirilecek eğitim ve öğretimle ilgili uygulamalara ışık tutacağı hedeflenmektedir. Buna ilaveten, Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan mülteci öğrencilerin, sosyalleşmelerini ve etkileşimlerini sağlayacak olan eğitim ortamlarında uygulanacak eğitimle ilgili politika ve hizmetlere yeni bir boyut kazandırması da öngörülmektedir.

1.5 ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI

Bu çalışmanın sayıltılarını oluştururken aşağıda bulunan varsayımdan yola çıkılmıştır.

Ortaokulda görev yapan öğretmenlerin ve okuyan öğrencilerin araştırmada kullanılacak olan ölçeği samimiyetle cevaplayarak, gerçek görüşlerini beyan ettikleri varsayılmıştır. .

1.6 ARAŞTIRMANIN SINIRLI KLARI

Bu çalışmanın sınırlılıkları aşağıda belirtilen şekildedir.

1. Araştırma, ortaokul öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumları ile sınırlandırılmıştır.

2. Ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin, göç etmek zorunda kalan Suriyeli mülteci öğrencilere yönelik tutumları ile sınırlandırılmıştır.

3. Branş öğretmenlerinin göç etmek zorunda kalan öğrencilerine dair tutumlarını belirlemek için geliştirilen “Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğine (MÖTÖ)” verilen cevaplar ile sınırlıdır.

4. Ortaokulda okuyan öğrencilerin, göç etmek zorunda kalan Suriyeli öğrencilere dair tutumlarını belirlemek için geliştirilen “Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeğine (MÖYTÖ)” verilen cevaplar sınırlıdır.

1.7 TANIMLAR

1.7.1 Göç Kavramı

Göç kavramı; bireyin doğup büyüdüğü ve yurt edindiği coğrafyadan, alışmış olduğu kültürel yaşantıdan ve edinmiş olduğu ekonomik olanaklardan özette toplumsal yaşantıdaki birçok etmenden kendini çekerek ya da çekmek zorunda bırakılarak, yeni yerleşkelere giderek yaşam ortamları oluşturulması şeklinde açıklanmaktadır (Toros, 2008:9).

1.7.2 Mülteci

Uluslararası hukuka göre mülteci, vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayan ve can güvenliği tehlikesinin korku duygusunun ortaya çıkarması ile doğup büyüdüğü topraklara dönemeyecek olan ya da dönmeyi düşünmeyen kişilerin vatandaşı olduğu ülkesi dışına zorunlu olarak çıkan kişiler olarak adlandırılmaktadır (Uzun, 2015:1).

1.7.3 Sığınmacı

Mülteci sıfatıyla uluslararası platformda güvenlik arayan ama bu statüyü resmiyette üstlenememiş olan bireylere sığınmacı denmektedir. Sığınmacı kavramı çoğunlukla mülteci statüsü almak amacıyla başvuru yapmış ya da başvurusunun sonuçlanmasını bekleyen kişilere yönelik kullanılmaktadır. Bu statü ya hükümetler ya da BMMYK tarafından verilmektedir (Uzun, 2015:109). Resmi olarak statüsü tanımlanmamış olsa da, sığınmacılar, vatandaşı oldukları ülkeye gitmeye zorlanamazlar.

1.7.4 Tutum

Tutum, bireyin çevresinde gerçekleşen bir durum veya olaya karşı göstermiş olduğu tepki veya davranışı ifade etmektedir (Baysal, 1981:121).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2. 1 GÖÇ VE MÜLTECİ ÇOCUKLAR

2.1.1 Göç Nedir?

Göç; dini, iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerden dolayı bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri coğrafyadan, edinmiş oldukları ekonomik yaşantı ve imkânlardan, alışmış oldukları sosyal ve kültürel olanaklardan özetle toplumsal yaşantı içerisindeki birçok etmeden soyutlanmak ya da soyutlanmak durumunda kalarak insanların yaşamlarını sürdürebilmek amacıyla yeni bir hayata başlaması şeklinde tanımlanabilir (Sayın, Usanmaz, & Aslangiri, 2016 ; Akıncı, Nergiz, & Gedik, 2015).

Daha geniş tanımıyla göç; kişinin bulunduğu yerden başka bir yere dini, siyasi, sosyal, kültürel ya da bireysel nedenlerden dolayı geri dönüşü planlanmış ya da uzun vadeli süreklilik arz eden bir yerleşme amacını benimseyen yer değiştirme hareketidir (Yalçın, Göç Sosyolojisi , 2004:12). Göçün tanımlamalarına bakıldığında görüldüğü üzere farklı nedenlere rağmen, sonucunda yer değiştirme eyleminin gerçekleşmesi ortak unsur olması açısından önem arz etmektedir.

Göç, yer değiştirme hareketiyle yeni yerleşim yerine uyum sağlama süreci ile noktalanın sürecin tamamını ifade eder (Kanbur, 2017:9). Yerleşilen bölgelere yönelik süreç içerisindeki uyumsuzluk göçün tamamlanamadığını gösterecektir. Kişilerin, ailenin ya da bireysel grupların göç ettikleri coğrafyaya uyum sağlayamamaları, yeniden bir göç hareketinin başlamasına neden olacak ve potansiyel göçmenlerin varlığını ortaya çıkartacaktır. Göç, temelde “yer değiştirme hareketi” olarak ifade edilse bile toplumsal süreç içerisindeki temel yapıların hepsiyle doğrudan ilişki içerisinde olan ve bu yapıları direk olarak etkileyen sosyal olay olarak meydana gelmiştir. Temel anlamda sosyal bir hareketi ifade eden göç, sağlık, eğitim, kültür, ekonomik ve sosyalleşmeye kadar yaşantının her alanını direk olarak etkileyen yenilik getiren araçlardan birisidir. Tarihsel süreç içerisinde yer değiştirme hareketi olarak tanımlanan göç, süreklilik gösteren dinamik bir süreci ifade etmektedir. Tarihsel süreç içerisinde en büyük yer değiştirme hareketi. 4. yy da

baskıcı Çin İmparatorluğunun himayesinden kurtulmak amacıyla Batıya akın eden ve günümüz Avrupa Devletlerinin oluşumunu sağlayan Kavimler Göç'üdür.

Göç, farklı açılardan bazı sınıflamalar altında tanımlanmaktadır. Amacı açısından ekonomik göç-ekonomik olmayan göç; göçü tetikleyen etmenler açısından gönüllü göç-gönülsüz göç; süresi açısından geçici göç-sürekli göç; son yerleşim yeri açısından transit göç-yerleşik göç; yasal statü açısından yasal (legal) göç, kaçak (illegal) göç ve göç edenin özelliği açısından vasıflı (beyin) göçü-vasıfsız göçü akla ilk gelen belli başlı kategorilerdir (Kaya, 2017:14). Göçmenler, birçok kategoride aynı zamanda yer alabilir. Mesela, para kazanma amacını giderek gerçekleştirdiği ekonomik göç hareketi, aynı zamanda amacını gerçekleştirmek için başvurduğu yasadışı yol onu kaçak göçmen sınıfı altına almaktadır.

İkinci Dünya savaşı süresince göçe zorlanan insanları da kitlesel bir boyutta ele almak yanlış olmayacaktır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yıkılan düzenin tekrar kurulmasını amaçlayan Avrupa ülkeleri, ekonomik yoksunluk içerisinde olan ülke vatandaşlarından iş gücüne duyulan ihtiyacın tamamlanması amacıyla işçi alımları gerçekleştirmişlerdir. 1954-1970 yılları arasında, Türkiye'de işçi göçleri meydana gelmiştir (Naz, 2015:15). Dünyada göçlerin oluşmasında etkili olan bir takım sebepler mevcuttur. Bu sebeplerden bazıları güvenlik, ekonomik, siyasal, dinsel, kültürel ya da doğal afetler nedeniyle gerçekleşenlerdir. Bu nedenlere bağlı oluşan sonuçlar göçü tetiklemekte ve şekillendirmektedir

Göçmenlerin yaşam standartlarının daha iyi seviyelere gelmesi isteği ile eyleme döktükleri göç hareketi amaçlarına erişmede yetersiz kalmaktadır. Kendilerine uygun olduğunu düşündükleri ve tercih ettikleri ülkenin göçmenlere ilişkin uyguladıkları politikalar ve toplumsal yapının göçmelere yönelik düşünce, tutum ve davranışları önem arz eden etmenlerdir (Canatan, 2013:318). Göç edenlerin bir takım nedenlerden dolayı gerçekleştirdiği yer değişikliği hareketi, göç ettikleri ülkelerin toplumsal sorunlar yaşanmasına, siyasal problemlerin oluşmasına, ekonomik giderin fazlalaşması ve kültürel problemlerin artmasına neden olmaktadır.

Göç alan ülkelerde, göç edenlerin barınma, sağlık, eğitim, beslenme ve güvenlik gibi temel insani sorunlarının giderilmesi, göç edilen ülke için ekonomik, toplumsal ve siyasal açıdan ağır bir sorumluluğu ifade etmektedir.

2.1.2 Göç Türleri

Göçün meydana gelmesinde önemli etkiye sahip olan yer değişikliğine ve sayısal nüfus hareketliliğine sebep olan etmenler bakımından göçler; iç göç, dış göç, gönüllü göç, zorunlu göç başlıkları altında ele almak olarak mümkündür (Baltacı, 2014:15). Göçler kapsam, içerik ve nitelik bakımından sıralandığında; mevsimlik göçler, sürekli- geçici göçler, zorunlu-gönüllü göçler ve emek göçü iç göçü oluştururken işçi göçü, beyin göçü, mübadele göçü, siyasal ve sosyo ekonomik göçler dış göçleri oluşturmaktadır (Naz, 2015:19). Göçler temelde iç ve dış göç olarak iki başlıkta irdelenmektedir. Ülke sınırları içerisinde meydana gelen göç türüne “İç Göç”, ülke toprakları dışında meydana gelen yer değiştirme hareketine ise “İç göç”, ülke sınırları arasında çeşitli merkezler arasında yer değiştirme eylemi “dış göç” ya da “uluslararası göç” şeklinde adlandırılmak mümkündür (Sayın, Usanmaz, & Aslangiri, 2016:1).

2.1.2.1 İç Göç

Ülke içerisinde gerçekleştirilen nüfus sayımları arasında meydana gelen ikamet farklılıkları, sınırlar içerisinde bir yeren başka bir yere yönelik yapılan yer değiştirme faaliyeti olarak ifade edilmektedir (Parasız & Bildirici, 2002:139). Göç, eğer ülke toprakları içerisinde gerçekleşmişse iç göç olarak tanımlanmaktadır.

Sanayileşme ve teknolojik gelişmeler nedeniyle tarımsal alanda makineleşmeye geçilmesi ve şehir yaşamındaki iş gücü arzı ile konforlu yaşam, kırdan kente olan göçün son yüzyıldaki oranının yüksek olmasına neden olmuştur (Asar, 2004:242). İç göç, ülke içerisinde ki nüfus dağılımının bölgelere göre yeniden şekillenmesi dağılımı ile yakından ilişkili olduğu için genelde bu göç hareketinin yönü kırsal olarak tabir edilen az gelişmiş yerlerden, kentsel olarak ifade edilen gelişmiş bölgelere kaymaktadır (Saracoglu & Roe, 2004:1).

Kendi içerisinde farklı formlarda görülebilen iç göç çeşitlerine bu bölümce kısa başlıklar halinde değinilecektir. Birinci iç göç türü olan geçici göç; süreklilik içermemekle birlikte ekonomik nedenlere dayalı gerçekleştirilen iş gücüne ihtiyaç duyulan bölgelere yönelik hareketlilik gösteren bir süreçtir (Parasız & Bildirici, 2002:139). Geçici göç, farklı sebeplerden dolayı göç eden bireylerin, göç ettikleri yerlere kalıcı olmayacak şekilde, kısa zamanlı ya da ülke topraklarına geri

dönülecek zaman eşiğine kadar kalarak gerçekleştirdikleri göç hareketleri olarak tanımlanmaktadır (Küyük, 2011:29).

Kısa zamanlı ve günlük göçler olarak tanımlanabilecek olan mevsimlik göçler, ülke sınırları içerisinde yapılması ve kısa dönemli olması yönünden önemli sosyal değişikliklere neden olmamaktadır. Ülkemizde görülen Karadeniz bölgesindeki fındık işçiliği, Çukurova bölgesindeki pamuk işçiliği mevsimlik göçlere örnek verilebilmektedir (Tüfekçi, 2003:15).

Sürekli göç, kişilerin bir takım farklı gerekçeleri nedeniyle yaşadıkları topraklardan ayrılarak, yaşamının geri kalanını başka bir yerde sürdürmek amacıyla göç etmesi olarak ifade edilmektedir. Geçici göçler nedeniyle ortaya çıkan sürekli göçler, bireylerin süreklilik durumu gözetmeden göç ettiği ancak göç edilen bölgenin düzenine uyum sağlayarak yaşam standartlarının bireye hitap etmesi göçü sürekli hale getirebilmektedir (İçduygu & Sirkeci, 1999:69). Göç edilmek için belirlenen yerleşim yerlerine göre bu göç süresi kısa ya da uzun dönem olma süresi bireyin memnuniyeti ve zorunlulukları ile alakalıdır. Geçici göç hareketi sonrası göç edilen bölge, şehir ya da kasabanın nüfus düzeylerinde değişim meydana gelecektir (Eraldemir, 2013:10).

İç göçler sonucunda ülke içindeki nüfus dengesiz olarak dağılmaktadır. Bu nedenden dolayı göçlerin genellikle belirli noktalarda artış göstermesi, bu noktaların yaşanan göçler sonrası kapasitenin doruğa erişmesine neden olurken, bunun sonucunda göç alan merkezlere yakın yerlerde de önemli göç dinamikleri oluşmaktadır (Demir, 1997:85).

Türkiye’de iç göçe bakıldığında genelde kırdan kente doğru gerçekleşen bir dinamik süreç karşımıza çıkmakta ve kentler içinde de belirli merkez üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumundan elde edilen bilgilere göre 2016-2017 yılında Türkiye sınırları içerisinde 2.684.820 kişi iller arasında ikamet değiştirmiştir. Bu göçlerde 416.587 kişi İstanbul’a, 188.100 kişi ile Ankara’ya ve 127.394 kişi ile İzmir’e yapıldığı tespit edilmektedir (TÜİK, 2018). En fazla göçün gerçekleştiği iller sıralaması da İstanbul, Ankara ve İzmir ilk üç içerisinde yer almaktadır. İç göçün nedenleri olarak; kırsal alanda gerçekleşen makineleşme ile iş gücüne olan ihtiyacın azalması, köy halkının ekonomik açıdan

yaşadığı sıkıntıların artmasıyla birlikte geçim sıkıntısına düşmesi, kırsal alanda sağlık, eğitim gibi hizmetlerin yetersiz kalması kentsel alana doğru hareketliliğin artmasına neden olmuştur.

Kırsal alandan kentsel alana veya kentsel alandan kentsel alana veya kentsel alandan kırsala doğru yapılan, ekonomik, sosyal, kültürel yapıya göre değişiklik gösteren göç türüne iç göç adı verilmektedir. Dış göç ise; yaşanılan ve vatandaşı olduğu ülke sınırları dışında çıkmak, ekonomik ya da ikamet etmek amacıyla, geçici veya kalıcı yerleşmelerdir. İnsanlar, tarih boyunca, refah düzeylerini arttırmak ve ekonomik yaşantılarını iyileştirmek için ülkeler, hatta kıtalar arsında yer değiştirmişlerdir. İç ve dış göç ile ilgili ifade edilmesi gereken ayrımlar bulunmaktadır. Göç veren ve göç alan birimler arasındaki farklı düzeylerdeki “uzaklık”, (fiziksel olduğu kadar ekonomik ve kültürel uzaklık); siyasi anlamda göç hareketinin kontrolünün daha belirli olması ve göç edenlerin uyum sorunlarının farklı boyutları gibi noktalar dış göçü iç göçten ayıran en önemli yönlerdir (İçduygu & Sirkeci, 1999:250).

2.1.2.2 Dış Göç

Yaşanılan ülkenin sınırlarına çıkılması olarak ifade edilen dış göç; bireyin kalıcı veya geçici olarak, çeşitli kaygılarla, çalışmak ya da ikamet etmek ülke sınırlarını dışına çıkararak gerçekleştirilen yer değiştirme hareketidir (Baltacı, 2014:59; Üner, 1972:72). Dış göçün içinde barındırdığı ‘uluslararası göç’ kavramı bireyin yaşadığı topraklardan ayrılarak farklı coğrafyalarda yaşamını sürdürmeye başlaması şeklinde ifade edilirken, bu göç hareketi ulusal kimlik ve ilişkinliğin düşünülmesine sebep olur (Asar, 2004:242). Bu göç türleri gönüllülük arz eden göçler olabileceği gibi zorunluluk durumlarından dolayı da meydana gelebilir (Koçak & Terzi, 2012:169). Dış göçler ile ülkenin terk edilmesi, ülkede ekonomik denge, istihdam gibi faktörlerden de kaynaklı olabilmektedir. Genellikle bir işte çalışmak amacıyla yurtdışına yapılan göçler dış göçe örnek verilebilir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı’da bazı Avrupa ülkelerinde, iş gücüne olan ihtiyacın artması ve ihtiyacın karşılanamamasıyla birlikte 1950’li yıllarında Türk işçilerinin bireysel olarak iş gücü ihtiyacından kaynaklı açığı gidermek ve bireysel anlamda ekonomik ihtiyacı karşılamak için göç etmişlerdir (Kanbur,

2017:11). 1960 yılı itibariyle devlet tarafından istihdam politikalarının cazip gösterilmesiyle ülke dışındaki topraklara çalışmak amacıyla yurttaşların göç etmesi, ekonomik rahatlama amacıyla gelişmiş olan ya da gelişmekte olan ülkelere çalışmak amacıyla göçün başlamasına sebep olmuştur. 1961 yılında Almanya ile Türk İşgücü Anlaşması imzalanmıştır. 1970 yılında yaşanan ekonomik krizler nedeniyle Avrupa ülkelerinde ki işçi anlaşmalarında fesh edilmeler meydana gelmiştir. Türkiye'den Avrupa ülkelerine gerçekleştirilen göç hareketi 1990 yıllarında işçi olarak değil evlilik yoluyla gerçekleşen göçler şeklinde boy göstermiştir (Kariman, 2015:21).

2.1.2.3 Zorunlu Göç

Eski zamanlarda meydana gelen doğal afetler, kıtlık, kuraklık, iklim değişiklikleri ve diğer uygarlıkların saldırıları gibi göçü zorunlu hale getiren faktörler olarak meydana gelmektedir (Niessen, 2003:2).

Birleşmiş Milletler, zorunlu olarak göç etmek durumunda olan kişileri “zorla ya da mecbur kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların etkilerinden, genel olarak şiddet içeren durumlardan, insan hakları ihlallerinden veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerden korunmak için, uluslararası kabul görmüş devlet sınırlarını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişi veya bu tip kişilerden oluşan gruplar” olarak ifade etmektedir (BM, 2005:1).

Ülke sınırları içerisinde bulunan birey ya da bireylerin kendi düzenli ikametlerinden bir devlet politikası olarak göç etmeye mecbur bırakılmaları ve gönülsüzce yer değiştirmeleri zorunlu göç olarak tanımlanmaktadır (Çiçekli, 2009:75).

Zorunlu göç, baskın güce sahip olanların, bireyin kendi rızası olmadan göç etme eylemini gerçekleştirilmesiyle meydana geldiği gibi devletlerin aldıkları kararlar neticesinde de meydana gelmektedir (Baltacı, 2014:23). Bazı coğrafi bölgelerde meydana gelen çatışmalar beraberinde açlık, zulüm görme korkusu, insan hakları ihlali, savaş ve baskıcı rejimler kişilerin hayat şartlarını daha iyi seviyelere çıkarma arzusu zorunlu göçü gerçekleştiren nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kariman, 2015:23). Bununla birlikte bir savaş veya önemli ölçüde kargaşa olmadan da bazen bir ırk veya dine mensup bireyler (genel veya bölgesel) otoriteler tarafından göç etmeye zorlanabilirler (Savaşan, 2007:9). Bu göç baskın bir gücün, insanların rızası olmadan yer değiştirme yoluyla olabileceği gibi siyasilerin aldıkları karar

doğrultusunda da gerçekleşebilmektedir. Diğer yandan, doğal afetler ve ekonomik nedenler de insanları göç etmeye mecbur bırakabilmektedir. Genel olarak kitlesel göç hareketi, belirli bir zorunluluk sonucu gerçekleşmektedir.

17 ve 18. Yüzyıllarda Afrika’da 15 milyon kadar insan köle ticareti amacıyla gemilerle Amerika gibi ülkelere zorla götürülerek yerinden edilmiştir (Savaşan, 2007:9). 19. yüzyılda 10 ila 40 milyon arasındaki sözleşmeli işçi, özellikle Çin ve Hindistan’dan büyük topluluklar halinde dünyanın dört bir tarafına gönderilmiştir (Giddens, 2010:522). Avrupa ve Asya’da 20. Yüzyılda cereyan eden savaşlar nedeniyle milyonlarca insan zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmıştır. 1947 yılında Hindistan’ın bölünmesiyle 7 milyon kadar Müslümanın, Pakistan’a başlattıkları göç hareketi tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen büyük zorunlu göç hareketlerinden biridir (Giddens, 2010:522). Tarihsel süreç içerisinde görülmektedir ki kitlesel yer değiştirme hareketinin büyük çoğunluğunun zorunlu göçler ile gerçekleşmiştir. 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması ve antlaşma sonrası gerçekleşen mübadeleler zoraki göçe örnek gösterilebilir.

1980 senesi Irak ile İran arasında gerçekleşen savaştan dolayı Irak’tan kaçan 50 bin kişi, 1989-1992 yıllarında Bulgaristan’da uygulanmaya başlayan sosyal hareketlilik, “soya dönüş” politikası, 1991-2001 yıllarında Yugoslavya’ da meydana gelen iç karışıklık nedeniyle 20 bin kadar Bosnalı, 18 Bin kadar Kosovalı ve 10 bin kadar Makedon’un zorunlu göçü, tarihsel süreçte Türkiye’ye sığınmak zorunda kalmış örneklerden bazılarıdır (Düzkaaya, 2016:25-27; Çağlayan, 2007:87).

Suriye’den ülkemize doğru meydana gelen zorunlu hareketliliği yalnızca mesafe ile sınırlandırılmaktan öte, Türk toplumunun tarihsel süreç boyunca vicdanlı bir toplumsal ahlak benimsemesi ve misafirperverlik göstermesi zorunlu göç durumunda kalan insanlar için sığınacakları bir yer olmuştur. Göç alan ülkelerde zamanla nüfusun artması beraberinde, kamusal düzenin bozulması ve kaçak göçmenlerin kayıtsız şekilde ikametleri gibi nedenler daha birçok problemlerin doğmasına neden olacaktır.

2.1.2.4 Gönüllü Göç

Herhangi bir zorlama olmaksızın kişilerin kendi istek ve arzularıyla gerçekleştirdikleri göç hareketidir. Bireylerin yaşam koşullarını daha iyi şartlarda

sürdüremeleri, temel hakları olan sağlık, eğitim gibi olanaklardan faydalanabilme, ekonomik gelirin artırılması ve sosyal refahın en iyi şartlara çıkarılması amacıyla kendi kararlarını eyleme dönüştürmeleri ile özgür irade ile gerçekleşen yer değiştirme hareketidir (Koçak & Terzi, 2012:167). Gönüllülük esasına dayalı olan bu göç türünde birey herhangi bir baskı ya da eksikliğe maruz kalmadan kendi rızasıyla istediği yere, bireysel nedenle yaptığı göçtür. Gönüllü göçte etkili olan etmen, kişinin şahsi istek ve talebiyle herhangi bir baskıya maruz kalmadan farklı bir yere göç etme kararı verebilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Bireylerin ekonomik nedenlerden dolayı, yaşam düzenlerini değiştirme isteği veya geleceğe yönelik yapılan planları hayata yansıtabilmek için bireyin arzu ve isteği ile meydana gelen nüfus hareketleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Küyük, 2011:39). Hem zorunlu hem de gönüllü göç, göç veren ya da göç alan yerlerdeki nüfus sayılarında belirli değişiklikler ortaya koymaktadır. Kaliteli eğitim, rahat koşullarda çalışma, refah yaşam şartlarının sağlanması, sağlık olanakların gibi bireysel istek ve faydaları kapsayan birçok neden bu göç türüne dâhil edilebilir.

2.1.3. Göç Nedenleri

Göç, sebep- sonuç ile beraber meydana gelmiş bir durumdan ziyade süreci ifade eden bir kavramdır. Göçün nedenleri toplumsal açıdan benzer özellikler taşıya bile göçün her topluma göre değişen şartları göçe sebep olan nedenlerin farklılaşmasına neden olmaktadır. Kişilerin göç etmesine neden olan etmenler, yaşadıkları şartlara daha fazla tahammül edememesi ve koşulların daha fazla ağırlaşması ve taşıyamamalarının sonucunda ortaya çıkmaktadır. İnsanların doğup büyüdüğü coğrafyayı terk edip, farklı coğrafyalara yerleşmelerinin temelini oluşturan birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında ekonomi ve siyasi nedenler ön planda yer almaktadır.

Göç etmeye neden olan siyasi nedenler; etnik köken, dinsel yapı, savaş, istila, totaliter, baskıcı idare ve grupların yaptıkları çatışmalar, kurdukları siyasal baskılar sonucunda, insanların saldırılardan kaçmak için zorunlu göç etmesidir (Dönmez Kara, 2015:15). Yaşama hakkına saldırı ve tehdit olarak nitelendirilen savaş, iç karışıklık ve güvensizlik ortamı başta olmak üzere ekonomik nedenler ve doğal afetler gibi nedenler göçü zorunlu kılmaktadır. Güvenlik istismarından

kaynaklı göç, günümüzde göç anlaşmalarını değiştirirken, bazı ülkelerin kitlesel hale dönüşen bu hareketi tehdit olarak algılamasına neden olmuştur. Bu ve daha birçok kapsam temel alındığında göç ve güvenlik kavramları birbirleriyle örtük bir kavram olarak ele alınabilir.

Ekonomik göç; bireyin iş, maaş ve bu nedenlerden dolayı yaşam standartlarının artırılması isteğinden kaynaklanan gerçekleştirilen göç hareketi olarak ifade edilebilir (Aksoy, 2012:294). Yerel ve ulusal alanlarda gerçekleştirilen yer değiştirme hareketindeki en baskın faktör ekonomik refahtır. Göç hareketi genel olarak daha iyi imkânların olduğu gelişmişlik düzeyi yüksek olan kentlere doğru gerçekleştirilmektedir. İnsanlar ekonomik nedenlerden dolayı yaşadıkları geçim sıkıntısı nedeniyle maddi imkânların daha iyi olduğu yerleri belirler, planlar ve göç eder. Ekonomik göçün nedeni birey ve toplum çapında tespit edilebileceği kayıt edilen istatistiksel veriler, toplumsal istihdam oranları ya da ekonomik değişkenlere göre belirlenebilir (Dönmez Kara, 2015:28).

İkamet ettiği alandan iş hayatının vermiş olduğu yüksek ücret, kariyer ve yeni fırsatlar yakalamak amacıyla göç eden bireyin göçünün temel nedeni ekonomiktir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve hayat şartlarının normalleşmesiyle birlikte Avrupa ülkeleri, iş gücüne olan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ekonomik açıdan güçlü olmayan ülkelere işçi unvanıyla göç almıştır. İşçi göç alımlarının başında gösterebileceğimiz Almanya, 1954- 1970 yılları arasında Türkiye'den iş gücüne duyduğu ihtiyacı karşılamak amacıyla aldığı göç, gönüllülük esasına dayanmaktadır. Genellikle ekonomik şartların iyileştirilmesinden kaynaklı gerçekleşen göç hareketi bireysel şartların iyileştirilmesi amacıyla gerçekleştirildiğinden, gönüllülük esasına göre değerlendirilmesi yanlış olmayacaktır. Daha iyi şartlar, yüksek maaş ve lüks yaşama arzusuyla gerçekleştirilen göç, göç edilen yerlerde kültürel farklılıkları meydana getirebilmekte ve beraberinde ayrımcılık, dışlanma, uyumsuzluk ya da aidiyet duygusunun sorgulanmasına neden olabilmektedir (Aksoy, 2012:294). Bu hal uluslararası kulvarlarda olabileceği gibi ülke içinde bölgeler arasında meydana gelen sıkıntılar ve çelişkilerden kaynaklı olabilir.

Çevre koşullarında meydana gelen dengesizlikler, iklim değişiklikleri, deprem, sel ve taşkınlar gibi doğa olayları bireyleri göç etmeye sürükleyen nedenleri teşkil etmektedir (Tümertekin & Özgüç, 1998:38). Sosyo-kültürel alanlarda yaşanan problemler de göç hareketini tetiklemektedir. Eğitim olanaklarından ve sağlık koşullarından yararlanmak, dini inanç ve özgürlükler, töresel olumsuz ilişkiler, aile içi şiddet, kişisel hak ve özgürlükler sosyo-kültürel göç nedenleri arasında sayılmaktadır (Kanbur, 2017:14).

2000'li yıllarda Türkiye'de artan göç talepleri, güvenlik tedbirlerinin daha kapsamlı incelenmesine neden olmuştur. Bu kapsamda geliştirilmeye çalışılan politikalar göçü denetleme ve göçü engelleme esasına dayalı olmuştur. Türkiye adına oluşturulan politikaların genelinin sınır güvenliğine yönelik olduğu görülmektedir.

2.1.4. Göç ve Çocuklar

Çocuklar, göç neticesinde meydana gelen süreci, farklı duyu düzeylerinde dolaylı olarak tecrübe edinmektedir. Göç ile meydana gelen sürece yönelik aile büyüklerinin tutum ve görüşleri, çocukların sürece bakış açılarını etkilemekle beraber yaşayacakları olaylara karşı tutumlarını da etkilemektedir (Polat G. , 2006:32). Çocuklar bu ve bu gibi durumlar karşısında ebeveynlerin tutum ve davranışlarından etkilenmektedir. Ebeveyn travmatik olayı nasıl işliyorsa ondan uyarıcıyı alarak bir nevi modelleyerek algılamakta ve davranışta bulunmaktadır (Özden, 2011). Göç ile alakalı ekonomik, sosyal ve siyasal süreçte içerisindeki koşullar çocuğun ruh sağlığını etkilemektedir.

Zorunlu göç ile gerçekleşen yer değişikliği, göç edilen yerlerdeki kültürel ve sosyal farklılıklar; psikolojik travmaların ortaya çıkmasına neden olabilir. Göç ile zorunlu olarak yeni yaşantıya alışma süreci, evinden ve arkadaşlarından ayrılmanın üzüntüsü, belirsizliğin vermiş olduğu korku ve kaygı, psikolojik hastalıkların meydana gelmesinde etkilidir. Göçün etkisiyle, aile ve çocukta; göç edilen bölgeye ya da ülkeye alış(ama)ma durumu ve psikolojik problemler ve benlik imgelerinin bozulmalarına neden olmaktadır. Göç ettikten sonra alışma problemi yaşayan ailenin etkisi altında kalan çocuk, aile içerisinde meydana gelen çözümler nedeniyle ikinci kez olumsuz şekilde darbe almaktadır (Palabıyık & Koç, 2011:325). Uyum problemi

çocukluk döneminde meydana gelen kimlik gelişimi negatif şekilde etkilemektedir (Demirel, 2014).

Çocukların temel ihtiyaçları, fiziksel, sosyal ve psikolojik olmak üzere üç ana başlıkta incelemek mümkündür. Bireyin, yaşamına devam edebilmesi için yapılması gereken ilk şey fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bu ihtiyaçlar; beslenme, barınma, giyinme, solunum, uyku ve dinlenme, temizlik, boşaltma, vücut ısısı, tehlikelerden korunma gibi ihtiyaçlardır. Bir diğer ihtiyaç olan sosyal temel ihtiyaçların ise bireyin sosyalleşmesiyle yakından ilgilidir.

Çocuğun ailesi ve çevresi tarafından olumlu desteklenme çabaları, onun sosyal gelişimini sağlıklı sürdürebilmesinde önemli etkiye sahiptir. Sosyal temel ihtiyaçlar; arkadaşlık kurmak, bir gruba ait olmak, sosyal statü ihtiyacı, sosyal işlevsellik ihtiyacı, bağımsızlık gibi ihtiyaçları içermektedir. Psikolojik temelli ihtiyaçlar ise sevme ve sevilme, ait olma, öğrenme, psikolojik açıdan güven içerisinde olma, başarılı olma, başkalarının onayını ihtiyaç duyma, kişiliğine ve karakterine saygı duyulması gibi ihtiyaçları ifade etmektedir (Gencer, 2019:17).

İhtiyaçların değerlendirilmesi, planlanması ve düzenlenmesinde altı ihtiyaç türü kullanılmaktadır. Aşağıda belirtilen bu ihtiyaçlar, ihtiyaçları belirleme ve sınıflamada bir araç olarak kullanılır (Akkoyunlu, Altun, & Soylu, 2008).

Normatif İhtiyaçlar (Normative Needs): Bireyin, çocuğun ya da hedef kitlenin mevcut durumunun, evrensel olarak kabul edilmiş standartların altında olmasını ifade eder. Özetle bir standart ile kendi ihtiyacımız arasındaki yetersizlikler veya eksikler ihtiyaç olarak belirlenir.

Karşılaştırmalı İhtiyaçlar (Comparative Needs): Bireyin, çocuğun veya hedef kitlenin bir konudaki durumunun, bu hedef kitleyle aynı veya benzer özelliğe sahip başka bir grup ile kıyaslanma durumudur.

Hissedilen İhtiyaçlar (Felt Needs): Bireyin kendine özgü hissettiği ihtiyaçları veya istekleri olarak ifade edilebilir.

İfade Edilen İhtiyaçlar (Expressed Needs): Taleplerimizin ve isteklerimizin eyleme dönüşmüş şeklidir. Hissedilen ihtiyaçların dile getirilen veya eyleme dönüştürülmüş hali olarak da ifade edilebilir.

Geleceğe İlişkin veya Öncesinden Tahmin Edilen ihtiyaçlar (Future or Anticipated Needs): Elde bulunan verilere ya da mevcut duruma ilişkin olarak geleceğe yönelik tahminlerin yapılması sonucunda geleceğe dair ortaya çıkabilecek gereksinimleri karşılamak üzere önlemlerin alınması olarak açıklanabilir.

Acil İhtiyaçlar (Critical Incident Needs): Az sıklıkla rastlanan ancak sonuçlarından kaynaklı yıkıcı etkiler taşıyan olaylar nedeniyle ani ya da beklenmedik şekillerde ortaya çıkan ihtiyaçlardır.

Göç sürecinden en fazla etkilenen gruplar içerisinde çocuklar ilk sırada yer almaktadır. Çocukların temel ihtiyaçlarından biriside eğitimidir. Bu süreç içerisinde var olan çocuklar eğitimlerinde göç edilen yerlerde sıkıntı yaşamaktadır. Göç diğer etmenler ile birlikte eğitimi de olumsuz etkileyen kitlesel olumsuz bir süreçtir.

Göç ile birlikte alışmış olduğu ve aidiyet hissettiği topraklardan ayrılan çocuklar, göç ettikleri bölgelerde kendilerini yabancılaştırmaktadırlar. Birçok stresörün varlığı onları korku ve panik ile çevrelerken, bu durumu ileri boyutlara taşıyarak içinden çıkılmaz bir hale dönüştürebilmektedir (Yağcı, 2017:30). Göç ile gelen çocuklar eğitime yönelik bulunduğu okula alışmama, öğrenciler tarafından dışlanma, dil sorunu gibi etkenler ile boğuşması gerekmektedir. Bu durumda çocuklara doğrudan yardımcı olacak tek ve en etkili merci öğretmen olmaktadır.

Göç ile birlikte artan nüfus artışı, sınıfların kalabalıklaşmasını etkilemekte, öğretmenin öğrenciye ayıracağı vakit dilimini de doğrudan kısaltmaktadır. Ailelerinin yaşadıkları maddi yetersizlikler, çocukların eğitim ve sağlık gibi temel etmenler dışındaki ihtiyaçlarını da karşılamamaktadır.

Zorunlu göç çocukların temel ihtiyaç ve gereçlerinin karşılanmasının önüne set vuran; sosyal, psikolojik, kültürel ve ekonomik açıdan aileyi baskı altına alan ve en çok çocukları etkileyen bir süreçtir.

2.2 T.C. KANUNLARINDA MÜLTECİLERİN HAKKI VE SİĞİNMACI ÇOCUKLAR

2.2.1 Sığınma Hakkı

Sığınmacı; vatandaşı olduğu ülkede din, dil, ırk, cinsiyet gibi nedenlerden dolayı zulüm altında olan ve bu tehlike ile yaşamaya zorunlu bırakıldıklarından

dolayı doğup büyüdüğü topraklardan ayrılarak can güvenliğinin sağlanacağı bölgelere göç eden, mülteci ya da sığınmacı statüsüne sahip olmak amacıyla başvuruda bulunmuş ama resmi olarak başvurusu onaylanmamış olan kişilerdir (Kaya A. Ş., 2016:18; Palabıyık & Koç, 2011: 327). Bireysel ya da gruplar dâhilinde sığınma hakkına başvuru yapılabilmektedir.

İkinci Dünya Savaşından sonra ihlal edilen insan hakları ve ağır yaşantılar küresel çapta nüfus hareketine sebep olurken, sığınmacılık sorununu BM'in en fazla önem arz eden konusu haline gelmesine neden olmuştur. Bundan dolayı sığınmacılığa dair bölgesel ve küresel çapta birçok düzenleme bulunmaktadır (Kaplan, 2004:479). Küresel çapta sığınmacıların korunması, sığınmacılara yol gösterilmesi ve sığınmacıların yaşadıkları sorunların çözülmesi amacıyla BMGK tarafından 1950 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu kurulmuştur (Uzun, 2015:110).

BM'nin ev sahipliği ile gerçekleştirilen ve birçok uluslararası katılımcıların taraf olduğu küresel çapta önem arz eden sözleşme 1951 yılında kabul edilen Cenevre Sözleşmesi'dir (Çiçekli, 2007:237). 1951 tarihli Sözleşmenin 1. Bölüm A kısmı 2 maddesinde;

“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen: yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs...”

şeklindeki ifadesi sınıflandırıcı bir içeriğe sahip olan bir tanımdır (Cenevre Sözleşmesi, 1951). Bu sözleşmede sığınmacı terimine dâhil hiçbir bir ibareye yer verilmemiştir. Avrupa'da şeklindeki yer sınırlaması süreç içerisinde 1951 yılından sonra Avrupa dışındaki ülke ve coğrafyalarda ortaya çıkan olaylar yüzünden, bireylerin kendi memleketlerine güvenlik gerçekçisiyle dönememelerinden dolayı mülteci olarak kabul edilmelerinin zorunlu olma durumu, yeni bir protokole olan ihtiyacı artmış ve bu nedenle 1967 yılında, Mültecilerin Hukuku Statüsüne yönelik yeni bir protokol kabul edilmiştir.

1959 yılı itibariyle BM ev sahipliği ile başlayan sığınma hakkına dair çalışmaların sonucunda Genel Kurul tarafından 1967 yılında “Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi” onaylanmıştır (Özcan, 2005:18). Söz konusu Bildirinin dikkat çeken tarafı sığınmacı kelimesine Cenevre Sözleşmesi’nde hiç yer vermezken ve 1967 Protokol’ünde sığınma ve sığınmacı kavramlarına yer vermesidir. 1967 protokolüne göre; Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şeklindeki düzenlemeyle her birey mülteci sınıfında yer almaktadır (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 1961:185).

Bireyin ya da bireylerin mülteci statüsüne sahip olabilmesi için zulüm dair eylemlerin bireylere yönelik olarak gerçekleştirilen kasıtlı eylemler olması gerekliliği aranmaktadır (Odman M. , 1995:85). Sığınmacıların başvurularının değerlendirilmesi sürecinde üye ülkelerce hak ve özgürlüklerine uygun şekilde yaşam sürdürmeleri gerekmektedir. Sadece güvenlik amaçlı bir hak teşkil etmeyen uluslararası koruma, aynı zamanda insanların değerlerine zarar gelmeden bir yaşam sürdürebileceği ortamı hazırlamaktır İşlemlerin bitmesinden sonra sığınmacının ülke sınırları içerisinde kalmasına izin verilirken, aynı zamanda asgari seviyede sosyal yardımlardan da faydalanma hakkına sahip olur. Sığınmacıların bekle süresi zarfında, barınma, yeme-içme, sağlık ve ekonomik şartların garanti altına alınması amacıyla 2013 yılında onaylanan Kabul Koşulları Direktifi önem arz etmekle birlikte üye ülkelerin başvuruları ortak bir şekilde değerlendirmesini sağlamaktadır (Çakran & Eren, 2017:16).

2.2.1.1 Mülteci

Mülteci olmak amacıyla başvuru yapmış kişilerin başvurularının incelenmesi sürecince geçici koruma altında olma durumuna sığınmacı; hukuken başvurusu kabul edilmiş yabancıya ise mülteci adı verilmektedir (Çiçekli, 2007:212). Doğup büyüdüğü ülkesinden farklı coğrafyalara gerçekleştirilen zorunlu göç sonrası kişinin

mülteci sınıfı içerisinde yer alabilmesi, sözleşme içerisinde yer alan bazı nedenlerden dolayı uğradıkları baskı ve şiddetten haklı sebeple korkması durumun meydana gelmiş olması gerekmektedir (Mcadam, 2013:669). Mülteci kabul edilme süresince aranan bir diğer temel olgu da zulüm içeren durumların haklı sebepler içermesinden kaynaklı zorunluluktur.

Mültecilerin, göç etmek durumunda olduğu ülkesinde can güvenliği tehlikesini savaş, çatışma gibi olaylar gerekçesiyle ülkenin sağlamış olduğu korunma hakkından faydalanamayan kişiler güvenlik gerekçesiyle sığınma hakları bulunmaktadır (Öktem, 2010:17). Saldırı, baskı ve şiddet unsuru içeren nedenler korku duygunun temelini oluşturmaktadır. Bir takım görüşlere göre zulüm kavramı Cenevre sözleşmesinde bile isteye yer bulmamıştır. Bu durum ilerleyen süreç içerisinde meydana gelmesi mümkün olan zulüm çeşitlerinin sözleşme dışında kalmaması için alınmış bir önlem niteliği teşkil etmektedir.

Cenevre Sözleşmesi, “1951 yılından önce ve Avrupa’da meydana gelen olaylar” şeklinde mülteci kavramını sınırlandırmıştır (Hathaway, 2005:110). Mülteci kavramına ilişkin literatürlerde; vatandaşı olduğu ülke sınırları dışına can güvenliği tehlikesi nedeniyle göç etmek zorunda bırakılmış, vatansız olan, sığınmacı gibi kavramlarla ifade edildiği görülmektedir. Yaşadıkları yerlerden göçe zorlanan şeklindeki mülteci tanımlaması, medya kuruluşları, siyasi adamlar ve kamuoyu tarafından sıkça kullanılmaktadır.

BM sistemine göre Türkiye hukukunda yer alan mülteci terimi: Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir (YUKK, 2013, s. Md. 61).

Kalıtımsal aidiyetle etnik gruplara olan bağlılık olarak ifade edilen ırk, ten rengi; ulusal ve etnik kökeni içine almaktadır. Kişinin kendini ait olduğunu hissettiği etnik gruba yönelik algısı ve başkalarının algısını da kapsamaktadır. “Din” olgusu bir düşünce ve duyguya inanmayı, bu düşünce ve hislerin dışı vurumu, inançlar doğrultusunda eylemlerin gerçekleştirilmesi ve öğretilmesi gibi etmenlere olarak ifade edilebilir. “Tabiiyet” olgusu, doğup büyüdüğü ve vatandaşı olduğu

vatandaşı olduğu ülkenin kültürel ve dilsel gruplarına olan yakınlığını içermektedir. Toplumsal gruplara ait olma durumu baskı ve şiddet altında kalma, bastırılma ya da zorunluluklar nedeniyle göç etmeye neden olan bir faktör olarak değerlendirilebilir. Belirttiği üzere bu durumlardaki temel hakları belirtilen etmenlerin öncelikli olması ve uluslararası düzenlemeler ile önemsenip incelenmesi gerekir

BMMYK'nın açıkladığı rapora göre mülteci ve sığınmacıların sayısal verilere ilişkin verilerin sisteme girişi zor şartlar altında gerçekleşmektedir. 2004'te 40 ülkeden yalnızca 21'inden mültecilere yönelik bilgiler temin edilebilmiştir. Tahmin yöntemi kullanılarak ortaya çıkarılan verilere göre 40 ülkenin 24'ü sanayileşmemiş ülkedir ve mülteci kayıtları bulunmamaktadır. Mülteciliğin ana kaynak bölgelerinden birisi olan Asya, Birleşmiş Milletlerin büyük bölgelerinden birisini oluşturmaktadır. Asya'da 2003-2004 yılına kadar mülteci nüfusunun sürekli olarak artış gösterdiği bölgeyken, bu tarih itibariyle oranını %50 civarında sürekli sabitlendiği birçok literatürde yer edinmiştir.

BMMYK'nın koruması altında olan 19 milyon sığınmacı arasında, 2004 yılı sonunda birinci sırayı 3.3 milyon kişi ile Afganistan uyruklular oluşturmaktayken, 2.1 milyon ile ikinci sırada yer almakta, onları 1.5 milyon kişi ile milletsiz, onları 1.4 milyon kişi ile Sudanlılar, 932 bin kişi ile Liberyalılar, 833 bin ile Azerbaycanlılar takip etmektedir (UNHCR, 2004:23). Kasım 2004 itibariyle Asya kıtasının BMMYK adına 7.7 milyon insan gibi en yüksek oranda sığınmacıya ev sahipliği yaptığı görülmektedir. BMMYK komisyonu 2004 kayıtlarına göre 5.3 milyon sığınmacı ile Afrika, 2.2 milyon ile Avrupa takip etmiştir.

BMMYK'nın 2005 yılında yayınladığı nüfus oranları 1.5 milyon artış göstererek, 19.5 milyondan, 21 milyona çıkmıştır. Bu rakamlar 8.7 milyon mülteciyi, 773.000 sığınmacıyı, 2005 yılı boyunca geri dönen 1.1 milyon mülteciyi, BMMYK tarafından desteklenen 6.6 milyon yerinden edilmiş, 2.4 milyon kimliksizi ve 960.000 BMMYK ile alakalı olan diğerlerini içermektedir (UNHCR, 2005:24). 21 milyon kişi içince 8.9 milyon ile birinci sırada Asya, 5.1 milyon ile ikinci sırada Afrika, 3.7 milyon ile ise Avrupa izlediği görülmektedir

2006 yılına bakıldığında mülteci nüfusunun 9.9 milyon olduğu görülmüş, 2005 yılında uyruksuzların oranı 2.4 milyon, 2006'da 5.8 milyon, küresel çapta 32.9 milyon kişi içerisinde, 15 milyon gibi çoğunluk bir orana sahip olan kıta Asya

kıtası olmuştur. 2006 yılı itibariyle 3.6 milyonluk sayı ile Nepal, nüfus artışının en fazla olduğu ülke olmuştur. 2005 yılında mültecilerin bağlı oldukları ülkelerin belirlenmesi açısından ilk sırada yer alan Asya, bu özelliğini 11.1 milyon Asyalı mülteci ile sürdürmeye devam etmiştir (UNHCR, 2006:24-25).

2007 yılında Irak baş gösteren istikrarsızlık mülteci sayılarında artmış meydana getirmiştir. Devletlerin belirttiği rakamlara göre Ürdün ve Suriye Arap Cumhuriyeti 2 milyon Iraklıya destek olmuştur (UNHCR, 2007:5-6). 2007 tarihinde imzalanan Lizbon Antlaşması ile yürürlükten kaldırılan Maastricht Antlaşması, “Avrupa Birliği Antlaşması” şeklinde değişikliğe uğrarken ve Roma Antlaşması da “Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma” şeklinde değiştirilmiştir (Çakran & Eren, 2017:10). Lizbon Antlaşması ile göç ve iltica politikası asgari standartlar üretmek yerine Ortak Avrupa İltica Sistemi (CEAS) oluşturulmasını hedeflemiştir.

BMMYK'nın 2016 yılı Küresel Eğilimler Raporunda; savaş, çatışma, baskı ve zulüm nedenlerinden dolayı küresel çaplı zorunlu göçe maruz kalmış kişi sayısı 2014 yılında 59.5 milyonken, 2015 yılında 65.3 milyona çıkmakta; bunların 21.3 milyonunu mülteciler oluşturmaktadır (Körükmez & Südaş, 2015:54). Türkiye'ye giriş yapmış yabancı sayısı 2006 yılında 18.916.904, 2015 yılı sonunda 34.633.391, 2016 yılında 24.686.471, 2017 yılı sonunda 32.058.216 olarak kaydedilmiştir (Türk Kızılayı, 2017).

Sonuç olarak mültecilik ya da göç olgusuna yönelik yapılan birçok çalışma vardır ve bu çalışmalar, çalışmayı sürdüren kişi tarafından farklı şekillerde incelenmiştir. Mülteci; vatandaşı olduğu ülke sınırları dışında zulme ve yaşama hakkının elinden alınması korkusuyla ülkesine geri döneneme durumu bulunan kişilerdir. Mültecilerin vatandaşı olduğu ülkenin güvenlik hakkını temin etmekte yetersiz kalmasıyla durumu vardır.

2.2.1.2 Şartlı Mülteci

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir (YUKK, 2013, s. Md. 62).

Yukarıda belirtildiği üzere YUKK'un 2013 yılında yayınladığı kanununun 62. Maddesi gereğince Avrupa ülkesi dışındaki coğrafyalardan gelerek ve sığınma başvurusunda bulunan kişilerin, başka coğrafyalara ikametleri sağlanana kadar Türkiye'de kalmasına şartlı mülteci statüsüyle izin verilmekte ve sığınmacılar şartlı mülteci olarak kabul edilmektedir. Türkiye'nin 2013 yılı YUKK'un 62 maddesinde "Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle" şeklindeki koyduğu coğrafi çekince ile şartlı mülteci kavramının ifadesi 1951 yılındaki Cenevre Sözleşmesinde yer almayan bir statü belirlenmesine neden olmuştur (Çiçekli, 2007:250). Mültecilere yönelik kazandırılan bu yeni statü ile birlikte Türkiye, üzerindeki eleştiri ve baskıları bir nevi püskürtmeye çalışmıştır.

62. maddede önemli önem arz eden bir diğer ibare üçüncü ülkelere ikametini gerçekleştirilme sürecine kadar Türkiye sınırları içerisinde şartlı mülteci statüsü ile kalmasına izin verme durumudur. Bu ibare ile ülkemiz toprakları içerisinde yaşama olanağı bulamayan yabancılar, şartlı mülteci statüsüyle Türkiye sınırları içerisinde kalma imkânına sahip olmuştur. Hukuki açıdan olmasa bile dolaylı olarak mülteciliğin tanımlanmasında ön adım oluşturması açısından bu yeni statü sığınma durumu için sunulan sığınmacılığın insan hakları çerçevesinde irdelenmesi ve kurumlar arasındaki çalışmaların güçlendirilmesi gibi öneriler ile benzer bir durumu temsil etmektedir. Buradan yola çıkarak yeni ülkelere ikametini gerçekleşmesi süresine kadar, ülke toprakları içerisinde ikamet izninin verilmesi durumu, insan hakları hukukuna uygun bir durumdur.

2.2.1.3 İkincil Koruma

Mültecilik hakkını resmiyette edinmemiş, yalnızca uyuşunda bulunduğu ülke ya da yaşadığı ülkesine geri gönderilme durumu üzerine; ölüm cezası ile infazının gerçekleşmesi; işkence ya da onur kırıcı bir muamele ile ceza uygulanması; uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşma durumlarının olması nedeniyle ait olduğu topraklar ve vatandaşı olduğu ülkesinde güvenlik zaafının yaşanması ve tehditler nedeniyle vatansız kişilere ikincil koruma statüsü verilmektedir (YUKK, 2013, s. Md.63).

YUKK'un 63. Madde ile düzenlediği ikincil koruma statüsünü hak edinebilmek için aranan iki ölçüt mevcuttur. İlki; mülteci ya da şartlı mülteci

statüsünü edinme hakkından faydalanamamaktır. Yani ikincil koruma statüsü alacak bir kişinin mülteci olarak tanımlanmaması gerekmektedir. İkincisi; uyuşunda bulunduğu ülkesi veya yaşadığı ülkesine gönderilmesiyle ortaya çıkacak ölüm cezası, şiddet ve işkenceye maruz kalma durumları ile karşı karşıya kalmasıdır. Bu iki kriterin aynı anda gerçekleşmesi durumunda yabancılara ikincil koruma hakkı tanınmaktadır.

Ülkesine ve ikamet ettiği ülkeye geri iadesi halinde; ölüm cezasıyla infazı olması durumu, Türkiye ve Avrupa ülkelerinde haklı bir neden olarak kabul edilerek bu insanlara sosyal haklar tanınmaktadır. Ancak Avrupa Birliği bünyesinde hak ve özgürlükleri kabul etmeyen, yasaları itibariyle ölümü ceza olarak kabul eden hayatı sonlandırma cezasına ve engel olabilecek herhangi bir düzenlemeye onay vermemiş olan ülkenin vatandaşına tanınacak olan mülteci statüsü ya da ikincil koruma hakkı, o ülkenin egemenlik haklarına müdahale şeklinde bir algı ortaya çıkartabilir. Günümüzde ABD'nin bazı eyalet ve kesimlerinde ceza olarak kabul edilen bireyin yaşamının sonlandırılması, bazı suçlar karşısında verilmesi gereken bir ceza olarak tartışılmaktadır. Bu durum un izahı insan hakları hukuku ve Türkiye'nin de kabul edip yasalaştırdığı diğer uluslararası düzenlemeler ile açıklanabilir (Parker, 1989:33).

2.2.1.4.Geçici Koruma

Güvenilir bir atmosfer oluşturmak ve bireylerin zamana kaybetmeksizin korunmaya ihtiyaç duymasında haklarını koruma gerekçesiyle oluşturulan geçici koruma; Bireylerin mültecilik talepleri doğrultusunda mültecilik şartlarına uygunluğunun değerlendirilmesi kolayken, kitlesel sığınma durumlarında tespit neredeyse imkânsızdır (Akalin A. , 2016:43). Bu nedenle kitlesel sığınmalara karşılık devletlerin genellikle yönelimi geçici koruma adı altında korunmanın sağlanmasıdır. Ancak bu durum, devletlerin kendi çıkarlarını ön planda tutmasıyla sözleşmenin sunduğu koruma sisteminden saplamalara neden olmaktadır. Öbür taraftan geçici koruma ve sınır dışı edilmeme durumuna etkinlik kazandıran yeni bir boyut olarak adlandırılmaktadır.

Yabancıların geçici koruma hakkına sahip olabilmesi için ülkesinden zorla ayrılması ve geri dönememe gibi bir şansının olmaması, korunma ihtiyacını acil bir şekilde karşılayabilmesi amacıyla büyük gruplar ya da kitlesel olarak sınır

bölgelerine gelmeleriyle mümkündür. Anlaşılan odur ki bireysel olarak gelen kişilere geçici koruma statüsü verilmemektedir. 6458 sayılı YUKK kanununun 64. Maddesi gereğince geçici koruma hakkına edinmiş olarak kabul edilebilmesi için kişilerin, yaşadıkları ülkelerden zorla ayrılmaları, acil korunma ihtiyaçlarının olması ve göç ettikleri ülkelere geri dönmeleri zorunluluğu bulunmaktadır.

2014 yılında yayınlanan “ Geçici Koruma Yönetmeliği” ile birlikte, ülke sınırları içerisinde ikamet eden bireylere sağlık, eğitim ve ekonomik alanlarda temel hakların korunması ve faydalanılması amacıyla haklar tanımlanmış ve tanımlanan bu haklar koruma altına alınmıştır (Düzkaya, 2016:54).

2.2.2 Türkiye’de Sığınmanın Tarihsel Geçmişi ve Yasal Düzenlemeler

Coğrafi hareketlilik ve bu hareketliliğin neden olduğu nüfus artışı şeklinde ifade edilen göç olgusu, birey veya grupların sembolik veya siyasi sınırların ötesine, yeni ikamet alanları oluşturmak için gerçekleştirdikleri kalıcı eylemlerdir (Marshall, 1999:685). Göç olgusunun günümüzde gittikçe daha küresel bir tavrı alması ve tercihten öte zorunluluk arz etmesi belirleyici bir özelliği haline gelmiştir. Göç tanım itibarıyla yerinden olma olarak adlandırılırken, değişen göç doğası zorla yerinden edilme olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde kitlesel boyutlarda gerçekleşmiş olan göç hareketi ile ortaya çıkan mülteci, sığınmacı, vatansız ve refakatsiz kavramlarının tesadüf eseri değil aksine gerçekliği yansıtan olgular olduğunun altını çizilmelidir.

Türkiye, üç büyük kıtaya olan Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarına coğrafi yakınlığı ve geçmişten günümüze değin varlığını sürdüren devletlerin güçlü olması hemen hemen her devirde sürekli olarak göç almak durumunda kalan ülke konumundadır (Karayel, 2016:25). Afrika, Asya ve Ortadoğu’dan, coğrafi yakınlıktan faydalanmak, Avrupa ülkelerine göç isteyen bireyler, ülkelerinin mevcut durumlarından uzaklaşmak ve sığınma hakkı almak amacıyla Türkiye’ye gelmekte ve Türkiye’yi köprü olarak görmektedir (Körükmez & Südaş, 2015:54). Tarih boyunca göç hareketliliğinin içerisinde olması nedeniyle Türkiye, yasadışı göç ile mücadele ettiğinden beri birçok zorluğu sırtlamaya başlamıştır. Aynı zamanda yaşana kötü anıları ardında bırakama hayali ile yapılan bu göç hareketlerinin dramatik sonla bitenleri de Türkiye’nin hafızasında yer edinmiş ve hala tazeliğini

korumaktadır (Kara & Korkut, 2010:154). Üç büyük kıta ile olan coğrafi yakınlık Türkiye'nin "köprü" olacak şekilde konuma sahip olması önemli bir faktördür.

Göçün küreselleşme ile birlikte değişen doğası, akabinde yeni ve karmaşık bir rol üstlenmesine neden olmuştur. Tarihsel süreç boyunca büyük göç dalgalarına ev sahipliği yapan Türkiye Cumhuriyeti devleti mülteci ve sığınmacıları ağırlayan hoşgörülü bir millet olmuştur. Coğrafi konum ve bulunduğu bölgedeki ülkelere nazaran daha güçlü olması nedeniyle göç hareketinin tarih boyunca dinamik bir süreç olarak yaşayan Türkiye, mülteciler tarafından geçiş bölgesi olarak kullanılan ülke konumundadır. Türkiye'nin komşu ülkelerde meydana gelecek siyasi kargaşa ve çatışmalar ile göçün tetiklenmesi, coğrafi konum nedeniyle birçok sığınmacı için hedeflenen ülke konumundan çıkmış, transit ülke olarak kabul görmesine neden olmuştur

Kırımın, 1783 yılında Rus imparatorluğunca kuşatma altına alınması, Kırım Müslümanlarının Osmanlı'nın hâkimiyet sürdürdüğü bölgelere doğru hareketine neden olmuş ve bu durum uzun yıllar devam etmiştir (Şahin, 2015:329). 1853 yılı itibariyle başlayan ve 3 yıl süren Kırım savaşından sonra, Kırımlı Müslümanların zorunlu göçe tabi tutulması en büyük göç dalgasını meydana getirmiştir. 9 Mart 1857 tarihinde, Tanzimat Yüksek Kurulunun 1857 yılında yayınlamış olduğu "Göç ve İskân" konulu Kararname'ye göre Sultan'a bağlılık göstermeye hazır olan ve İmparatorluğun kanunlarına saygı göstermeye hazır olan herkese, ister Müslüman ister gayrimüslim olsun, Osmanlı'nın kapısı herkese açıktı (Latif D. , 2002:4). Hoşgörülü bir tarihi olan Osmanlı göçmenlere ayırım yapmayarak, dini özgürlüklerini yaşamalarına izin veriyordu.

Balkan Savaşı, I. Dünya Savaşı ve Sovyet Devrimi nedeniyle gerçekleşen ve çok sayıda kişinin etkilenmesiyle başlayan kitlesel göç, mültecilere yönelik yasaların yargıya yansımalarının nedenini oluşturmuştur (Ercoşkun, 2015:31). I. Dünya Savaşının geride bıraktığı enkaz sonrası ortaya çıkan mülteci krizine çözüm olması Dünya amacıyla ortaya atılan mülteci tanımına Birleşmiş Milletler bünyesinde gerçekleştirilen antlaşmalarda ilk kez yer verilmiştir (Akalin H. , 2013). Uluslararası platformda hukuk alanında mülteci kavramına yönelik yapılar baktığımızda I. Dünya savaşı sonrası meydana gelen gelişmelerden kaynaklı olduğu görülmektedir. Savaş sonrasında ülkeyi terk edenler için risk unsuru taşıyan

güvenlik zafiyetinin giderilmesinden ziyade göçlerin etkisiyle ulusal ilişkilerde meydana gelebilecek krizleri önemle faaliyetleri yürütülmüştür.

Cumhuriyetin ilanından sonra Anadolu'ya yapılan ilk göç, mübadele göçü olmuştur. 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol'ün 1. Maddesi uyarınca, "Türkiye'de bulunan Ortodoks Rumlarla, Yunanistan'da bulunan Müslüman Yunan uyrukları, 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren zorunlu göçe tabi tutulmuştur (Bozdağlıoğlu, 2014:10). Ülkenin yetkili mercilerinin onayı olmadığı sürece ülkelerine geri dönememişlerdir. Mübadele sonucunda 1.5 milyon Rum Yunanistan'a, 500 bin civarı Müslüman ise Türkiye'ye gelmiştir.1920-1950 yılları arasında yapılan çalışmaların amacı olağan problemleri çözmekle sınırlı kaldığı için kalıcı sonuçlar sağlayamadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye'nin en önemli göç politikası, 1934 yılında 2510 sayılı kararname ile kabul edilen İskân Kanunu'dur. İskân kanununa göre soyu ve benimsediği kültürü Türk olan kişiler, Türk sınırları içerisinde yaşama hakkına erişebilir (Akdağ, 2005:163). Muhacir ve mülteci terimleri arasındaki farkı açıkça ortaya koyan bu kanun; "Türkiye'ye yerleşmek amacıyla dışarıdan gelen "soydaş" kimselere "muhacir", Türkiye'ye yerleşmek amacıyla olmayıp bir zorunluluk nedeniyle geçici olarak sığınan "soydaş" kimseleri ise "mülteci" olarak değerlendirmiştir (Latif D. , 2002:22).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen sığınmacı krizine çözüm amacıyla, 20 milyonu aşkın kişiye hukuksal alanda yer edindirip mültecilere uluslararası koruma sağlamak gerekçesiyle 1 Ocak 1951'de BM Genel Kurulu kararıyla Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kurulmuştur. BMMYK, II. Dünya Savaşı ve sonrasında Avrupa'nın Doğusundaki ülkelerin kanunları bireyin vatansız olma durumun çözümüne olanak sağlayacak biçimde düzenlenmesine önemli bir rol üstlenmiştir. Hukuki düzenlemelerin yapılması BMMYK'nın kurulması ile sağlanmıştır (Düzağaç, 2005:25; Uzun, 2015:109).

1951 yılında kabul edilen Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin hukuksal alanda haklarını yasalastıran belge olması nedeniyle önem arz etmektedir (Kariman, 2015:52). Türkiye'nin 1950 senesinin Aralık ayında BMGK'nın 429 sayılı kanunu

ile kabul ettiği, 24 Ağustos 1951 yılında imzaladığı, 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe soktuğu ve 1961 yılında onaylayıp 359 sayılı kanun 10898 sayılı resmi gazete ile yayınlamış olduğu sözleşmeye göre;

“ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeni ile yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs”

mülteci olarak adlandırılabilir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 1961). Zorunluluk arz eden ve ülkesinden ayrılma durumu olan herkes mülteci olarak kabul edilmektedir.

1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesini Türkiye, coğrafi sınırlama ile onaylamış ve sadece Avrupa kıtasından gelen ülkelerdeki mülteci olarak tanımlamıştır (Uzun, 2015:109; Akdağ, 2005:164). Sözleşme, Avrupa merkezli oluşu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Mülteci akınlarının 1960 yılına değin devam etmesi ve coğrafi çekince ile daha önceden yapılan eleştiriler göz önünde bulundurularak BM bünyesinde kabul edilen Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokol 2 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe koyulmuştur (Ansen, 2012:32). Türkiye'nin sürdürdüğü göç politikası, Osmanlı politikalarına oranla daha katı olduğu görüşü hâkimdir. 1951 Cenevre Sözleşmesinden öncede etnik köken ayrımı Türkiye tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır.

Sözleşmede yer alan coğrafi çekice, savaş boyunca süren anti-komünist politikasının bir parçası olarak kabul edilmiştir Türkiye'ye Avrupa'nın ve Sovyetler'den komünist zulmünden kaçan kişilere yardımcı olmak amacıyla mülteci kavramını statü olarak tanımıştır. Politika olarak bu yolu takip eden Türkiye'nin birçok nedeni vardır. Birinci neden; Avrupa'nın Doğusundan göç edenlerin sayı bakımından oranlarının az olması ve akabinde Türkiye'yi transit ülke olarak kullanıp kalıcı ikametlerini Batılı ülkelerde alacak olmalarıydı. İkinci neden ise, Avrupalı mültecilerin temel ihtiyaçlarını teşkil eden beslenme ve barınmaya yönelik masraflarının genellikle uluslararası örgütler aracılığıyla karşılanmasıydı (Latif, 2002:21). Özetle Doğu Avrupalı mültecilere destek olmak Türkiye için her açıdan herhangi bir problem teşkil etmeyeceği görüşü hâkimdi. Bir diğeri neden ise siyasi

otorite eksiliğinin yaşandığı Orta Doğu ve Asya kıtalarındaki ülkelerden göçenlere tanınacak olan sınırlı koruma, onların Türkiye'ye gelişinin önünde set olacağı görüşüydü. Bu düşünceye rağmen Türkiye Cumhuriyeti Devletine sığınmak isteyenler Avrupa dışından, Balkan ülkeleri, Orta Doğu ülkelerinden gelmektedir.

1923 ve 1990 tarihleri arasında Doğu Avrupa ülkelerinden yaklaşık olarak 1.7 milyon insan Türkiye'ye göç etmiştir (Karayel, 2016:14). 1990'lı yılların sonunda 50 bin civarında Arnavut ve Boşnak sığınmacılar ve 1992-2001 yılları arasında 20 bin Bosnalı, 18 bin Kosovalı ve 10 bin Makedon yaşadıkları yerlerde bulunan olumsuz koşullar nedeniyle gerçekleşen iktidar değişimi nedeniyle Türkiye'ye göç etmişlerdir (Kanbur, 2017:22). ABD'nin 2001 yılında gerçekleştirdiği Afganistan'a yönelik saldırılar sonucunda büyük çaplı bir nüfus girişi yaşanmıştır.

Bu süreçte Türkiye'nin izlemiş olduğu yol cömert bir görüntü sergilemişse de İran ilişkilerinin zarar görmemesi adına İran vatandaşlarının belli bir süre zarfında, olarak Türkiye'de ikamet etmelerine onay vermiştir. Türkiye üçüncü ülkeleri direk geçişlere yönlendirmekteydi. Avrupa dışından gelen üçüncü ülke vatandaşları 6458 Sayılı YUKK gereğince 'şartlı mülteci', 'ikincil koruma' ya da 'geçici koruma' olarak kabul ederek, korumayı sınırlandırmaktaydı (Latif, 2002:22). Türkiye'de Avrupa dışından gelen insanları mülteci statüsü altında kabul edilmemesi, bu insanların BMMYK hükümlerince başka ülkelere mülteci statüsüyle başvuruda bulunma hakkına zarar vermemektedir. İsteyenler başka ülkelere mülteci statüsüyle başvuruda bulunabilir.

Türkiye'nin hukuk mevzuatına göre mülteci ve sığınmacılara yönelik yapılan düzenlemeler şu şekildedir:1934 yılı İskân Kanunu; 1950 Türk Pasaport Kanunu; 1994 İltica Yönetmeliği; 2006 İskân Kanunu; 2013 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu; 2013 Geri Kabul Antlaşması.

Türkiye hukukuna göre sığınma ya da geçici hükümlerini içeren 1994 İltica Yönetmeliği, Avrupalı olan sığınmacıların iltica başvurularını değerlendirme, yasal sorumluluklarını üstlenme ve mevzuattaki açıkları kapanması açısından önemlidir. Çok kapsamlı olan bu yönetmelikle, Türkiye'nin olası bir göç hareketine karşı alacağı tedbir ve uygulayacağı reformları kapsamaktaydı. Bu yönetmeliğe göre

Suriyeli sığınmacılara geçici koruma statüsü verilmektedir (Çiçekli, 2009:118). Türkiye, 12 Aralık 1999'da Türkiye Cumhuriyeti Devleti, resmi olarak Avrupa Birliğine aday gösterilmiş ve aday olarak kabul edilmiştir. Avrupa Birliğine üye olma süresi boyunca Türkiye, mülteci politikasına yönelik birçok değişikliğe gitmiştir. Adaylık kabulü süresinde yapılan bu değişikliklerin üyelik sürecinin tamamlanması ile son bulacağı öngörülmektedir. Türkiye, Nisan 2011 tarihinden itibaren kitlesel sığınmacı akını ile karşı karşıya kalmıştır. Nisan 2011 tarihi itibariyle Türkiye, Suriyeler için "açık kapı" politikasının uygulayacağını duyurarak 100.000 kişilik üst sınır olduğunu ifade etmişse de Suriye'den gelen kişilerin sayısını belirlenen sınırın çok fazla üstüne çıkmıştır (Orhan & Sabiha Şenyücel, 2015:12). Hedeflenen sayının çok üstünde gerçekleşen göçe rağmen Türkiye, zulümden kaçarak sınırına gelen hiç kimseyi kabul etmemelik yapmamıştır. 2011 yılı itibariyle başlayan bu yoğun göç sürecinin yönetiminde yetersiz kalınmasından dolayı İltica Yönetmeliğinin hükümleri fes edilerek 2013 yılında kabul edilen YUKK, 6458 sayılı kanun ile yürürlüğe girmiştir.

2013 yılında yürürlüğe giren YUKK, yasal ve kaçak olarak ülkede bulunan yabancılara yönelik yapılan düzenlemeler ile göçmenler açısından var olan insan hakları ihlallerinin önüne geçmek, ülkemizdeki kamusal, siyasal ve ekonomik açıdan oluşabilecek sorunları en aza indirmeye çalışılmıştır (Özer, 2011:76). 2014 yılında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte sığınmacı kavramı kaldırılarak, yerine şartlı mülteci, ikincil koruma, geçici koruma kavramları ile tanımlanan yeni statüler getirilmiştir (Erdoğan M. M., 2015:44-45). Bu yönetmelikte özel olarak Suriyeliler (Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları) için şu ifadeye yer verilmiştir:

...28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak Türkiye sınırına gelen veya sınırları geçen Suriye vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınacaklar. Başvuruları işleme konulmaz... (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014 , Madde 1).

Bu maddeden dolayıdır ki Türkiye'de yaşayan Suriye, Irak, İran, Afganistan ve Avrupa ülkesi dışından gelen pek çok kişinin, Türkiye sınırları içerisinde coğrafi sınırlandırma kaldırılmadığı sürece mültecilik statüsü alması mümkün değildir.

Fakat, Türkiye’de bulunan Suriyeli insanların uluslararası hukuk çerçevesinde açıklanabilmesi, 30 Mart 2012 yılında ilan edilen genelde netleştirilmiştir. Bu genelge ile Suriye vatandaşı olan herkes resmi olarak geçici koruma statüsüne sahip olan kişiler olarak kabul edilmiştir. Genelge ile birlikte uluslararası koruma mevzusu ilk defa detaylı olarak incelenmiş ve bu genelge misafirperverlik anlayışından sıyrılıp uluslararası korumanın artık ‘hak’ olarak ele alınmasını sağlamıştır.

Avrupa birliği ile Türkiye arasında 2013 yılında imzalanan ve 2016 yılı itibariyle yürürlüğe sokulan temelde Avrupa’da oluşan ve oluşabilecek olan mülteci sorunlarının önüne geçmeyi hedefleyen “Geri Kabul Anlaşması” oldukça önemli bir anlaşmadır. Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarih itibariyle Türkiye’den yasal olmayan yollar ile Yunan adalarına kaçan tüm göçmenlerin, Türkiye sınırlarına geri çekilmesine ve geri alınan her göçmen için, geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyelilerin Avrupa ülkelerine yerleştirilmesini esas alınmıştır. Bu durumun desteklenmesi amacıyla Avrupa Birliği tarafından 3 milyar avroluk yardım yapılmasına karar verilmiştir (Çakran & Eren, 2017:22).

2016 yılı TÜİK verilerine göre, Türkiye’de 3.551.078 sığınmacı yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır (Doğan, 2017:315). Bu sığınmacıların bazıları Türkiye tarafından kontrol altında tutulup, göçmenler için kurulmuş olan kamp alanlarında yaşamlarını sürdürmeleri sağlanmaktadır. Geri kalan çoğunluk da Suriye sınırına yakın olan illerde ya da büyük illerde yaşamlarını sürdürmektedir.

Suriye’de meydana gelen olayların çözümüne ilişkin kaybedilen her geçen gün mağdur olan insanların üzerinde ekonomik baskılar yaratması beraberinde sağlık sorunlarını da getirmektedir. Ekonomik baskıyı azaltmak amacıyla, kendi ülkelerine dönme imkânlarının olmaması, ekonomik özgürlüğün imkânı amacıyla göçmenleri çalışıp para kazanmaya yönlendirmektedir. Suriye sınırında ve büyük metropollerde yaşamlarını sürdüren göçmenlerin iş sahalarına düşük ücret talebiyle girmesi özellikle işsizlik sorunu yaşayan Güney Doğu illerinde ekonomi bazında büyük çaplı problemlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Devletlerin vatandaşlarının temel hak ve özgürlükleri ile güvenliklerini koruma altında tutması bir zorunluluktur. Bu durum Mülteciler için aynı şekilde kabul edilmemektedir.

2.2.3. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Rönesans döneminde ortaya çıkan çocukluk kavramı, toplumsal ve psikolojik olmak üzere iki kategoride yer almaktadır (Postman, 1995:52). Tarihsel süreç içerisinde toplumlar; ekonomik açıdan gelir getirmeyen, güçsüz ve zayıf çocukları değersiz olarak kabul ederken, toplumsal baskı ve dışlanmaya maruz bırakılarak yaşama haklarına müdahale edilirdi (Akyüz, 2010:16-17). Çocuğun en temel hakkı olan; fiziksel ve ruhsal erişimin tamamlanması ve korunmasına olumsuz etki edecek tüm etmenlere engel olmaya çalışan yaşama hakkı, o dönemde yok sayılırdı. Günümüzde modern olarak dile getirilen çocuk hakları kavramı, eski çağlarda değer görmemekte ve günümüzde sürekli ilgilenilen ve önemsenen kişiler olan çocuklar o dönemde bu değerlerden çok uzaktaydı.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların "Magna Carta"sı ya da "İnsan Hakları Yasası" sayılmaktadır (Akıllıoğlu, 1995:1). Bu sözleşme ile on sekizden yaş almamış küçük çocukların hakları elli dört madde altında toplanmıştır. Sözleşme; çocuk olduğu dönem boyunca hem çocuk hem de birey olarak ayrı şekilde hak tanırken aynı zamanda geleceğin özgür düşünceli, açık fikirli, yaratıcı, insanlığa katkı sunabilecek insanların yetiştirilmesini amaçlayan maddeler içermektedir (Moroğlu, 2003:38). Çocuk haklarının şemsiyesini oluşturan "insan hakları", kavramı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş olan BM'nin gündeme getirmesiyle hukuksallaşmış olup değer görse de aslında bu kavram insanların toplumsal yaşama ilk geçişleriyle birlikte meydana gelmiştir (Düzağaç, 2005:9). İlk toplumsal yaşamdaki düzenlemeler dini inanç ve düzenlemeler ile gerçekleşmiştir. Antik çağda birçok filozof, düşünce ve görüşleriyle insan haklarına ilişkin farklı söylemler dile getirmiştir.

1989 yılında BM bünyesinde gerçekleştiren Çocuklar İçin Dünya Zirvesi'nde 18 yaşın altındaki insanlar; ırk, din ve yetenek farkı gözetmeksizin, düşünceleri veya söyledikleri her ne olursa olsun, nasıl bir aileden gelirlerse gelsinler çocuk olarak tanımlanmış ve çocukların temel hakları konusunda yeni bir anlayışı beraberinde getiren BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) 20 Kasım 1989 tarihinde oy birliğiyle kabul edilmiştir (Ardıç Çobaner, 2015). Bu sözleşme gereğince 18 yaşına erişmemiş her insan çocuk olarak kabul edilecektir. Çocukların bakım, hayatta kalma, sağlık

ihtiyaçlarının karşılanması, güvenliklerine ilişkin evrensel standartları içermektedir. Bu sözleşme, ilk ulusal nitelikli belgedir.

20 Kasım 1989 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesi taraf devletler aracılığıyla onaylanmıştır. Bu sözleşmede 197 ülke taraf olmuş ve sözleşmede her maddesi ayrı bir hakkı özetlemiş olan 54 madde bulunmaktadır. Yaşama, korunma, gelişme ve katılma hakkı olmak üzere haklar dört temel başlıkta incelenmektedir. Çocuğun yaşama hakkını ve beslenme, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını kapsayan hayatta kalma hakkı; Çocukların belli bir seviyeye gelebilmeleri ve bilgiye ulaşma, özgürlük, sosyal etkinlikler, eğitim ihtiyaçları kapsayan gelişme hakkı; güvenlik problemi ve korunmasızlıktan dolayı cinsel istismar ve çocuk işçiliğinden korunmasını kapsayan korunma hakkı ve son olarak sosyal yaşama kolay uyum sağlama ve topluluklarca dışlanmama gibi durumları ifade eden haklar katılma hakkıdır.

BMÇHS'nin uygulanmasında aşağıda belirtilen dört temel ilkenin rehberliğinden faydalanıp, temel hakları esas alarak; özürsüz, mülteci, kimsesiz, silahlı çatışmalardan etkilenen çocuklar gibi güç ve özel koşullarda bulunan çocukların haklarına değinmekte ve bu hakların hiçbir ayrımcılığa yer verilmeksizin bütün çocukların faydalanmasını esas almaktadır (Atılğan, 2009:23).

Çocuk Hakları Sözleşmesinin içeriğine bakıldığında başlıca temanın, çocuğun her türlü olumsuz yaşam koşullarından maddî ve manevî olarak muhafazası ve bu hususta oluşturulacak toplumsal duyarlılık olduğu görülmektedir (Oktay, 1995:12). Türkiye'de çocuğun önemsenmesi ve çocuk haklarının korunması ve haklarının savunulması için yapılan ilk çalışmaların 19. yy da olduğu görülmüştür. Mithat Paşa, Tuna Eyaleti valisi iken "Çocuk İslahevlerine" ait bir tüzük düzenlemiş ve aynı tüzük uygulanmak üzere Dâhiliye Nezareti'nce 1868 yılında bütün valiliklere tamim edilmiştir (Polat O. , 1997:29).

1822 yılında çocuklar için ıslahevleri kurulmasıyla Çocuk bakım sisteminin ilk temeli atılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1921 yılında Çocuk Esirgeme Cemiyeti kurulmuştur (Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme, 1999:2). 2010 yılında gerçekleşen anayasa değişikliği ile çocuk haklarına ilişkin kavramlar metni ilk kez anayasada yer alırken; her

çocuğun yeterince korunma ve bakım hakkı olduğunu, kendi yararına açıkça aykırı düşmediği sürece ebeveynleriyle doğrudan kişisel temas halinde olup bu temasını sürdürebileceğini belirtilmiştir (UNICEF, 2012:123). Çocuk hakkı kavramının Türk toplumuna Birleşmiş Milletler bünyesinde imzalanan çocuk haklarına dair sözleşmeden çok önce kabul edildiği yukarıdaki bilgiler ışığında ortaya konmuştur.

2.2.4. Çocuk Haklarına Dair Uluslararası Düzenlemeler

BM'nin kurulmasıyla birlikte çocuk haklarına dair konuların düzenli takibi ve incelenmesi amacıyla "Sosyal Sorunlar Meclisi" kurulmuştur. Bu meclisinin gerçekleştirdiği toplantılar neticesinde Cenevre'de kabul edilen bildirgenin yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. 1959 Çocuk Hakları bildirgesi; çocuklara karşı ayrımcılık yapılmaması, çocuğa kendisini özgürce gelişme fırsatı verilmesi, doğumdan itibaren bir kimlik ve vatandaşlık kazandırılması, sosyal güvenlik haklarından yararlandırılması, engelli çocuklara gereken bakım ve tedavinin gösterilmesi gibi genel etrafında toplanan bir bildiridir (Ünal Ş. , 2001:41). Hem Cenevre hem de BM'de kabul edilen bildirge etkisiz kalmış ve niyet gösterisi olmaktan başka bir etki yaratmamıştır.

Uluslararası platformda çocuklara dair en genel ve geçerli olan düzenleme olan Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989 yılında BMGK'nın 44/25 sayılı kararıyla kabul edip, 1990 yılı Eylül ayında 49 madde ile onaylanıp uluslararası hukukta yasalastırılmıştır (Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme , 1999:60). Çocuk haklarına yönelik en kapsamlı belge olmasına rağmen sözleşme; Batı kavramlarının kullanılması, refakatsiz çocukları referans göstermesi, ebeveynler ve çocuk arasında biyolojik temele vurgu yapılması, sözleşmeyi çocukların hazırlamaması ve fikirlerinin alınmaması, çocukların yaşlarının sınırlandırılması noktalarında eleştirilmişlerdir. Bunun yerine çocukların gelişimi ve gelişime yönelik performanslarının önemini vurgulanması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılarak yasaların yürürlüğe girmesi zorunluluğu dile getirilmiştir. Sözleşmenin en zayıf kaldığı nokta ise sözleşmenin taraf ülkelerce kendi hukuk sistemlerinde geçerli hale gelmediği sürece uygulanabilir olmama durumudur.

1967 New York Protokolü, 1951 Cenevre anlaşmasında olduğu gibi yetişkin bireylere tanınan haklar neyse çocuklara da aynı hakkı tanımaktadır. Bunun nedeni

her iki anlaşmanın da yer sınırı ile sınırlandırılmamış olması ve çocukların da birey olarak görülmesinden kaynaklıdır. Amerikalı delegelerin, 1951 Cenevre Sözleşme hazırlığı aşamasında, savaş yetimi veya ailesini kaybetmiş olan 16 yaşından küçük çocuklar için “refakatsiz çocuklar” olarak nitelendirilmesi istenmişse de kabul görmemiştir.

14 Eylül 1990 yılında imzalan sözleşme, 4058 sayılı kanun ile 11 Aralık 1994’de onaylanmış ve resmi gazetede yayınlanmıştır. Türkiye azınlık tanımı konusunda benimsemiş olduğu yorum çerçevesinde; Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 17, 29 ve 30. maddelerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama ve uygulama hakkını saklı tutmaktadır. (Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme , 1999:60). 1995 yılında Türkiye’nin onayladığı Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, anayasadaki 90. madde kendi hukuk sisteminin içine alarak uyarlamıştır. Doğumdan erişkinliğe kadar yaşantılarının tüm boyutlarını ele alan sözleşmenin 1. maddesine göre, “Çocuğun vatandaşı olduğu kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır” şeklindedir (Öztekin, 2012:1). Sözleşme yaş ile sınırlandırılmıştır. On yıl bir süre zarfında geliştirilmeye çalışılan sözleşme, dünya genelindeki bütün çocukların güvenli, sağlıklı ve mutlu dolu yaşam sürmeleri amacıyla yapılması gereken faaliyetlere ilişkin kapsamlı bir düzenlemedir.

AİHS’te çocuklara yönelik maddeler 3 madde ile sınırlıdır Birincisi AİHS’in 5(1). maddesinin (d) bendidir. Bu bent uyarınca çocuğun eğitim amacıyla yasaya uygun olarak verilen bir kararla idari gözetim altına alınması veya kendisinin yetkili merci önüne çıkarılması için yasaya uygun olarak tutulu durumda bulundurulması mümkündür. İkincisi 1 Nolu Protokol’ün eğitim hakkını güvence altına alan 2. maddesidir ve üçüncüsü 7 Nolu protokolün ebeveynlerin eşitliğine ve velayet hakkının çocuğun yararına kullanılmasına ilişkin 5. maddesidir (Ekşi, 2016:565).

Türkiye’de çocuk istismarına yönelik çalışmalar BM Çocuk Hakları sözleşmesinde kabul edilen anlaşmada üzerinden Mayıs 2000 tarihinde çocuk ticareti, cinsel istismar ve pornografi ile ilgili düzenlenen protokol, 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. 2004 yılında çocukların silahlı çatışma ortamlarında

bulunmalarına yönelik düzenleme BM Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamında imzalanmış ve Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır (Kurt, 2016:109).

Anlaşılmaktadır ki; dünyada savaşların yaşanması ve bu savaşlardan en fazla etkilenen kesimin çocuklar olması nedeniyle uluslararası platformda gündeme alınmaya çalışılsa da; çözüme ilişkin gösterilmesi beklenen ortak dil ve tavra ilişkin problemler meydana gelmiştir. Çocukların, gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla her türlü ihmal, kötü yaşam şartları, istismardan korunmaları ve sosyal yaşama tutunmaları konusunda evrensel bir kural oluşturmayı amaçlamıştır. Ancak sözleşmede ortak bir karar alınamamış, ortak bir tavır gösterilememiştir. Uygulama uluslararası alanlarda uygulamada farklılık gösterebileceği gibi aynı ülke içerisinde sosyal ve kültürel alanlarda farklılık göstermektedir.

1951 Cenevre Sözleşmesinin 22. maddesinde yer alan mültecilerin eğitimde ülke vatandaşlarıyla aynı imkânlarla sahip olma durumu, mülteci hakkına sahip çocuklar ve ülke vatandaşı olan çocukların eğitimlerine yönelik bir farklılık yoktur. Buna rağmen, temel eğitim uygulamaları dışında kalan eğitim faaliyetlerinde ise mültecileri yabancılara tanınan haklarla sınırlandırmıştır.

2.3. TÜRKİYE'DE YAŞAYAN MÜLTECİ ÇOCUKLAR VE YAŞADIKLARI PROBLEMLER

Göçmen; göç kanunları gereğince, belirli bir ülkeye girmek, orada ikamet etmek veya çalışmak için gerekli olan izin veya belgelere sahip olmamakta; gönderen ülke açısından ise, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılması için idari koşulları yerine getirmemesi olarak açıklanmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 2013). TÜİK verilerine göre, göçmenlerin yaklaşık %30'u 18 yaşını doldurmamıştır (Beşpınar & Aybars, 2013:29; Doğan, 2017:316).

BMGK'nın Sosyal İnsanlık ve Kültür Komitesi, çocuk haklarına yönelik önceden hazırlanan taslağa, 78 ülke ve temsilcilerinin katılımıyla 1959 yılında Çocuk Hakları Beyannamesi'ne oy birliği ile onay vermiştir (Akarslan, 1998:36). Türkiye'de 1999-2000 dönemlerinde her ilde kurulan Ulusal Çocuk Hakları Kongresi'nde kurulan komiteler, çalışmalarına devam ederek iller ve ulusal çocuk forumları arasında 81 ilde yürütülen faaliyetler meydana getirmişlerdir. Komitelerin

sağlamış oldukları gelişmeler rapor haline dönüştürülerek, ülke geneline yayılan bir durum halini almıştır. Çocuk Hakları Komitesinin üye kişileri yıllara göre değişkenlik göstermekle beraber katılım sağlayan çocukların cinsiyetleri ve etnik grupları bakımından karışık bir topluluk oluşmasına önem verilmektedir. Bu durum komitenin yetkinliğini arttırmaktadır (UNICEF, 2001:13).

Çocuk haklarına yönelik çalışmalar sürdüren sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin bazıları İl Çocuk Hakları Komiteleri ve Çocuk Forumlarını yapmacık olmaları konusunda eleştirmektedirken; bazıları ise yapılan çalışmaların iyi niyet göstergesi olduğunu ifade etmekle beraber, bütün çocukların katılma hakkına erişebilmesi bakımından eksik kaldığını ifade etmektedir. SHÇEK ve UNICEF'in sorumlu kişileri tarafından ifade edilen görüş ise bu çalışmaların yetersiz kaldığı yönündedir (Erbay, 2013:93). Fakat tenkitlerin yerine çözüm önerilerinin sunulmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre on sekiz yaşını doldurmamış olan her insan çocuk olarak kabul edilmektedir. 2005 yılı itibariyle Türkiye'de yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanunu madde 3 itibariyle, yetişkinlik durumuna on sekiz yaşından önce dahi erişse, on sekiz yaşına erişmeyen her insan çocuk olarak kabul edilmektedir. Çocuk Koruma Kanunu ile Türkiye'de Çocuk Hakları Sözleşmesi'ndeki çocuk kavramından daha geniş bir kapsam benimsenmiştir (Kurt, 2016:107). Eski ve yeni kanunların bazı maddelerinde "çocuk" kavramı kullanılmış, bu kavramın yanına "küçük" kavramı da eklenmiştir. Bundan dolayı bu iki tabirin ayrımının yapılması önem arz etmektedir.

Medeni Kanuna göre her küçük, çocuk kabul edilirken; her çocuk, küçük kabul edilmemektedir. Medeni Kanunun 28. maddesinde; doğum anı itibariyle başlayan ve süreç içerisinde gelişen kişilik, aynı zamanda ölümle son bulmaktadır. 28 madde ile çocuk, annenin rahmine düştüğü an itibariyle hak ehliyetini elde etmeye başlamaktadır. Bu madde ile çocukluğun başlangıcı anne rahmine düşmeye başladığı ifade edilmeye çalışılırken, ceninin de yaşama hakkının korunmaya çalışıldığı görülmektedir (Çelik, 2005). 2010 yılında Dünya Bankası tarafından yayınlanan rapora göre; doğumun meydana geldiği yer, ebeveynlerin eğitim seviyesi, yaşam standartları ve aile yapıları çocuğun yaşam koşullarını erişimini

sağlayan temel unsurlardır (Beşpınar & Aybars, 2013:32). Tüm yetişkinlerin ve toplumların çocuk haklarını bilmesi, öğrenmesi, uygulanması ve izlemesi gerekmektedir. Çocuk hakkı açısından önemli etken olan birey, toplum ve devletin çocuklara yönelik belli yerine getirmesi gereken sorumlulukları vardır.

Çocukların hayatta kalma, iyi beslenme, korunma ve katılım hakkı çocuk ayrımı yapılmaksızın tüm çocuklar için sağlanmaya çalışılmalıdır. Çocukların sahip oldukları hakların uygulanması ve ayrımcılık yapmadan eşit şekilde uygulanması, toplumsal eşitsizliğin azaltılması noktasında önem arz eden bir adım teşkil etmektedir. Fiziksel, duygusal ve akıl sağlıklarının gelişimi ve korunması açısından ekonomik ve sosyal destekler yapılması gerekmektedir. Çocukların mahrum kaldıkları haklardan biri de eğitimidir. Eğitim hizmetlerinin yeterli olmaması ve kalitesinin düşük olması önemli bir sorundur. Türkiye’de göç ile birlikte çocukların mahrum kaldıkları haklar ve yaşadıkları problemler bir sonraki başlıklarda incelenecektir.

2.3.1 Ekonomiye Dair Problemleri

Çocukların mahrum olduğu haklardan en etkili olanı yoksulluktur. Yoksulluk, yeterli beslenememe, sağlık imkânlarından yoksunluk, evsizlik, eğitim imkânlarından yoksun olma, okumasını ve uygun bir şekilde konuşmasını bilmemek, herhangi bir işi olmamak, gelecekte korkmak, sağlıklı içme suyuna sahip olamamak, güçsüzlük ve özgürlüğün yetersiz oluşu anlamına gelmektedir (Sapançalı, 2001:121). Ailede yaşanan ekonomik problemler, hem çocuğu hem de aileyi kapitalist dünya düzeninde korumasız bırakmaktadır. Ekonomik yoksulluk beraberinde barınma, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçların doğru dürüst karşılanmamasına neden olur. Yoksul ortamda yetişen bir çocuk sosyalleşmeden eksik kalır. Bu açıdan mülteci çocuklar bu riskleri yaşamaktadır.

Ülke yoksulluktan etkilenen çocukların sağlığı şu problemleri barındırmaktadır: daha düşük doğum ağırlığı, daha düşük rutin bağışıklama oranları, yetersiz emzirme uygulamaları, daha yüksek yetersiz beslenme düzeyleri, daha yüksek fiziksel ve zihinsel engel görülme sıklığı, daha yüksek oranda büyüme bozukluğu ve daha yüksek kronik hastalık görülme sıklığı (UNICEF, 2006).

Yoksulluk, tıptaki adıyla malnutrisyon yani beslenme yetersizliğini de beraberinde getirmektedir. Yoksulluk, alım gücünün azlığı ile yetersiz ve dengesiz tüketim, ev içi stres ve annenin kronik yorgunluğu nedeniyle anne sütünün erken kesilmesine, annenin beslenme yetersizliğine ve bebeklerin düşük doğum ağırlıklı olmasına, sağlıklı fiziksel ortama ve yetersiz sağlık hizmetine neden olarak çocuklardaki beslenme yetersizliğinin temel belirleyicisi olarak rol oynamaktadır (Hatun, 2002:16). Beslenme yetersizliği beraberinde hastalıkların oluşumuna neden olmaktadır. En çok rastlanan hastalıklar enfeksiyonlardır.

Yoksulluk beslenme problemlerinin dışında barınma şekillerini de etkilemektedir. Çoğu mülteci giyecek, battaniye, ayakkabı gibi temel ihtiyaçlardan yoksundur. Maddi imkânsızlık nedeniyle barınacak yer bulamayan Suriyelilerin parklarda geceledikleri görülmektedir (Yüksel, Bulut, & Mor, 2014:9). Bazı aileler çocuklara dilencilik yaptırıp; su sattırıp ekonomik kazanç elde etmeye çalışmaktadır. Bu durum çocuk işçiliği oranını artırmaktadır. Yoksulluk açısından barınma da en büyük problem kiradır. Yoksulluk nedeniyle çocuklar, sağlıklı koşullarda barınmaya çalışmaktadır.

Ülkemizde bulunan konteyner kentlerde misafir edilen Suriyeli sığınmacılara dağıtılan Kızılay kartlarına Dünya Gıda Programı (WFP) tarafından yüklenilen bir miktar para yardımıyla alışveriş yapma imkânları sağlanmakta, çadır kentlerde özel yemek şirketleri tarafından üç öğün yemek dağıtılmaktadır (Sağlam, 2006:48). Yapılan bu yardımların kamplar dışında kalanlara ulaşmaması çocukların ekonomik sıkıntılar sonucunda önce eğitim, barınma, sağlık, beslenme gibi temel haklarından mahrum kalmasının dışında fizyolojik ve psikolojik olarak da derinden etkilemektedir.

2.3.2 Sağlığa Dair Problemleri

İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan "yaşama hakkı" aynı zamanda sağlıklı olma hakkını da kapsamaktadır. Zorunlu göçe maruz kalan çocuklar, barınma, eğitim ve sağlık gibi temel haklardan mahrum kalmaktadır. UNICEF, "Dünya Çocuklarının Durumu 2014" raporunda da "Yoksulluk içinde yaşayan çocuklar, yaşama, büyüme ve gelişmeleri açısından gerekli maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun biçimde yaşamakta, böylece haklarından yararlanamamakta, yeteneklerini tam

olarak geliştirmek ve topluma tam ve eşit üyeler olarak katılmamaktadırlar.” olarak belirtilmektedir (UNICEF, 2014).

Çocuklar gelişimleri devam eden, bağımlı olan ve korunma süreci içinde olduklarından akut ya da kronik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönden en fazla etkilenen gruptur (Gözübüyük, Duras, Dağ, & Arıca, 2015:329). Literatüre ve uluslararası raporlara göre sığınmacı ve mültecilerin sağık sorunları arasında en çok öne çıkanlar beslenme yetersizliğı, büyüme ve gelişme bozuklukları, anemi, sıtma, enfeksiyon, kızamık, bulaşıcı hastalıklar, cinsel istismar, HIV/AIDS dâhil cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, riskli gebelikler, düşükler, doğum komplikasyonları, kronik hastalıklar ve komplikasyonlar ve diş sağık sorunlarıdır (Karadağ & Altıntaş, 2010:56).

Dünyada mülteci nüfusunun neredeyse yarısını çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklar bakıma, korunmaya muhtaç olmaları onların hassas ve başkalarına bağımlı olduklarının göstergesidir. Göçe maruz kalan çocuklarda beslenme şartlarının olumsuzluğundan dolayı bodurluk ve düşük kiloya rastlanmaktadır. Sadece anne sütüyle beslenme döneminde bile bu çocuklarda malnutrisyon hızı daha fazla görülebilmektedir (Özata, 1998:40). Özellikle yetersiz beslenme, hava değışimi ve temizlik de hastalıklara neden olmaktadır.

Türkiye’de sağık açısından yaşanan problemlerin başında dil gelmektedir. Kamplarda ve kamp dişinde Kürtçe ve Arapça dillerini bilmeyen sağık çalışanlarının hizmet sırasında ciddi sorunlar yaşadığı gözlenmiştir (Zencir & Davas, 2014:38). Dil problemi nedeniyle başta sağık sektörü olmak üzere kamu alanında da erişim, dil ve günlük yaşantıyla ilgili ciddi problemler yaratmaktadır. Dil probleminden kaynaklı; sağık hizmetleri hakkında bilgi alamamak, hizmetlere erişim noktasında sıkıntı yaşamak, ayrımcılığa maruz kalmak, ilaç tedariki için ekonomik gücün yetersizliğı gibi sıkıntılar yaşanmaktadır.

2014 yılında göçün sağık üzerindeki etkilerinin tespiti çalışmasında göçmenlerin %50’sini 0- 9 yaş grubu çocukların, oluşturduğu belirtilmektedir. Ayrıca %99,6’sının kimlik kartı bulunmadığı için buna bağılı olarak sağık güvencesinin olmadığı ve okul çağında olmalarına rağmen, çocukların hiçbirinin okula gitmediğı, 0-15 yaş arası çocukların yalnızca %8,5’inin aşı kartı olduğu

belirtilmektedir (Esin, Ardiç, Yıldırım, & Sunal, 2014). Kaçak yollar ile ülkeye gelen ve zorunluluk aranmasına rağmen kayıt olmayan mülteciler, hiçbir haktan yararlanamamaktadır. Bu nedenden dolayı sağlık hizmetlerinin aksamaması amacıyla, kayıt yapılacak 23 mobil merkez kurulmuştur. Bu durum nedeniyle göçmenlerin istedikleri hastanede ikamet ve kayıt durumu şartı aranmaksızın tedavilerinin görülmesi sağlanmıştır. Bu anlamda sayıları %50 den fazla Suriyeli mültecinin psikolojik destek ve yardım alması gerekmektedir (Yüksel, Bulut, & Mor, 2014:9). Mülteciler sağlık hizmetlerinde fiziksel, psikolojik ve tıbbi bakım imkânlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu nedenden dolayı sağlık hizmetleri yetersiz kalmakta, mültecilerin sağlık hakkına erişimi engellenmekte ve salgın hastalıkların önünü açmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Ürdün, Lübnan, Irak ve Türkiye'deki kamplarda kalan Suriyelilerde kızamık, verem ve çeşitli bulaşıcı deri hastalıklarına rastlandığı belirtilmektedir (Korkmaz, 2014:39). Türkiye'de şark çıbanı, sıtma, kızamık, tifo gibi bazı çocuk hastalıkları kamp dışındaki bölgelerde yaşanan ekonomik, dil ve kötü sağlık koşulları nedeniyle tehdit edici noktaya gelmektedir.

Gaziantep dışında ziyaret edilen tüm illerde, kişi başına düşen hekim, ebe, sağlık kurumu sayısı Türkiye ortalamasının altındadır. Diyarbakır, Batman ve Şanlıurfa'daki mahallelerde bebek izlemi düzenli ve yeterli yapılmış tek bir sığınmacı yoktu (Zencir & Davas , 2014:63). Kadınların, ücretsiz hizmet ve sağlık merkezlerinin bulunduğu yer konusunda bilgisinin olmaması, çocukların aşı olmasının önüne geçen en büyük engeldir. Anne sütü ve ek gıdaya geçişle ilgili bilgilendirme yoksunluğu, bebeklerin büyüme ve gelişmelerinde yaşanan problemlere neden olmaktadır.

Kamplardan birinde çocuklar için oyun parkı olduğu ve sosyal faaliyetler planlandığı gözlenirken, çadır kentte çocuklara yönelik hiçbir izlem yoktu. Her iki kampta da anneler çocukların en ufak bir seste bile korkup ağlamaya başladıklarını ve geceleri kâbuslar gördüklerini belirttiler (Zencir & Davas , 2014:65). Savaş mağduru çocukların psikolojik rahatsızlıklarının giderilmesi kolay olmayacaktır.

Çocukların, arkadaşlarından ve akrabalarından ayrılması, okul yaşantılarının sarsılması, yeni dil ve çevre edinme zorunda kalmaları, 10 yaşından büyük olan

çocukların dilencilik ya da mendil satarak ekonomik kazanç elde etmesi, ruhsal ve bedensel sağlığını ciddi boyutta etkilemektedir.

2.3.3. Barınma ve Beslenmeye Dair Problemleri

Daha iyi şartlar ve güvenlik nedeniyle yurtlarını terk eden sığınmacıların hiç bilmedikleri topraklara göç etmesiyle barınma ve beslenme gibi önemli bir problem ile karşı karşıya kalmıştır. Gelişim çağında olan çocukların sağlıklı bir şekilde süreci atlatalmaları için, besin içeren yiyecek ve besinlere ve de temiz, hijyenik ortamlarda barınmaya, sosyal açıdan aktivite yapabilecekleri alanlara ihtiyaçları vardır.

Sığınmacılar barınma ihtiyaçlarını misafirhaneler, kamplar ya da evler aracılığıyla gidermektedir. Refakatsiz çocukların barınması ise ülkemizin Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmaktadır. Kamp içinde yaşayan sığınmacılara barınma merkezlerinde okul, cami, ticaret, polis ve sağlık merkezi, basın brifing birimi, çocuk oyun alanları, televizyon izleme üniteleri, market, biçki-dikiş kursları, yiyecek, sağlık, güvenlik, sosyal aktivite, eğitim, ibadet, haberleşme, bankacılık ve verilen diğer hizmetler AFAD; kamu kurum kuruluşları ve Türk Kızılay'ı tarafından organize bir şekilde sağlanmaktadır (Koç, Görücü, & Akbıyık, 2015). Evlerde kalan mültecilerin çoğu aynı kökene ait oldukları ve dil problemi yaşamayacağı kişilerle birlikte, odabaşına yüksek kişi sayısının düştüğü, kira ücretinin düşük olduğu semt ve evlerde zor şartlarda yaşamaktadır. Yaşamlarını sürdürmeye çalıştıkları evler ısınma ve temizlik bakımından oldukça problemlidir. Mutfak ve banyo alanlarının beslenme ve temizlik önem arz ettiği alanlar olması bakımından sağlıksız koşullar içermesi çocuklar ve diğer hane halkı için tehlikeli bir durumdur. Ekonomik baskıdan dolayı daha düşük evlerde barınma durumu, sağlık ihmallerine neden olmaktadır.

Bunun yanı sıra, bazı illerde yaşamlarını sürdürmeye çalışan mülteciler yüksek kira nedeniyle düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalıyorlar. Bu ailelerin birçoğunda bireylerin yaşlarının küçük olmasına rağmen çalışma hayatının içinde olduğu görülmektedir. Zor yaşam şartları onları dilenmeye kadar götürmektedir. Şöyle ki; pek çok ilde parklarda ya da sokaklarda rastlanılan dilencilerin çoğunun mülteci çocuklar olduğu saptanmıştır (Aktaş, 2018:148).

Elektrik ve su giderlerinin karşılanamaması, evdeki su ihtiyacının giderilememesine neden olmaktadır. Yapılan saha araştırmalarında yemeklerin küçük tüpler aracılığıyla pişirilmeye çalışıldığı, bu da iyi durumu olanların sahip olduğu imkân olduğu ifade edilmektedir. Bir çalışmada; Genelde 8-10 kişinin kaldığı evlerde mutfak araç gereçleri oldukça kısıtlıydı (sadece 3-4 tabak, bardak, çatal vardı ve çoğunda tencere dahi yoktu). Birçok sığınmacı çoğu zaman bir şey yiyemediklerini dile getirdiler (Zencir & Davas , 2014:43). Bu tespitler barınmanın ciddi bir problem olduğunu göstermekte ve beslenme açısından yetersiz imkânlar çocuklarda kilo kaybına ve hastalıklara neden olmaktadır.

2.3.4. Eğitime Dair Problemleri

Victor Hugo, "Bir okulun yapılması bir kapanması demektir" sözüyle, eğitim ve suçluluk arasında doğrudan bir ilişki bulunduğunu vurgulamıştır (Ünal H. Ö., 1999:23). Okul sosyal bir kurum olması itibariyle bireylerin toplumsallaşması adına; bireyin gelecek mesleki yeterliliği için gerekli olan bilgi ve kavramları öğretme ve çocuğun okul çatısı altında öğrencilik statüsü benimseyerek sorumluluğunu yerine getirmesi, kişiliğini oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır.

Çocukların eğitimlerine devam edebilmeleri, göç ettikleri ülkeye uyum sağlamaları açısından önem arz etmektedir. 2011 yılında UNICEF'in yayınlamış olduğu Türkiye'de Çocukların Durumu Raporu adlı çalışmaya göre 7 ile 14 yaş arasındaki sığınmacı çocukların okula gidenlerinin oranı dörtte birdir. Okula gitmenin, aileler üzerinde ek mali yük yaratması, ailelerin pek çok durumda kısa süre içinde taşınma umudunda olmaları, ailelerin kendileri için tayin edilen ilde ikamet etmemeleri, kimlik belgelerinin tamamlanmamış olması ve (özellikle daha ileri yaşlardaki çocuklar için) dil sorunları gibi durumlardan dolayı çocukların eğitim haklarından mahrum kalmaktadır (UNICEF, 2012:113). Göç edilen bölgenin dilinin öğrenilmesi, gündelik yaşantıda üçüncü bir kişiye ihtiyaç duymadan ihtiyaçlarını gidermeleri, eğitime erişimleri açısından önemlidir. Eğitim hakkından mahrum kalan çocukların uyum sağlama ve diğer problemleri artmaktadır.

Suriyeli çocuklara yönelik Türkiye'deki eğitim faaliyetleri MEB, YÖK ve İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından sürdürülmektedir. Ülkemizde 2017 yılının Kasım ayı itibariyle eğitim çağındaki (Çağ Nüfus) Suriyeli

çocuk sayısı 976.200'dür. Bu çocukları, 333.000'i devlet okullarında ve 305.000'i geçici eğitim merkezlerinde okullandırılmıştır. Okullandırılan çocuk sayısı toplamda yaklaşık 638.000'dir. Okullaşma oranı %62 seviyelerindedir. En yüksek okullaşma oranları ilkokulda (%95) gözlemlenirken, ortaokul ve lise seviyesinde düşmektedir (TBMM, 2018:255).

Zorunlu göçün kitlesel boyutlara ulaşması ve göç eden çoğunluğun çocuklar olması beraberinde düzensiz artış gösteren okul yaşı gelmiş çocukların olması nedeniyle eğitim kurumlarında büyük problemlerin yaşanmasına neden olmuştur. Eğitimin sürdürülebilirliği açısından göçebe çocuklar için oluşturulan Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) ve devlet okullarıyla eğitime devam edilmeye çalışılmaktadır. Yoğun nüfus artışı, eğitim imkânlarının yetersizliğe neden olmuştur. Sınıf mevcudunun sürekli olarak artış göstermesiyle sınıfın mevcut kapasitesi neredeyse iki katına çıkmak durumunda kalmıştır. Neticede 30 – 35 kişilik kapasiteli sınıflarda bazen 70'lere ulaşan sayı ortalama 45- 50 çocuğu aynı sınıfta eğitim almaktadır. (Selçuk, 2014:28) 2017 sonu itibarıyla 369 adet GEM bulunmaktadır. Eğitim ve öğretimde gönüllü olarak 12.630 Suriyeli öğretmene görev verilmiştir (TBMM, 2018:254).

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	1.956.459	1.657.185	3.613.644
0-4	269.013	251.136	520.149
5-9	254.793	239.853	494.646
10-14	199.430	184.952	384.382
15-18	148.839	122.684	271.523

Şekil 2.1. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımları (T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019)

İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi tarafından yayınlanan 2019 yılına ait rapora göre Türkiye'de toplam 3.613.644 kayıtlı göçmen bulunmaktadır. Bu göçmenlerin 1.670.700'si yani yaklaşık üçte birini çocuklar oluşturmaktadır. Okul çağı gelmiş ve eğitim hakkı bulunan çocuk sayısı 1,150,551'dir. Plansız göç yüzünden artış gösteren nüfusa yönelik okul ve derslikte eksiklikler meydana gelmektedir. Kamuya ait binalarda ya da kiralanmış olan binalarda eğitimi sürdürülmeye çalışılmıştır. Suriyelilerin Türk eğitim sistemi içerisinde kaliteli bir eğitim alması ve okullaşması

amacıyla GEM'ler aşamalı olarak kapanmaya başlamıştır. Yalnız bu hedef için Bu hedef için yaklaşık 25.000 dersliğe yani 10 bin yeni okula ihtiyaç vardır (TBMM, 2018:255). Öğrenci yoğunluğundan dolayı sınıf mevcutlarının artması ters orantılı olarak eğitimin kalitesini düşürmektedir. Bu durum eğitime yönelik beklentinin düşmesine neden olurken, öğrenciler arasındaki ayrımı derinleştirirken, mülteci öğrencilerin uyum süreçlerini sekteye uğratmaktadır. Okul yaşantısı olan çocukların, arkadaşları ve öğretmenleri ile iletişimi engelleyen dil problemi en büyük sorununu teşkil etmektedir.

Göç olayından en çok etkilenen kesim çocuklardır. Göçe maruz kalan yetişkin, genç ve çocuklarda psikolojik yıkımlar ortaya çıkmaktadır. Yeni bir ülke, yeni bir kültür, yeni bir dil gibi süreçlere yönelik uyum sorunu oluşabilmektedir. Bu problemler çocukların eğitim hayatlarına da yansımakta ve okul hayatlarında zorluklar ile mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar.

2.3.4.1 Psikolojik Problemler

Göçün psikolojik etkisi, göç edilmiş olan coğrafyanın özelliklerine bağlıdır. Göçü yaşayan aile bireylerinde uyum bozuklukları ve depresif bozukluklar sık şekilde görülmektedir. Yoksul bir ülkeden zengin bir ülkeye yapılan göç, , kaçınılmaz parasal yararlarıyla, bilinçdışı bir suçluluk duygusu uyanırken, bilinç düzeyinde böyle bir suçluluk, kişinin maddi kazanımları sonucunda arkadaşlarını, aile üyelerini ve hemşerilerini geride bırakmakla ilgilidir (Akhtar, 2010:30). Göçe neden olan durumlar kişilerin istek ve arzularının dışında olması sorunları artırmaktadır. Göç öncesi oturma yeri ile yeni yerin sosyal ve kültürel farklılığındaki fazlalığın psikolojik sorunları arttırmaktadır (Nar, 2008:28). Çocuklar açısından durum ele alınacak olursa, çocukların verdikleri tepkiler öz kimliklerine dikkat edilmesi hususunda ipucu vermektedir. Öz kimlik veya benlik kimler bireyin bebeklik dönemi ile oluşmaya başlayan, aynılık ve süreklilik duygusu içerisinde, karşı tarafın nasıl gördüğünü ve nasıl düşündüğünü ve özümsemiği algısının ergenlik dönemiyle benliğine yerleştirerek özümsemiği durumunu içermektedir.

Göçe maruz kalan ergenlik çağındaki çocuklarda; düşük benlik algısı, kişilik çatışması ve ebeveynlerle yaşanan problemlerin yalnızca göç eden ergenlerde gözlemlenen problemler olmadığı ve genelde tüm ergenlerde gözlemlendiği çalışmalar ile ortaya konmuştur (Gün, 2000:1). İlk çocukluk döneminde meydana

gelen aile içi ya da toplumsal sıkıntılar çocukların aynılık ve süreklilik duygusunu olumsuz etkilemektedir. Göç, benliklerinin temelini oluşturan toplumsal bakış açısı ve özümlenme algısını derinden etkilenmektedir. Çocukların ergenlik döneminden önce içerisinde bulunduğu yabancı kültüre yönelik depresyon belirtisi göstermeyen kişilik yapıları, ergenlikten sonra baskın hale gelerek daha depresif bir süreç yaşamalarına neden olmaktadır. Göçe maruz kalan çocuk ve ergenlere yönelik edilen bilgilere göre; göç yaşayan grubun alkol ve madde kullanımının, anksiyete düzeylerinin yerleşik gruba oranla daha fazla olduğu saptanmıştır (Hastürk, 2019).

Birey içinde yaşadığı yeni toplumda dışlanmasa bile, bir yandan kendi ülkesinden ve toplumundan kopmuş olmanın verdiği kaygılar, özlemler ve suçluluk duyguları, bir yandan da nasıl algılandığına ilişkin kaygıları ve korkuları ile ister istemez ruhsal sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Nar, 2008:28). Savaş nedeniyle yakınlarının yaralanması yada vefatı, evlerin harap olması, büyük bir travma durumudur. Yaşanan bu zor süreç geleceğe yönelik endişe ve kaygı bireyin benliğinde güvensizlik duygusunu baskın hale getirmektedir.

Zencir ve Davas'ın 2014 yılında yaptığı saha çalışmasında; Uçak sesi ve ani seslere yönelik duyarlılığın, ülkelerine geri döndüklerinde otoriter güçlerce öldürülme korkusunun varlığından bahsetmektedir. Çocuklar yaşadıkları bu sürecin neden kaynaklandığını, hangi kötü eylemleri sonucunda bu sonuçları yaşadıklarını sorgulamaktadır. Çocukların çizmiş oldukları resimler genellikle savaş resimleri olduğu ve uçak seslerini duyunca elleriyle kulaklarını kapatarak ağlamaya başladıkları ifade edilmiştir (Zencir & Davas , 2014:66).

2.3.4.2 Dil Problemi

Sığınmacıların karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi de dil sorunudur. Dil sorunundan dolayı ana dillerinin konuşulduğu illere yerleşmeyi tercih edenler, gene de dil sorununu tamamen aşamamışlardır. Sığınmacılar etnik kimliğine bağlı olarak Kurmançi ve Arapça dillerine sahiptir (Zencir & Davas , 2014:36). Batman ve Diyarbakır illeri Kurmançi dilini, Gaziantep ve Şanlıurfa illeri de Arapça dilinin konuşulduğu illerdir. Bu bölgelere yapılan göçlerin yoğunluğu göç edilecek yerin seçilmesinde dil sorununun belirleyici olduğu görülmektedir. Azınlıkta olsa Türkçe bilen sığınmacılarda bulunmaktadır.

Sığınmacıların ev ortamında kullandıkları dil ile sosyal hayatta kullandıkları dil birbirinden farklıdır. Müfredat ile bağlantılı olarak eğitim dilinin seçimi, mültecilere verilen eğitimin kalitesini ve erişilebilirliğini etkileyen en önemli faktörlerdendir (Ateşok, 2018:145). Göç eden çocuklar, eğitim aldıkları ülkenin dilini öğrenmek zorundadır. Dil öğrenme sürecinde yaşadıkları zorluklar, uyum sürecini de olumsuz etkilemektedir. Dilden kaynaklı gerçekleşen derslerdeki başarısızlık çocukların özgüvenlerini doğrudan etkiler ve dışlanmayı baskın hale getirmektedir.

2.3.4.3 Müfredat Problemi

Sığınmacılara yönelik müfredat kullanımlarında iki yol izlenmektedir. Bunlardan ilki geldikleri okulların müfredatı olabileceği gibi ikincisi de buldukları ülkenin müfredatıdır. Suriye olayları sonrasında sığınmacılara verilen geçici koruma statüsü nedeniyle eğitim politikalarında sürdürülebilir bir yol izlenememiştir.

Türkçe müfredat programı genel olarak kabul edilmiş, yaş gruplarına göre bir program belirlenememiştir. GEM'lerde bir dönem okutulan derslerin içeriği Esed rejiminin hazırladığı ideolojik eğitim müfredatına dayanıyordu (Tanrıkulu, 2017:137). Krizin hemen sonrası Arapça kitap kaynağı eksikliği nedeniyle bu kitaplar bir dönem müfredatta kalmıştır.

Günümüzde MEB, yaş grupları ve seviyeye yönelik 12 tane dili Türkçe olan müfredat geliştirmiştir. İlkokul, ortaokul, lise ve yetişkin olmak üzere AB dil kriterleri çerçevesinde A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyelerinde müfredat geliştirmektedir. (Tanrıkulu, 2017:137). Çocukların dil problemini aşmaları amacıyla Türkçe kurslar eğitim faaliyetleriyle verilmektedir. 160.000 Suriyeli yetişkinler de Türkçe dil kurslarına katılmıştır (TBMM, 2018:256).

Eğitim önündeki engellerin kaldırılması ve eğitime destek verilerek okulların kapasitelerinin artırılması Suriyeli çocukların uyum sürecinin hızlanmasını sağlayacaktır.

Ayrıca dil probleminin aşılmasıyla çocuğun eğitime ailenin de dolaylı yoldan sosyal yaşantıya dâhil edilmesi sosyal mesafeyi azaltacaktır.

2.3.4.4 Kültürel Problemler

Çocukların baskın kültürle doğrudan karşı karşıya kaldıkları ortam okuldur. Sosyal değişimin yaşandığı yer olan okullar, mülteci çocukların kendilerini geliştirebilmeleri için gelecek ile köprü kuran bir aracı konumundadır. Okullarda eğitim sisteminin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi, hem çocuklar hem de toplum için önem arz eder.

Çocukların okula kolayca uyum sağlayabilmeleri açısından ilk olarak dil probleminin çözümüne öncelik verilmesi gerekmektedir. UNICEF'in raporuna göre kamplardaki çocuklar Türkçe eğitimi almaktadır ancak kamp dışında yaşayan mülteci sayısı daha fazla olduğundan devlet okullarına devam eden mülteci çocukların bu eğitimden geçmemiş olma olasılığı oldukça yüksektir (Kağnıcı, 2017:1771). Bu durumda öncelikli yapılması gereken çocuklara Türkçe eğitiminin verilmesidir. Bunun dışında çocukların daha kolay iletişim sağlamaları amacıyla okullara çocukların kendi dillerine hâkim olan öğretmenlerin istihdam edilmesi durumun çözümü açısından önemlidir.

Milli Eğitim Bakanlığı "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Destekleme Projesi (PICTES)" kapsamında Mart 2017 itibariyle geçici süreli olarak psikolojik danışmanlarla birlikte Türkçe öğreticilerini de istihdam etmeye başlamıştır (Kağnıcı, 2017:1771). Bu durum bazı Suriyeli aileler tarafından yadırganmıştır. Çocukların kendi dilini ve kültürlerini unutmasına yönelik endişeler, eğitimde tüm okullarda Suriye'nin tarihi, kültürü ve dillerini çocuklara yansıtılma çalışmalarını başlatmış, Suriye tarihi, coğrafyası, dili ve kültürüne yönelik verilecek derslerin seçmeli hale getirilmesi sağlanmıştır (Tanrıku, 2017:141). Böylelikle ailelerin endişeleri giderilmiştir.

2.3.4.5 Toplumsal Dışlanma Problemi

Sosyal marjinalleşme, yeni yoksulluk, demokratik/politik dışlanma, kabul edilebilir minimum yaşam standartlarından dışlanma, ırkçılık ve toplumsal cinsiyeti de içeren kültürel dışlanma, aileden ya da toplumdan dışlanma, uzun süreli yoksulluk, ekonomik dışlanma ve işgücü piyasalarından dışlanma (Topgül, 2016:270) gibi çok farklı kavramlarla ifade edilen dışlanma kavramı bir süreci ifade eden dinamik bir kavramdır (Topgül, 2016:270). İnsanlar ihtiyaçlarıyla bir bütündür. İnsanların gereksinim duyduğu ihtiyaçların karşılanmama durumu, bireyin toplumsal

alandaki uyumunu güçleştirmektedir. Eksik hissedilen ya da somut olarak eksik kalınan alandan başlayarak, bireyin toplumsal dışlanma süreci aktif hale gelmektedir.

Mülteci çocukların kültürel gelişiminde etkisi olan beş sistemden söz edilmektedir. Bu sistemler mikrosistem, mesosistem, eksosistem, makrosistem ve kronosistemdir (Gümüştin, 2017:254). Mikrosistem; çocuğa en yakın olan aile, okul, arkadaşları içerisinde barındırmaktadır. Bu sistemde çocuğa en yakın ve onu doğrudan etkileyen ilişkilerin olması nedeniyle çocuğun gelişiminde oldukça önemli etkiye sahiptir.

Arkadaş çevreleri ve okul yaşantılarında meydana gelecek olumsuz durumlar çocuğu psikolojik olarak yıpratır. Sosyal alanların etkileşimi mesosistem, çocuğu dolaylı olarak etkileyen ve sosyal politikaların yer aldığı ekosistem, kültürel değer ve inançların, ekonomik durumun yer aldığı makrosistem ve kronolojik şekilde tarihsel süreci ve tüm sistemleri içine alan kronosistem çocuk üzerinde etkisi olan diğer sistemlerdir. Okullarda Suriyeli çocuklara yönelik akranları tarafından gerçekleştirilen ötekileştirme eylemlerinde etkili olan kesim Türk çocuklarının ebeveynleridir. Velilerin Suriyeli çocuklara yönelik düşünceleri ve çocuklarını bu çocuklardan uzak tutmak için yaptıkları söylem ve eylemler arkadaşlık ilişkilerini doğrudan etiketlemektedir. Bu durumu da mikrosistemin çocukların toplumsal dışlanmaya maruz kalmasındaki birinci sebeplerden biri olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

2.3.4.6 Çocuk İşçiliği Problemi

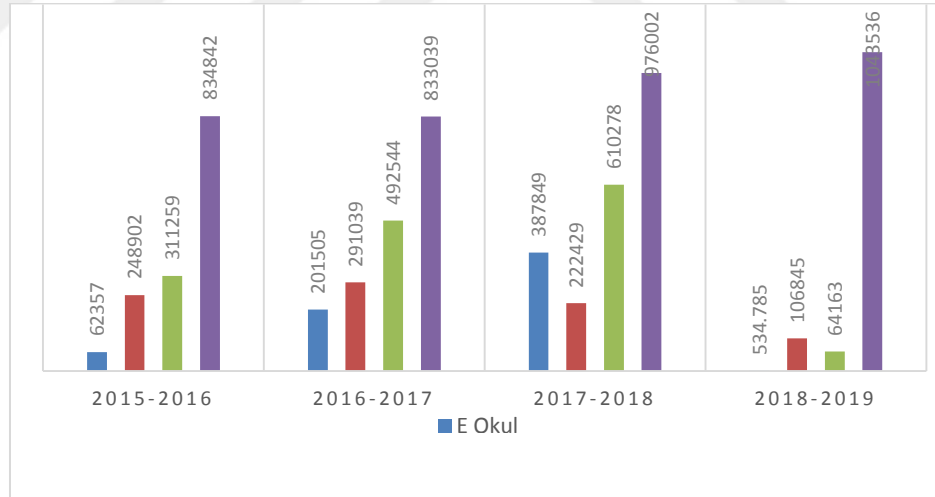
Dünya çocuklarının yüzde 15'i ekonomik sömürden korunma, öğrenim ve oyun haklarına zarar verecek şekilde çeşitli işlerde çalıştırılmaktadır (UNICEF, 2014:3). Yoksulluk şartları altında hayatını devam ettirmeye çalışan içinde büyüyen çocuklar; hastalanma, şiddet, sömürü, çocuk işçiliği, kaza gibi pek çok riske karşı açık hale gelmekte ve kaliteli sağlık, eğitim, koruma hizmetlerinden yararlanmaları da güçleşmektedir (UNICEF, 2012). Okul çağından itibaren yoksulluk nedeniyle çalışma durumunda olan ve çocukların, eğitim hakkından maruz kalması, eğitimin öneminin yitirmesine neden olmaktadır.

Çocuk işçiliği problemi, 1.420.000 Suriyeli çocuğun Türkiye'ye gelmesiyle daha fazla artmış ve sosyal hayatta daha net görülmeye başlanmıştır. Hayatın her

alanında sokaklarda, sanayi bölgelerinde, tarımsal alanlarda ve inşaatlar gibi birçok alanda çalışmak zorunda kalan çocuklar çok büyük tehlikeler ile her gün yüzleşmektedir. Zor şartlar altında çalışma neticesinde çocuklar psikolojik ve fiziksel olarak gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayamamakta, bunun sonunda hastalıklar, istismar ve suiistimallere karşı savunmasız kalmaktadırlar (Hayata Destek İnsani Yardım Derneği, 2016). Yoksulluk durumundan çocuklar hem fiziksel hem de psikolojik açıdan etkilenmektedir. Psiko-sosyal açıdan bakıldığında fakir aile çocuklarında saldırganlık, hiperaktivite ve huzursuzluk, depresyon ve intihar sık görülür. Yoksulluk çocukların algılama fonksiyonları ve öğrenme kapasitelerini de etkilemektedir (Hatun, 2002:28).

2.3.5 Mülteci Çocuklara Dair Eğitim Hizmeti

Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından yayınlanan rapora göre 13.06.2019 tarihli rapora göre Türkiye sınırları içerisinde Geçici Koruma altında bulunan kayıtlı 3.613.644 mülteci bulunmaktadır. Bu kişilerin 520.149'u 0-4 yaş arası, 494.646'sı 5-9 yaş arası, 384.382'si 10-14 yaş arası, 271.523'ü 15-18 yaş arası çocuklardan oluşmaktadır (T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü , 2019).

Şekil 2.2. Türkiye'de Eğitim Gören Suriyeli Öğrenci Sayısı
(https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_10/23093037_22-Ekim_-_2018_Yinternet_BYlteni.pdf)

2015 yılından 2019 yılına kadarki eğitim imkânlarından yararlanan kayıtlı öğrenci sayısının verildiği tabloda görülmektedir ki 2019 yılı itibariyle 1.047.536 kişi olan eğitim çağındaki çocuk nüfusunun 2019 yılındaki okullaşma oranı 641.630 yani çağ nüfusunun %61.25'i dir. 2015-2016 eğitim öğretim döneminde okullaşma oranı %37, 2016-2017 döneminde %59,09, 2018-2019 döneminde %62,52 ve

2018-2019 döneminde ise %61,25'tir. Eğitime yönelik bu yoğunluk eğitim hizmetlerine yönelik politikalar uygulanmasına neden olmuştur.

22 Ekim 2018 tarihi itibarıyla toplam öğrenci 641.630 kişidir. Bu kişilerin toplamda 316.045 kız, 325.585'ini ise erkek çocukları oluşturmaktadır. Kamp içinde eğitim gören 12.183 kız, 13.112 erkek olmak üzere toplam 25.295; Kamp dışında 39.810 kız, 41.740 erkek olmak üzere toplam 81.550; Resmi okullarda 255.833 kız, 262.272 erkek olmak üzere toplam 518.105; Açık okullarda ise 8.219 kız, 8.461 erkek olmak üzere toplam 16.680 öğrenci vardır (MEB, 2018:5).

Çocuk Hakları Sözleşmesi gereğince hâkimiyet belgesi içerisinde bulunan tüm alanlarda çocuklara kazanılmış hak olan eğitim haklarının verilmesi zorunludur. Yabancılara Yönelik Eğitime ve Öğretmen Hizmetleri Genelgesi ile koruma altında bulunan çocukların eğitim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığı okullarda, Geçici Eğitim Merkezleri, Devlet Okulları, Sivil Toplum Örgütleri, Özel Okullar ve Devletin Diğer hizmetleri ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Şimdi bu maddeler altında eğitim faaliyetlerine değinilmeye çalışılacaktır. Suriyeli öğrencilerin % 65.0'i Geçici Eğitim Merkezlerinde, % 2.0'si özel okullarda, % 33.0'ü ise devlet okullarında eğitim görmektedir (Saklan, 2018:77).

2.3.5.1 Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)

Ana okuldan başlayarak lise son sınıfa kadar her kademenin eğitimini kapsayan Geçici Eğitim Merkezleri 2014 yılında kamplar dışında da sivil toplum kuruluşlarının bünyesinde açılmaya başlanmış ve daha sonra MEB'e geçmiştir. GEM'lerin kapatılarak devlet ya da özel okullar aracılığıyla eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesi çalışmalarına devam edilmektedir. Aşağıdaki Şekil 2.3.'de 2017-2018 Yılı GEM'lerde eğitim gören ortaokul öğrenci sayısı gösterilmektedir.

Eğitim Kademesi	Geçici Eğitim Merkezi
5. Sınıf	10.111
6. Sınıf	14.518
7.Sınıf	18.966
8. Sınıf	16.491
Toplam	60.086

Şekil 2.4. 2017-2018 Yılı Gem'lerde Eğitim Gören Ortaokul Öğrenci Sayısı (MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, 2017-2018)

2017-2018 verilerine göre Gem’lerde eğitim gören ortaöğretim öğrenci sayısı toplam 60.086’dır. Ortaöğretim de eğitim gören toplam Suriyeli öğrenci sayısı toplamda 139.764 kişidir. Ortaöğretimde eğitim gören Suriyeli çocukların neredeyse yarısı Gem’lerde eğitim aldığı görülmektedir. 2018 yılı çalışmalarına göre eğitim faaliyetlerinde aktif olarak devam eden GEM sayısı 224 olarak ifade edilmiştir. Elde edilen verilere göre GEM’lerin en fazla bulunduğu şehirler Suriyeli nüfusunun fazla olduğu iller ile doğru orantı göstermektedir. GEM’lerin en fazla olduğu şehirler sırasıyla; Hatay (63), Gaziantep (49), Şanlıurfa (29) Adana ve Kilis (21) ’dir. (MEB, 2018:9). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Suriyeli öğrencilere yönelik müfredat ve öğretmenler için belirlenen bazı kriterler bulunmaktadır. 2017 yılında Gem’lerin eğitime yönelik performansını artırmak amacıyla görevli olan Suriyeli Öğretmenlerin mesleki yetkinliğe erişmeleri için UNİCEF ortalığıyla gerçekleştiren eğitimler verilmiştir. MEB’in düzenlemiş olduğu bu eğitimler 21 ili kapsamakla beraber 20.500 öğretmene 46 akademisyen eşliğinde gerçekleşmiştir.

Kitlesele göç sürecinden etkilenen il ve ilçelere yönetiminin Milli Eğitim Bakanlığınca sürdürüleceği, yürütmenin ise il valisi tarafından sağlanacağı geçici eğitim merkezi oluşturulmuştur. Geçici eğitim merkezlerinde ders veren diplomalı veya diplomasız öğretmenlerin çoğu Suriyeli uyrukludur. Bu eğitim merkezlerinde verilen diplomalar, uluslararası geçerliliğe sahip değildir. Başka ülkelere göç eden ya da etme durumu olan Suriyeli çocukların bu merkezlerden aldıkları diplomaların uluslararası platformda geçerliliği olmaması durumu, diğer ülkelerin kamu kurumlarınca da geçeli bir belge olmayacaktır (Tanrıkulu, 2017:136). Bu sebepten dolayı bu merkezlerde eğitim gören çocuklar eğitim hayatlarının sürdürülebilirliği açısından yurtiçi ve yurt dışında geçerli diplomaya sahip olmak için açık öğretim liselerine yönlendirilerek diploma sahibi olmasının önü açılmıştır.

Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim ve öğretim dili Arapçadır. Bu merkezler devlet tarafından kurulabileceği gibi STK’lar aracılığıyla ve mülteciler tarafından da kurulan eğitim merkezleridir. Milli Eğitim Bakanlığınca denetim altında olan bu merkezlerde Türkçe öğretmenleri de görev yapmaktadır.

2.3.5.2 Devlet Okulları

MEB verilerine göre 2017-18 döneminde GEM ve devlet okullarında eğitim gören Suriyeli öğrenci sayısı 608 bine ulaşmıştır (Coşkun & Emin, 2018:6). 2019 yılı açıklanan verilere göre Türkiye’de 650 bin civarı Suriyeli çocuk Türk eğitim ve öğretim sisteminden faydalanmaktadır. 650 bin civarı Suriyeli çocuk devlet okullarında eğitim görürken bu oranın küçük bir kısmı ise geçici eğitim merkezlerinde eğitim almaktadır. Planlamalara göre geçici eğitim merkezlerinde eğitim gören öğrencilerini tamamının önümüzdeki sene itibariyle devlet okullarına alınma durumu mevcuttur.

2016-2017 yılı itibariyle Gem’lerde eğitim gören toplam öğrenci sayısı 326.244 iken 2017-2018 yılı itibariyle bu sayı 238.955 civarına düşmüştür. Bu oranda meydana gelen düşüş devlet okullarındaki okullaşma hızıyla doğrudan ilintilidir. 2016-2017 yılında 170.152 olan devlet okulundaki öğrenci sayısı 2017-2018 yılı itibariyle 369.180 olarak teyit edilmiştir. Aşağıdaki Şekil 2.5.'de 2017-2018 yılı devlet okullarında eğitim gören ortaokul öğrenci sayısı belirtilmektedir.

Eğitim Kademesi	Devlet Okulları
5. Sınıf	42.127
6. Sınıf	20.136
7.Sınıf	10.381
8. Sınıf	7.034
Toplam	79.678

Şekil 2.6. 2017-2018 Yılı Devlet Okullarında Eğitim Gören Ortaokul Öğrenci Sayısı (MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, 2017-2018)

Eğitime erişim eğitim kademelerine bakıldığında ortaöğretime doğru azalmaktadır. En yüksek okullaşma oranı ilkokul seviyesinde olduğu, en düşük okullaşma oranının ise lise düzeyinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gem’lere oranla devlet okullarındaki ortaöğretim kademesinde meydana gelen okullaşma oranı daha düşüktür. Bu verilere göre Gem’lerin ortaöğretim kademesinde devlet okullarına kıyasla daha fazla öğrenci barındırdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durumun altında yatan en büyük neden ise müfredat ve Türkçedir.

Devlet okullarında Türk Eğitim Sistemi müfredatına yönelik verilen eğitim ile birlikte Türkçe eğitim görülmesi, Suriyeli çocukların okula adaptasyon sürecini güçleştirmekle beraber, meydana gelecek başarısızlık neticesinde psikolojik etkilenmelerine de neden olacaktır. Bakanlığın aldığı karara göre Geçici Eğitim Merkezleri, Suriyeli çocukların okullara alışma sürecini doğru şekilde yönetmek için kullanılacak bir aracı konumunda olacaktır. Gem'ler devlet okullarına uyum sürecini hızlandırması adına oryantasyon merkezi olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca MEB tarafından Suriyeli çocukların Türkçe dilini kolayca öğrenmeleri amacıyla 2016 yılında halk eğitim merkezleri aracılığıyla Türkçe dil kursları açılmıştır.

Bir diğer neden ise Suriyeli çocukların okula uyum sürecindeki sorunlarını aşma konusunda öğretmenlerinin sergilediği davranış ve tutumlar ve öğretmenlerin durumlar karşısında hangi davranışı uygulayacağına yönelik yaşadığı bilgi eksikliğidir. Bu durumun aşılması amacıyla MEB Gem'lerde ve devlet okullarında görev yapan öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim kapsamında eğitim vermektedir.

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Derslik
Açık öğretim Ortaokulu	1	191.202	-	-
Ortaokul(Resmi)	16.875	5.077.153	302.257	162.565
Ortaokul (Özel)	1.869	321.779	37.593	23.107
Toplam	18.745	5.590.134	339.850	185.672

Şekil 2.7. 2017-2018 yılı Resmi ve Özel Okullar- Öğrenci-Öğretmen ve Derslik Sayıları (MEB, Milli Eğitim İstatistikleri, 2017-2018)

MEB'in 2017-2018 yılında yayınlamış olduğu istatistiksel rapora göre resmi okul sayısı 16.875'tir. Bu okullarda eğitim gören toplam öğrenci sayısı 5.077.153'tür. 162.565 derslikte eğitim veren toplam öğretmen sayısı ise 302.257'dir. Suriyeli çocukların % 80'inin bile eğitim sistemi içine bütünleştirilebilmesi için (20 öğrenciye bir öğretmen olarak hesaplandığında) en az 50 bin yeni öğretmene ve 30 bin dersliğe gereksinim bulunmaktadır (Saklan, 2018:91). Türkiye'de 2017 MEB izleme raporları verilerine göre 2016-2017 öğretim yılında çağ nüfusunun % 59'u, 2017- 2018 öğretim yılında ise % 65'i okullaştırılmıştır (Eren, 2019:217).

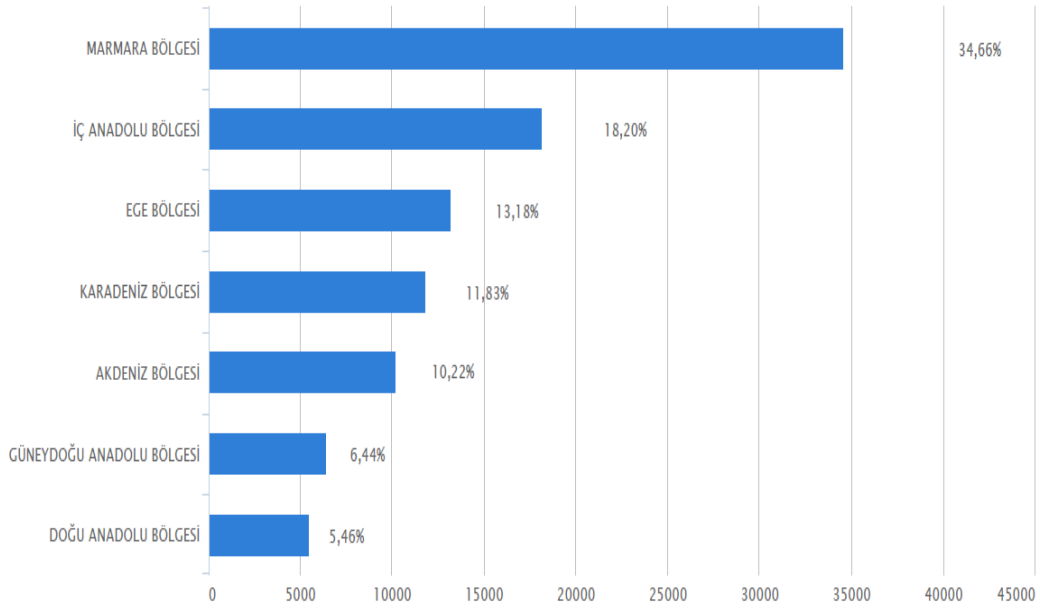
Günümüzde okullaşmayan çocuklar hala bulunmaktadır. Anlaşılmalıdır ki öğretmenlerin üzerine düşen görev oldukça fazladır. Çocukların yeni bir dili öğrenmelerini sağlamak, okula uyum sürecinde öğrenciler ile ilgi ve alakaları öğretmenlerin sorumluluğunu daha da artırmaktadır. Mesleki açıdan bakıldığı zaman öğretmenin okul çatısı altında göstermiş olduğu performansın artması, tükenmişlik düzeyi ile doğrudan ilişkilidir. Bu süreç içerisinde öğretmenlerin psikolojik durumlarının göz ardı edilmesi, hedeflenen tablonun başarısızlığı ile sonuçlanması anlamına gelmektedir.

Suriyeli öğrencilerin kaliteli ve kesintisiz eğitim almalarına yönelik önemli etkiye sahip olan ekonomik durum, çocukları sokaklarda mendil satmaya, dilenmeye iten negatif yönlü güce sahip bir normdur. Hem gündelik yaşamda görüldüğü üzere hem de yapılan araştırma sonuçlarına göre Suriyeli çocuklar sokakta çalışma durumları yaygın bir özellik taşımaktadır. Türkiye, Suriyeli çocukların eğitime yönelik 25 milyon dolar yardım yapmıştır. Dünyanın Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin yapmış olduğu uluslararası fonlar, bağışlar ve yardımlar toplam 740 milyon dolar; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN Habitat), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi uluslararası kuruluşların yardımı ise 420 milyon dolar düzeyinde kalmıştır. Oysa gereksinimler 1.7 milyar dolar dolayındadır (Saklan, 2018:90).

Suriyeli çocukların sosyal açıdan korunmasını ve temel ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla; MEB'in Acil Sosyal Güvenlik Ağı (ESSN) programından faydalanarak, eğitim-öğretim yılının başında 137.500'ten fazla Suriyeli öğrencinin eğitim masraflarının karşılanması amacıyla 100 TL ödeme yapılmıştır. Görülmelidir ki Suriye'den gerçekleşen göçün Türkiye üzerinde oluşturduğu sorumluluk ve bu sorumluluğun maddi kısmı; eğitim faaliyetleri için gerçekleşen harcamalar, Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından karşılanmaktadır.

2.3.6 Sivil Toplum Kuruluşları Hizmetleri

Suriyeli mültecilerin nüfus sayılarının 3 milyonu aşması, verilmeye çalışılan hizmetlerde eksikliklerin oluşmasına ve yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu durum nedeniyle yerel ve ulusal başta olmak üzere uluslararası kuruluşlar aracılığıyla mültecilere destek fonları oluşturulmaya başlanmıştır. 2016 yılından bu yana Türkiye’de toplam 109.898 dernek aktif bir şekilde en fazla Marmara Bölgesinde en az ise Doğu Anadolu Bölgesinde hizmet vermektedir

Şekil 2.8. Bölgelere Göre Aktif Dernek Sayısı (DERBİS)

Suriyeli mültecilere yardım eden 42 ulusal ve 14 uluslararası STK bulunmaktadır. Sığınmacıları İzleme Platformu, USAK, İGAM, Bilgi Çoça, Başak Kültür Sanat Vakfı, Mavi Kalem Derneği, BMMYK, SKYGD, İKGV, Urfa Barosu. İGAMDER, Sivil Düşün Akademi Lisan ve İlmi Araştırmalar Derneği, İHH, Kızılay gibi STK’lar Barınma ve Beslenme, Sağlık, Çalışma Hakkı ve Hukuki Destek, Suriyeli Çocukların Eğitimi, Suriyeli Kadınlar, Topluma Uyum gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Türk Kızılay’ı tarafından 2019 yılında yayınlanan rapora göre; 2012-2019 yılları içerisinde toplam 2.857.607.270,59 ₺ ve toplam 797.901.070,37 kg/adet/lt malzeme sevkiyatı gerçekleştirilmiştir.

Sektör	Toplam Miktar	Toplam Tutar
Barınma	103.150,00	111.037.522,64 ₺
Eğitim	3.498.630,00	21.603.855,92 ₺
Gıda	542.907.218,12	1.080.471.189,99 ₺
Gıda Dışı		
Malzeme	92.051.676,32	975.585.555,05 ₺
Lojistik	119	8.385.581,74 ₺
Sağlık	132.918.345,90	540.650.690,78 ₺
Su, Sanitasyon, Hijyen	26.421.931,04	119.872.874,47 ₺
Toplam	797.901.070,37	2.857.607.270,59 ₺

Şekil 2.9. Sektör Bazında Yapılan Yardımlar (Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü Nisan 2019)

Kamp dışında yaşayan Suriyeliler zor şartlar altında geçimlerini sürdürmeye çalışmaktadır. Mültecilerin yaşadıkları problemleri barınma-beslenme, sağlık, eğitim gibi başlıklar altında ele almıştık. Bu kısımda ise bu problemlerin çözümüne ilişkin yapılan yardımları veriler ile göstermiş bulunmaktayız. 42 ulusal yardım platformundan biri olan Kızılay'ın 2019 verilerinde yapılan yardım ve tutarlar gösterilmektedir. On sekiz yaşını doldurmamış her insanın çocuk olarak kabul gördüğünü daha önce söylemiştik. Çocukların yaşantısında ana kaya ailedir Çocuklar ve eğitimleri noktasında ele aldığımızda; eğitimin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesindeki en temel etken ailedir. Aile ortamında yaşanan problemler çocukların ruhsal ve gündelik yaşamlarını direk olarak etkilemektedir.

Türkiye genelinde aktif bir şekilde kullanılabilen Kızılay Kart, koruma altında bulunan tüm yabancılara nakit ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla hizmet veren araçtır. 2019 yılı verilerine göre bu kartlardan faydalanan kişi sayısı 1.606.994 kişi bulunmaktadır. Aylık yapılan yardım tutarı kişi başı 120 TL'dir. Kültürel anlamda da faydalı olmaya çalışan Kızılay, Yetişkinlerin kültürel uyum sürecine destek olmak amacıyla Dil eğitimi programları geliştirmiştir. YTDE programında amaç Türk halkı ile uyum içerisinde yaşantının sağlanarak korunması ve göçmenlerin yeterli düzeyde dil eğitimine sahip olmasıdır. Aile sadece birey ile sınırlandırılmayan, toplumsal anlamda da en küçük ve temel yapıdır. Ailenin yaşadığı ev ortamı yani barınma durumu çocuğun gelişimini etkilemektedir. Ekonomik yetersizlikler nedeniyle barınma beslenme ihtiyaçlarında meydana gelecek olası bir negatif durum sağlığın da kötüye gitmesine neden olmaktadır.

Kalabalık ev ortamlarında uygun ders çalışma ortamlarının oluşmaması durumu ve akrabalar arasında ana dilin aktif şekilde konuşulması çocuklarda uyum sürecini zorlaştırmaktadır.

2017 İHH verilerine göre savaş nedeniyle 600 binden fazla çocuk yetim kalmıştır. Bu çocukları koruyan bir ailelerinin olmaması nedeniyle istismar, taciz çocuk işçiliği ve organ mafyalarına karşı korumasız durumdadırlar. Bu durumun önüne geçmek amacıyla Katarlı bir kuruluş olan RAF ile birlikte 2015 yılında Reyhanlı'da RAF-İHH Çocuk Yaşam Merkezi'nin temeli atılmıştır. 990 yetim çocuğun yaşayacağı merkez yaklaşık 100 dönüm arazi üzerine kuruldu. 350 metrekare alana sahip 55 evin her biri 18 çocuk kapasiteli olan bu merkez 2017 yılında hizmete açılmıştır (İHH, 2018:14).

Barınma, beslenme, eğitim, sağlık, uyum ve koruma gibi hizmet alanlarının dışında STK'ların en önemli faydalarından biride kaçak yollar ile ülke sınırları içerisinde yaşamlarını sürdürmeye çalışan Suriyelilerin tespiti ve kayıt altına alınarak sahip oldukları haklardan faydalanmalarını sağlamaktadır. Kayıt altında bulunmayan hiçbir yabancı hiçbir konuda devlet tarafından verilen imkânlardan faydalanmamaktadır. STK'lar aracılığıyla hem Suriyeliler hem de yerel halkın bilgilendirilmesi uyum süreci açısından önem arz eden bir durumdur. STK'lar aracılığıyla gerçekleştirilecek saha çalışmalarında okullaşmamış olan çocukların bu durumlarının altında yatan nedenleri tespit etmek ve bu durumların çözümüne ilişkin yetkili kurumların bilgilendirilmesi ile eğitime katkıları mümkündür.

2.4 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yiğit (2015), "Uygulamalar ve Sorunlar Bağlamında Türkiye'de Sığınmacı Çocukların Eğitimi" adlı çalışmada; lisansüstü tezi için Nevşehir ile Kırşehir vilayetlerinde yer alan ortaokullarda mülteci öğrenciler, öğretmenler ve yöneticilerle görüşme yapılmıştır. Araştırmada, mülteci çocukların eğitime istekli oldukları fakat entegrasyon problemi yaşadıkları sonucuna ulaşıp, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu çocukların eğitilmesine yönelik totaliter bir eğitim politikasının olmadığı neticesine varıldığını ve bu problemleri çözmeye yardımcı düşünceler sunulmuştur. Bu kapsamda okul idaresine ve öğretmenlere çok kültürlülük ile ilgili yetiştirme ve geliştirme eğitimlerinin verilmediği saptanmış olup, bu konuda üniversitenin eğitim

bilimleri bölümlerine “ Çok Kültürlü Eğitim” konusu ile ilgili derslerin konmasının uzun vadede yararlı olacağı belirtilmiştir.

Ereş'in (2015), “Türkiye’de Göçmen Eğitimi Sorunsalı ve Göçmen Eğitiminde Farklılığın Yönetimi” adlı çalışmasında; Türkiye’deki göçmen çocukların eğitiminin değerlendirilmesi için yaptığı araştırmada; okul yöneticileri ve öğretmenlerin göçmen çocukların eğitimi konusunda desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Göçmen çocukların eğitiminin iyileştirilmesi, eğitimin planlanmasında göçmen çocukların farklı yapılarına önem gösterilmesi gerektiği önerilmektedir.

Er ve Bayındır (2015), “İlkokula Giden Mülteci Çocuklara Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Pedagojik Yaklaşımları” adlı çalışmasında; İzmir’de sınıfında mülteci öğrenci bulunan öğretmenlerin eğitimsel durumları incelenmiştir. Araştırmada, öğretmenlerin mülteci öğrencileri eğitime konusunda kendilerini yetersiz gördükleri tespit edilmiştir.

Şensin (2016), “Sınıf öğretmenlerinin Suriye'den göçle gelen öğrencilerin eğitimlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi” adlı çalışmasında; ilkokul öğretmenlerinin mülteci öğrencileri eğitim sürecine entegre olmasına yönelik görüşlerini söylemiştir. Mülteci öğrencilerin eğitim sistemine entegre olmasında bazı problemler ortaya çıkmış ve ilkokul öğretmenleri bu uygulamaya karşı olumsuz tutuma sahip olmuşlar. Bunun yanında göçmenlerin dil bilmemesi eğitimlerini olumsuz yönde etkilediği vurgulanmıştır. Okuldaki öğrenciler, mülteci öğrencilere karşı olumlu tutuma sahip olduğu görülmüştür. İlkokul öğretmenleri mülteci öğrencilerin ülkemizde eğitim görmelerini uygun bulmadıklarını söylemişlerdir.

Yavuz ve Mızrak (2016), “Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği”; adlı çalışmada mülteci çocukların karşılaştıkları problemlerin öncelikle ekonomik sıkıntılardan kaynaklı geçim kaygısı ve denkliği olmayan diplomalar olduğu belirlenmiştir. Çocuk eğitiminin çevresel faktörlerden dolayı ertelendiğinde bu durumun çocuğu yaşam hakkı gibi bir çok gelişim alanına zarar verip bu durumlarda eğitimin ikinci plana itilmesinden ziyade iyileştirici olarak kullanılabilceği vurgulanmıştır. Müstacel durumlardaki çocuklara eğitim verilirken onların aciz oldukları değil de kendilerine özgü bir hayal dünyalarının da olduğu varsayılması gerektiğine; yalnız bu çocuklara

normal şartlarda verilen eğitime oranla biraz daha psikolojik destekli ve yeni durumlara entegre olmaya mukabil eğitim verilmesi gerektiği söylenmiştir. Aynı şekilde eğitimin tüm çocuklara adil bir şekilde ve her koşulda verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Aksakal (2017), “Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine ve Sınıf Ortamına Uyum Sorunları” adlı çalışmada; mülteci öğrencilerin eğitimi için önceleri geçici uygulamalar yapılmış, lakin savaşın yıllar almasından dolayı kalıcı çözümler aranmıştır. Bu amaçla, mülteci öğrencilerin eğitim hayatını sürdürmek ve Türkiye’deki eğitim sistemine yapacağı olumsuz etkiyi en aza düşürmek olduğu belirtilmiştir.

Kultas (2017), “Türkiye’de Bulunan Eğitim Çağındaki Suriyeli Mültecilerin Eğitim Sorunu, Van İli Örneği” adlı çalışmada; şu an Van ilinde hayatlarına devam etmekte olan eğitim çağındaki mülteci öğrencilerin eğitimlerinde yaşadıkları problemleri saptamak için mülteci çocuklar, bu çocukların aileleri, okul yöneticileri, öğretmenler ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü personelleri ile müzakereler yapılmış ve bunun neticesinde saptanmış problemlere yönelik fikirler ve düşünceler sunulmuştur. Ülkemizde bulunan eğitim yaşında bulunan mülteci çocuk nüfusunun, yine ülkemizde doğmuş ve büyümüş eğitim yaşındaki çocuklara yönelik ayrıntılı bir eğitim politikasının geliştirilmesinden bahsedilmiştir. Mülteci çocukların okullarda kendilerini ötekileştirilmiş, tek, akademik olarak düşük olma gibi problemlerle uğraşmalarına rağmen okulların bu çocuklara ruhsal problemlerini çözme gibi toplumsallaşma ve arkadaş kazanmada yardımcı olunması gerektiği vurgulanmıştır.

Çelik (2018), “Türkiye’de Suriyeli Çocuklara Yönelik Uygulanan Eğitim Politikalarının İncelenmesi” adlı çalışmada; ülkemizdeki 5-17 yaş aralığındaki mülteci çocukları eğitilmelerine yönelik çalışmalar tetkik edilmiştir. Mültecilerin gelmesiyle birlikte Milli Eğitim Bakanlığı, mülteci çocukların eğitimleri için yaptıkları çalışmalarda ilerleme kaydettiği ancak yeterli düzeyde olmadığı belirtilmiştir. Araştırmada, bu çocuklara yönelik yeterli düzeyde araştırmaların yapılmadığı tespit edilmiştir. Türkiye’de bulunan mülteci çocukların, okullara gönderilen mülteci çocukların ve bu çocukların eğitimlerinde yaşanan problemlere göre yapılan çalışmalardan ulaşılan mülteci çocuk nüfusu gibi sayısal bilgiler

mukayese edildiğinde araştırmaların pek tatmin edici düzeyde olmadığı ortaya çıkmıştır.

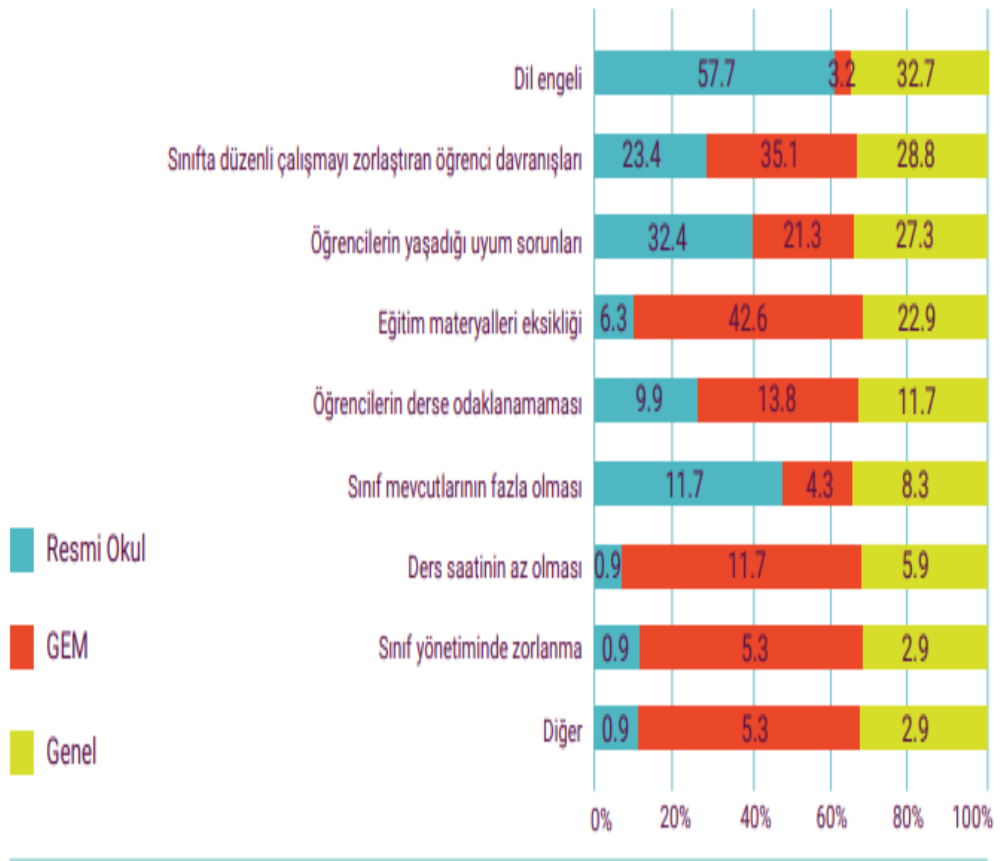
Kardeş ve Akman (2018), “Suriyeli Mültecilerin Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmasında; öğretmenlerin Suriyeli mülteci çocukların eğitimine yönelik görüşlerini incelemek amacıyla 19 öğretmenin 4 ü ile mülakat, 15' i ile görüşme yöntemiyle yapılan araştırmaya göre mülteci çocukların sınıf içerisinde görülen sorunların başında dil problemi gelmektedir. Öğretmenlerin şahsi alakalarının ve güdülenmelerinin yükseltilmesi gerektiği belirtilmektedir. Çocukların iletişim ve uyum sorununu çözümü için okul öncesi eğitiminin sağlanması gerekmektedir. Çocukların yaşadıkları sarsıntıların etkisini azaltmak için destek hizmetlerinin çoğaltılması ve işlevsel hale getirilmesi önerilmiştir.

Güngör ve Şenel (2018), “Yabancı Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Eğitim Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” adlı çalışmada; Eskişehir ilindeki ilkokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilerin eğitim ve öğretimde ortaya çıkan problemler ve problemlere yönelik çözüm önerilerini öğrenci ve öğretmen tarafından görüşlerinin neler olduğu araştırma konusu olmuştur. Araştırma sonucunda, mülteci öğrencilerin çevresi ile okuldaki arkadaşları ve öğretmenleriyle iletişim sorunu yaşadıkları, kendilerini karşısındaki kişilere duygu ve düşüncelerini anlatamadıkları, derslerde aktif olamadıkları için başarı olarak akranlarına göre geri kaldıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

Saklan (2018), “Türkiye’deki Suriyeli Eğitim Çağı Çocuklarının Eğitim Süreçleri Üzerine Bir Çözümleme” adlı doktora çalışmasında; İstanbul, Gaziantep ve Adana’da ortaokul ve lisede eğitim gören Suriyeli öğrenciler ile sınırlandırılmıştır. 2016-2017 eğitim yılı içerisinde belirtilen illerde ikamet eden öğrencilere eğitim veren öğretmenler ile yapılan görüşmeler ile veriler elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Suriyeli öğrencilerin yaşadığı dil problemi hem okul başarısını etkilemekte hem de okula uyumunu zorlaştırmaktadır. Öğretmenlerin görüşlerine göre mesleki yetkinliğe sahip olan öğretmenlerin empati duyguları gelişmişken, meslekte yeni olan öğretmenlerin göç durumunu algılama ve değerlendirmede katı bir tavır sergilediği belirtilmektedir. Öğretmenler sınıf mevcutlarında meydana gelen artışın sınıf yönetimini olumsuz etkilediğini, Suriyeli öğrencilerin derslere katılımlarını sağlamak amacıyla hizmet içi eğitim kapsamında

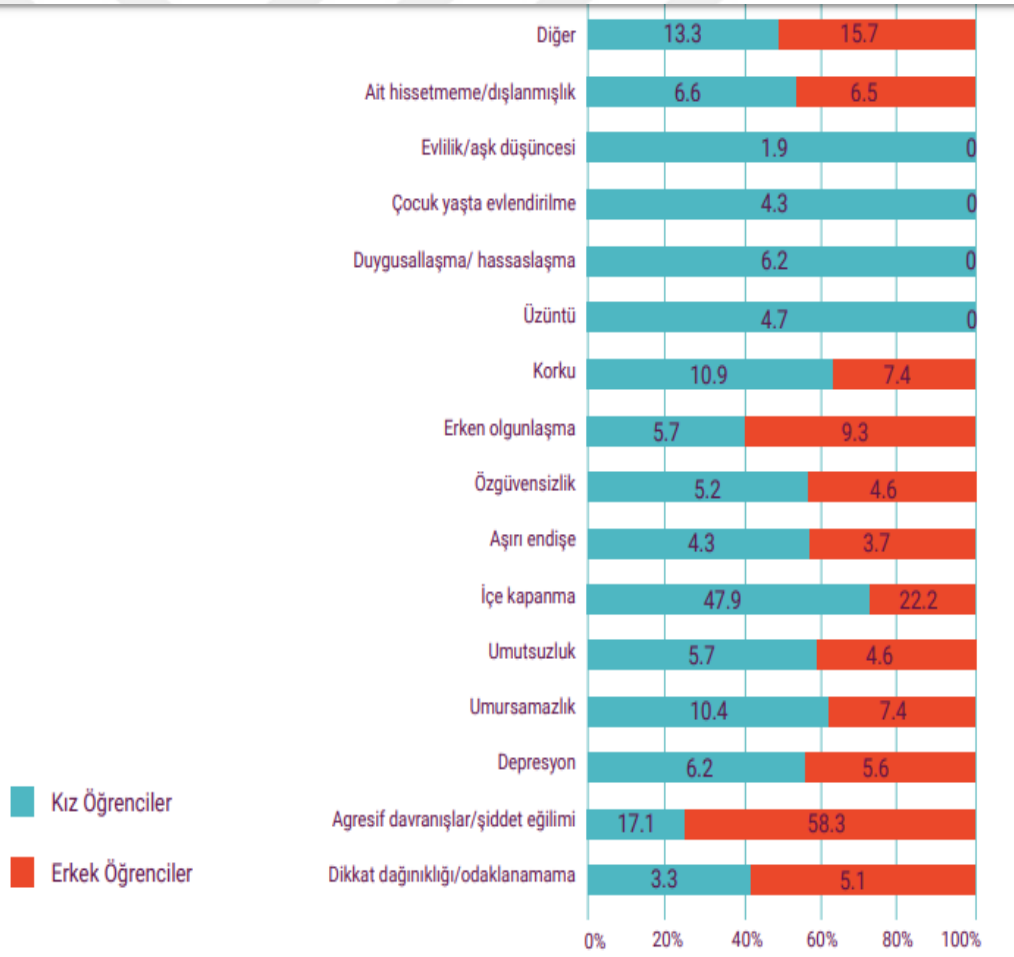
eğitim aldıklarını dile getirmişlerdir. Eğitim materyallerinin eksikliği eğitimi aksatan bir unsur olarak kabul edilmektedir. Suriyeli öğrencilere yönelik yaşanan eğitim aksaklıklarının Türkçe öğrenmeleri için görevlendirilen öğretmen sayısının azlığı, materyal eksikliği ve hizmet içi eğitim faaliyetlerinin azlığına bağlanmaktadır.

2019 yılında Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma dergisinde 252 öğretmen ile görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 147'si Kadın, 105'i Erkektir. Katılımcıların 104'ü Suriyeli, 148'i Türk'tür. 131 kişi devlet okulunda, 121 kişi ise GEM'lerde çalışmaktadır. Araştırma İstanbul İlinde bulunan devlet okulları ve GEM'ler ile sınırlandırılmıştır. Savaş travmasının öğretmenler gözünden kız ve erkek öğrenciler üzerindeki etkisine yönelik yapılan araştırmaya göre cinsiyete etkileri aşağıdaki şekil 8'de verilmiştir.

şekil 2.10. Öğretmenlerin Sınıf İçerisinde Yaşadıkları Zorluk Yüzdeleri
<http://www.mavikalem.org/wp-content/uploads/2019/03/Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1n-E%C4%9Fitimi-Ara%C5%9F%C4%B1rma-Raporu.pdf>

Dil problemi resmi okullarda %57.7 iken GEM'lerde %3.2'dir GEM'lerde dil problemi oranı düşük olsa da genelde %32.7 civarında seyretmiştir. Sınıf içerisinde düzenli çalışmayı zorlaştıran öğrenci davranışları devlet okullarında %23.4 iken GEM'lerde %35.1'dir. Bu durum Suriyeli öğrencilerin devlet okullarında daha sessiz olmayı tercih etme zorunluluğundan kaynaklanabilir. Aitlik duygusuyla Suriyeli öğrenciler GEM'lerde aşırı davranışlar göstermesi arkadaşlık ilişkilerinin güçlü olduğu ve özgürce davranışlar sergilemesiyle doğru orantılı olabilir. Bu görüşü destekleyen diğer veri de GEM'lerde %21.3, devlet okullarında %32.4 olan uyum sorunudur. Derslerin işlenişine yönelik başlıklarda devlet okullarının daha başarılı olduğu görülmektedir. Sınıf mevcutlarının devlet okulunda %11.7, GEM'lerde %4.3 olması Suriye'li çocukların devlet okullarına transferleri ile doğru orantılıdır.

Şekil 2 11. Travmanın Cinsiyete Göre Etkileri <http://www.mavikalem.org/wp-content/uploads/2019/03/Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1n-E%C4%9Fitimi-Ara%C5%9Fit%C4%B1rma-Raporu.pdf>

Öğrencilerin cinsiyete göre psikolojik durumlarının yansıtıldığı Şekil 9'da en dikkat çeken başlık içine kapanmadır. Kızlarda %47.9 erkeklerde %22.2 olan bu oran çocukların yaşadıkları barınma-beslenme, sağlık, eğitim ve ekonomik problemler ise iyice içselleştirilmekte ve çocukların karakterlerine yansımaktadır. Erkeklerde %58.3 oranında olan bu durum bunun ispatı niteliğindedir. Erkek çocuklarda güçsüzlük karşısında ve şiddet karşısındaki tutum ve değerlendirmeler, çocukların problemlerin çözümünde başvurduğu yol haline gelmektedir. Çocuklarda bu durum yaş itibariyle olmasa bile yaşantılar nedeniyle erken olgunlaşmaya neden olmaktadır. Erkeklerin olgunlaşma oranı kızlara göre daha erkendir. Çocukların kendilerini yetişkin ve büyümüş olarak göreme durumları, ele alındığında erkeklerin kızlara oranla depresyon, umutsuzluk, aşırı endişe, özgüvensizlik, üzüntü gibi duygu durumlarında daha başarılı olduğu görülmektedir. Her iki grupta da birbirine yakın olan değer dışlanmışlıktır. Erkeklerde %6.5, kızlarda ise %6.6 olan bu oran ülkelerini terk etmek durumunda kalmış bireylerin hissettikleri ortak güdüdür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ortaokullarda bulunan mülteci öğrencilere yönelik öğretmenlerin ve öğrencilerin tutumu belirlemeye yönelik olduğu için genel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ve halen var olan durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2008). Araştırmada, öğretmenlere ve öğrencilere yönelik belirlenen kişisel değişkenler bağımsız değişken ve öğretmenlerin ve öğrencilerin tutumları ise bağımlı değişken olarak nitelendirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

3.2.1 Öğretmen Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde bulunan toplam 97 ortaokulda görev yapan toplam 3645 öğretmenden oluşmaktadır. Evrendeki öğretmen sayılarına ilişkin veriler Gaziantep Şahinbey İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden (2018) elde edilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde basit seçkisiz random yöntemi ile seçilen 27 ortaokulda görev yapan 486'sı (%60) kadın, 328'i (%40) erkek olmak üzere toplam 814 ortaokul öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubuna ilişkin kişisel özellikler Tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Öğretmenlerin Demografik Özellikleri		N	%
Cinsiyet	Kadın	486	59.7
	Erkek	328	40.3
Medeni Durum	Bekar	298	36.6
	Evli	516	63.4
Kıdem	1-5 yıl	321	39.4
	6-10 yıl	237	29.1
	11-15 yıl	139	17.1
	16 yıl ve üzeri	117	14.4
Çocuk Sahibi Olma	Var	438	53.8
	Yok	376	46.2
Sendika Üyeliği	Var	538	66.1
	Yok	276	33.9
Sınıfında Mülteci Öğrenci Olma Durumu	Var	552	67.8
	Yok	262	32.2
Toplam		814	100.0

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin %59,7'si kadın ve %40,3'ü ise erkektir. Katılımcıların %36,6'sı bekâr, %63,4'ü ise evlidir. Araştırmaya katılanların %39,4'ü 1-5 yıl kıdeme, %29,1'i 6-10 yıl kıdeme, %17,1'i 11-15 yıl kıdeme ve %14,4'ü ise 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %53,8'i çocuk sahibi ve %46,2'sinin ise henüz çocuk sahibi olmadıkları söylenebilir. Öğretmenlerin %66,1'i herhangi bir sendikaya üyeliği mevcut, %33,9'unun ise sendika üyeliği yoktur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %67,8'inin sınıfında mülteci öğrenci var ve %32,2'sinde ise sınıfında mülteci öğrenci bulunmamaktadır.

3.2.2 Öğrenci Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde bulunan toplam 97 ortaokulda öğrenim gören e-okula kayıtlı 85518 öğrenci sayısı oluşturmaktadır. Evrendeki öğrenci sayılarına ilişkin veriler, Gaziantep Şahinbey İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden (2018) elde edilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise 2017-2018 eğitim öğretim yılında basit seçkisiz

random yöntemiyle seçilen Gaziantep ili Şahinbey ilçesindeki 28 ortaokulda öğrenim gören 654'ü (%54) kadın, 564'ü (%46) erkek olmak üzere toplam 1218 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin kişisel özellikleri ise aşağıdaki Tablo 3.2'de gösterilmektedir.

Tablo 3. 2. Öğrencilerin Kişisel Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Kadın	654	53.7
	Erkek	564	46.3
Sınıf	6.sınıf	468	38.4
	7. sınıf	329	27.0
	8. sınıf	421	34.6
Sınıfta Mülteci Öğrenci Olma Durumu	Var	406	33.3
	Yok	812	66.7
	Toplam	1218	100.0

Tablo 3.2'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin %54'ünün kadın, %46'sinin erkek olduğu; %38'inin 6. sınıf, %27'sinin 7.sınıf, %35'inin de 8.sınıf olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %33'nün sınıfında mülteci öğrenci olduğu, %67'sinin ise sınıfında mülteci öğrenci bulunmadığı görülmektedir.

3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada kullanılacak gerekli verilerin toplanması için ortaokulda görev yapan öğretmenlere ve ortaokul 6. 7. ve 8. sınıfta okuyan öğrencilere olmak üzere iki farklı ölçme araçları kullanılmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Öğretmenler için kullanılan ölçekte sayfanın ön yüzünde cinsiyet, medeni durumu, kıdem, çocuk sahibi olma durumu, sendika üyelik durumu, sınıfında mülteci öğrenci olma durumu gibi özelliklerini belirleyen kişisel bilgiler yer almıştır. Öğrenciler için kullanılan ölçekte ise cinsiyet, sınıf ve sınıfında mülteci öğrenci olma durumu gibi değişkenler yer almaktadır.

3.3.2 Kullanılan Ölçekler

Öğretmenler için kullanılan ölçek Sağlam ve Kanbur (2017) tarafından geliştirilen "Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğidir." Sağlam ve Kanbur (2017) tarafından bu ölçme aracının yapı geçerliliği için açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, ölçeğin 24 maddeden ve 3 boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Bu boyutlar; içeriğe ve kuramsal yapıya

uygunluğu bakımından incelendiğinde birinci boyutun "iletişim", ikinci boyutun "uyum" ve üçüncü boyutun "yeterlik" şeklinde adlandırılabilceği görülmektedir. Bu faktörler "iletişim" (11 madde), "uyum" (9 madde), "yeterlik" (4 madde) olarak belirlenmiştir. Ölçek 4'lü Likert tipinde ve alınacak minimum puan 24 maksimum puan ise 96 puan olarak hesaplanmıştır. Aritmetik ortalamaların belirlenmesinde puan aralığı 1.00-1.74 hiç katılmıyorum, 1.75-2.49 biraz katılıyorum, 2.50-3.24 çoğunlukla katılıyorum, 3.25-4.00 tamamen katılıyorum olarak belirlenmiştir. Sağlam ve Kanbur (2017) tarafından yapılan araştırmada mülteci öğrenci tutum ölçeğinin tamamı için hesaplanan Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı .91 olarak belirlenmiştir. Bu araştırma da ise hesaplanan Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı Tablo 3.3.'de gözlendiği gibi .82 olarak hesaplanmıştır. Bu değer ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmada ise "Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği" ve alt boyutlarına ilişkin Cronbach alpha değerleri aşağıdaki Tablo 3.3.'de gösterilmektedir.

Tablo 3. 3. Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeğine İlişkin Cronbach Alpha Değeri

Ölçekler	Cronbach Alpha Katsayısı	Madde Sayısı
İletişim	.71	11
Uyum	.75	9
Yeterlik	.68	4
Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği	.82	24

Tablo3.3'de görüldüğü gibi ölçeğin tamamının ve boyutlarının güvenilirlik katsayıları oldukça güvenilir düzeydedir. En yüksek değeri .75 ile uyum boyutu oluştururken en düşük değer .68 ile yeterlik boyutu oluşturmaktadır. Aşağıdaki Tablo 3.4.'de Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutumlarını belirlemeye yönelik Ölçeğe ilişkin normallik testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.4. Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin normallik testi

Ölçek	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
İletişim	-.400	.889
Uyum	-.202	-.189
Yeterlik	.231	-.356
Toplam	-.186	.211

Yapılan normallik testi %95 güven düzeyinde gerçekleştirildiğinden ölçeklere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,96 ile 1,96 (-1 ile 1 aralığını kabul eden kaynaklara da rastlamak mümkün) aralığında olması halinde normal dağılıma sahip oldukları, bu aralığın dışında olmaları halinde ise normal dağılıma sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Tablo 3.4. incelendiğinde hem ana ölçek hem de alt boyutları için çarpıklık basıklık değerlerinin literatürde yer alan her iki aralığında içerisinde yer aldığı görülmektedir. Buna göre %95 güven düzeyinde ölçek normal dağılıma sahiptir sonucuna ulaşılmaktadır.

Öğrenciler için kullanılan ölçek Kılcan, Çepni ve Kılınç (2017) tarafından geliştirilen “Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeğidir (MÖYTÖ)”. Belirtilen yazarlar tarafından bu ölçme aracının yapı geçerliliği için açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, ölçeğin 24 maddeden ve tek faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Ölçekte yer alan 3, 8, 15 ve 24. maddeler ters maddeler olup bu maddeler veri analizinde ters puanlanarak hesaplanmıştır. Ölçek 3'lü Likert tipinde ve alınacak minimum puan 24 maksimum puan ise 72 puan olarak hesaplanmıştır. Aritmetik ortalamaların belirlenmesinde puan aralığı 1-1.66 arası katılmıyorum, 1.67-2.33 arası kararsızım ve 2.34-3 arası katılıyorum olarak belirlenmiştir. Mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin tamamı için hesaplanan Cronbach alpha iç tutarlık katsayısının .96 olarak belirlenmiştir. Buna dayanarak ölçeğin .80'den yüksek bir değer aldığı ve bu ölçeğin yüksek güvenilir bir ölçek sahip olduğu söylenebilir (Özdamar, 2004). Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeğine ait Cronbach alpha değerleri aşağıdaki Tablo 3.5.'de gösterilmektedir.

Tablo 3. 5.Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeğine Ait Cronbach Alpha Değeri

Ölçekler	Cronbach Alpha	Madde sayısı
Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği	.86	24

Tablo 3.5.'de görüldüğü gibi, ölçeğin güvenilirlik katsayı değeri .86 olarak hesaplanmış ve bu durum ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Aşağıdaki Tablo 3.6.'da ise "Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeğine (MÖYTÖ)" ilişkin normallik testine ait sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 3.6. Mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğine ilişkin normallik testi

Ölçek	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Öğrenci	-.561	-.089

Yapılan normallik testi %95 güven düzeyinde gerçekleştirildiğinden ölçeklere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,96 ile 1,96 (-1 ile 1 aralığını kabul eden kaynaklara da rastlamak mümkün) aralığında olması halinde normal dağılıma sahip oldukları, bu aralığın dışında olmaları halinde ise normal dağılıma sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Tablo 3.6. incelendiğinde çarpıklık basıklık değerlerinin literatürde yer alan her iki aralığında içerisinde yer aldığı görülmektedir. Buna göre %95 güven düzeyinde ölçek normal dağılıma sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

3.4. Verilerinin Toplanması ve Analizi

Araştırma için gerekli izinler alınmıştır (Ek-2). Ölçekler, okul idaresinin bilgisi dahilinde gösterilen "araştırma izin" belgesi gösterilerek öğretmenlere ve öğrencilere uygulanmış olup, araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir. Gaziantep Şahinbey ilçesine bağlı toplam 97 ortaokul bulunmaktadır. Evrenden örneklem alma yoluyla 27 ortaokula rastgele gidilmiştir. Öğretmenlere 850 ölçek dağıtılarak bunlardan 36 tanesi eksik yada geçersiz durumlardan dolayı çıkartılmıştır. Öğretmenlerden elde edilen toplam 814 veri analize tabi tutulmuştur. Öğrencilere ise öğretmenlerden yardım ve destek alınarak 6. 7. ve 8. sınıfa toplam 1300 ölçek dağıtılmış, 1218 veri analiz edilmeye uygun bulunmuş, 82 tanesi ise eksik yada geçersiz durumlardan dolayı analize tabi tutulmamıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerdeki veriler gerekli istatistiksel çözümlerden yararlanılmıştır. Araştırmaya katılanların demografik bilgilerini, yüzde ve frekans puanları hesaplanmıştır. Araştırmada verilerin dağılımını nasıl olduğunu bulmak için basıklık çarpıklık değerlerine bakılmış, değerlerin +2 ile -2 arasında ki değerlere sahip olduğu (George ve Mallery, 2010) görülmüş ve dağılımın normal olduğuna karar verilmiştir. Bağımsız değişkenlerin 2 olduğu gruplarda t-testi, bağımsız değişkenlerin 2'den fazla gruplarda ise ANOVA testi kullanılmıştır. Değişkenler arasında anlamlı farklılığın olması durumunda bu anlamlı farklılığın kaynağı Tukey testi ile belirlenmiştir. Anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak

hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular % 95 güven aralığında ve %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, ortaokullardaki mülteci öğrencilere yönelik öğretmen ve öğrencilerin tutumlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 4.1 Ortaokullardaki mülteci öğrencilere yönelik öğretmenlerin tutumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine ait bulgular

(MÖTÖ) Boyutlar	N	\bar{x}	ss	Algı Düzeyi
İletişim	814	3.29	.33	Çok İyi
Uyum	814	2.77	.43	İyi
Yeterlik	814	2.66	.57	İyi
Toplam	814	2.98	.31	İyi

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, ortaokullardaki mülteci öğrencilere yönelik öğretmenlerin tutumları genel olarak ($\bar{x}=2.98$) "çoğunlukla katılıyorum" diğer bir ifadeyle "iyi düzeyde" oldukları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları iletişim alt boyutunda ($\bar{x}=3.29$) "tamamen katılıyorum" diğer bir ifade ile çok iyi düzeyde olduğu, uyum ($\bar{x}=2.77$) ve yeterlik alt boyutlarında ise ($\bar{x}=2.66$) "çoğunlukla katılıyorum" düzeyinde yani "iyi düzeyde" oldukları belirlenmiştir. Ölçekteki alt boyutların ortalama puanları ise en yüksek ortalama puanın "iletişim"($\bar{x}=3.29$) alt boyutunda, en düşük ortalama puanın ise yeterlik ($\bar{x}=2.66$) alt boyutunda olduğu belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının genel olarak iyi düzeyde olması ve özellikle "iletişim alt boyutunda "çok iyi" düzeyde olması olumlu ve ümit verici bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Buna ilaveten, öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutum puanlarının en yüksek ve en düşük olan maddelerden bazıları aşağıdaki Tablo 4.2'de gösterilmektedir.

Tablo 4.2. Mülteci Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ) maddelerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Sıra	En Yüksek Olan Maddeler	N	\bar{x}	ss
1	M8.Öğrencilerimin mülteci öğrencilere olumlu davranmalarını sağlarım	814	3.5	.56
2	M2. Uyumda güçlük yaşayan mülteci öğrencilere hoşgörülü davranırım	814	3.47	.58
3	M3. Mülteci öğrencileri anlamaya çalışırım	814	3.41	.58
4	M1. Mülteci öğrencilere önyargısız yaklaşırım	814	3.39	.74
5	M6. Mülteci öğrencilere diğer öğrencilere davrandığım gibi davranırım	814	3.37	.62
En Düşük Olan Maddeler		N	\bar{x}	ss
1	M18. Mülteci öğrenciler sınıfa uyumludur	814	2.48	.77
2	M23. Mülteci öğrencilerin eğitiminde yeterli olduğumu düşünürüm	814	2.42	.79
3	M24.Mülteci öğrencilerin dil farklılığı benim için sorun oluşturmaz	814	2.16	.91

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğindeki maddelerin ortalamasına baktığımızda en yüksek puan sırasıyla; “Öğrencilerimin mülteci öğrencilere olumlu davranmalarını sağlarım” ($\bar{x}=3.5$) tamamen katılıyorum, “Uyumda güçlük yaşayan mülteci öğrencilere hoşgörülü davranırım” ($\bar{x}=3.47$) tamamen katılıyorum, “Mülteci öğrencileri anlamaya çalışırım” ($\bar{x}=3.41$) tamamen katılıyorum, “Mülteci öğrencilere önyargısız yaklaşırım” ($\bar{x}=3.39$) tamamen katılıyorum, “Mülteci öğrencilere diğer öğrencilere davrandığım gibi davranırım” ($\bar{x}=3.37$) tamamen katılıyorum düzeyinde; en düşük puana ise “Mülteci öğrenciler sınıfa uyumludur” ($\bar{x}=2.48$) biraz katılıyorum, “Mülteci öğrencilerin eğitiminde yeterli olduğumu düşünürüm” ($\bar{x}=2.42$) biraz katılıyorum, “Mülteci öğrencilerin dil farklılığı benim için sorun oluşturmaz” ($\bar{x}=2.16$) "biraz katılıyorum" düzeyinde bir tutuma sahip oldukları görülmektedir. Bu ölçekte en yüksek ortalamaya sahip olan ilk 5 madde sırasıyla 8., 2., 3., 1. ve 6. maddeler (tamamen katılıyorum), en düşük ortalamaya sahip olan son 3 madde ise sırasıyla 18., 23. ve 24. maddeler (biraz katılıyorum) olduğu belirlenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı iyimser yaklaştıkları, anlayışlı oldukları, kendilerini onların yerine koyarak onları anlamaya çalıştıkları ve yaşanan travmadan dolayı onlara önyargısız yaklaşarak hoşgörülü davrandıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, mülteci öğrencilerin dil farklılığı öğretmenler için sorun oluşturduğu, bu durum mülteci öğrencilerin sınıfa uyumlarını zorlaştırdığı,

öğretmenlerin mülteci öğrencilerin eğitiminde kendilerini yeterli görmedikleri belirlenmiştir.

4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Cinsiyet değişkenine göre mülteci öğrencilere yönelik öğretmenlerin tutumlarına ilişkin bulgular Tablo 4.3.'te sunulmuştur.

Tablo 4.3 Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin t- testi sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	t	p
İletişim	Kadın	486	3.290	.32	-.103	.918
	Erkek	328	3.292	.34		
Uyum	Kadın	486	2.770	.43	-.332	.740
	Erkek	328	2.780	.43		
Yeterlik	Kadın	486	2.621	.56	-.056	.955
	Erkek	328	2.624	.58		
Toplam	Kadın	486	2.984	.31	-.237	.812
	Erkek	328	2.999	.32		

*p ≤ .05

Öğretmenlerin, mülteci öğrencilere yönelik tutumları cinsiyete göre anlamlı fark olup olmadığına ilişkin yapılan t-testi sonuçlarına göre, öğretmenlerin cinsiyete göre “iletişim”, “uyum” ve “yeterlik” alt boyutlarında ve genel toplamda aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Buna göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında cinsiyet faktörünün etkili olmadığı söylenebilir.

4.4. Medeni Durum Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutumlarına İlişkin Bulgular

Medeni Durum değişkenine göre öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin bulgular Tablo 4.4.'te sunulmuştur.

Tablo 4. 4. Öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin t-testi sonuçları

Boyut	Medeni Durum	N	\bar{x}	Ss	t	p
İletişim	Bekar	298	3.31	.34	1.729	.084
	Evli	516	3.27	.32		
Uyum	Bekar	298	2.72	.43	-2.260	.024
	Evli	516	2.80	.43		
Yeterlik	Bekar	298	2.65	.58	1.379	.168
	Evli	516	2.60	.56		
Toplam	Bekar	298	2.98	.32	0.099	.922
	Evli	516	2.98	.31		

*p ≤ .05

Öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları evli ya da bekar olmalarına göre aralarında anlamlı bir farkın olup olmadığına ilişkin yapılan t-testi sonucunda ise, öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre “iletişim”, “yeterlik” alt boyutlarında ve genel toplamda aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Ancak, araştırmaya katılan öğretmenlerin evli ya da bekar olma durumuna göre mülteci öğrencilere yönelik tutumları uyum alt boyutunda aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu gözlenmiştir. Bu anlamlı farklılığın ise evli öğretmenler lehine olduğu tespit edilmiştir. Buna göre evli olan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik uyum alt boyutundaki tutumlarının daha olumlu yönde olduğu söylenebilir.

4.5. Kıdem Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutumlarına İlişkin Bulgular

Farklı mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı incelenerek, ilgili bulgular aşağıdaki Tablo 4.5'te sunulmuştur.

Tablo 4.5. Öğretmenlerin kıdem değişkenine göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarına İlişkin ANOVA testi sonuçları

Boyut	Kıdem	N	\bar{x}	Ss	F	p	LSD testi
Genel Tutum	(A) 1-5 yıl	321	3.01	0.31	11.35	.00	A-B
	(B) 6-10 yıl	237	2.90	0.28			A-D
	(C) 11-15 yıl	139	2.96	0.36			B-D
	(D) 16 yıl ve üzeri	117	3.10	0.28			C-D
İletişim	(A) 1-5 yıl	321	3.32	0.32	10.89	.00	A-B
	(B) 6-10 yıl	237	3.19	0.34			B-C
	(C) 11-15 yıl	139	3.30	0.33			B-D
	(D) 16 yıl ve üzeri	117	3.37	0.28			
Uyum	(A) 1-5 yıl	321	2.74	0.42	5.93	.01	A-D
	(B) 6-10 yıl	237	2.78	0.42			B-D
	(C) 11-15 yıl	139	2.70	0.49			C-D
	(D) 16 yıl ve üzeri	117	2.91	0.38			
Yeterlik	(A) 1-5 yıl	321	2.75	0.52	23.35	.00	A-B
	(B) 6-10 yıl	237	2.38	0.51			A-C
	(C) 11-15 yıl	139	2.60	0.61			B-C
	(D) 16 yıl ve üzeri	117	2.76	0.60			B-D

* $p \leq .05$

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, mesleki kıdem değişkenine göre öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik genel tutum, iletişim, uyum ve yeterlik alt boyutundaki tutum puanları arasında anlamlı farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey testi kullanılarak analiz yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda; öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik genel toplamdaki tutumlarının kıdemi 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenler ile kıdemi 6-10 yıl arasında kıdeme sahip olan öğretmenler arasında anlamlı farkın olduğu ve bu farkın 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin lehine sonuçlanmıştır. Kıdemi 16 yıl ve üzeri ile 1-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl arasında olan öğretmenlerin arasında olduğu ve bu anlamlı farklılığın kıdemi 16 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin lehine olmuştur.

Yapılan analiz sonucunda; öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik iletişim alt boyutundaki tutumlarının kıdemi 1 ile 5 yıl ile 6-10 yıl arasında olan öğretmenler arasında olduğu ve bu anlamlı farklılığın kıdemi 1 ile 5 yıl arasında olan öğretmenlerin lehine sonuçlandığı ortaya çıkmıştır. Yine mülteci öğrencilere yönelik iletişim alt boyutundaki öğretmen tutumları kıdemi 6-10 yıl ile 11-15 yıl ve 16 yıl ve üzeri olan gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu ve bu anlamlı farklılığın mesleki kıdemi 11 ile 15 yıl arasında olan grup ile 16 yıl ve üzeri olan grup lehine olduğu tespit etmiştir.

Yapılan analiz sonucunda; öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik uyum alt boyutundaki tutumlarının kıdemi 16 yıl ve üzeri ile 1-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl arasında olan öğretmenlerin arasında olduğu ve bu anlamlı farklılığın kıdemi öğretmenlerin 16 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin lehine olmuştur. Buna göre, kıdemi 16 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik uyum alt boyutundaki tutumlarının kıdemi 15 yıl ve daha az olana öğretmenlerden daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Yapılan analizde, öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik yeterli alt boyutundaki tutumları 1 ile 5 yıl kıdeme sahip öğretmenler ile kıdemi 6-10 yıl ve 11-15 yıl arasında olan öğretmenler arasında anlamlı bir farkın olduğu ve bu farkın 1 ile 5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin lehine olduğu belirlenmiştir. Yani 1 ile 5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik yeterli alt boyutundaki tutumlarının 6 ile 15 yıl arasında olan öğretmenlere göre daha olumlu düzeyde olduğu söylenebilir. Yine mesleki kıdemi 6 ile 10 yıl arasında olan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik yeterli alt boyutundaki tutumları ile mesleki kıdemi 11-15 yıl ile 16 yıl ve üzeri olan öğretmenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ve bu anlamlı farklılığında mesleki kıdemi 11 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin lehine sonuçlandığı tespit edilmiştir.

4.6. Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutumlarına İlişkin Bulgular

Çocuk sahibi olan ve olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin yapılan t-testi sonuçları aşağıdaki Tablo 4.6.'da gösterilmektedir.

Tablo 4.6. Öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumuna göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin bağımsız t- testi sonuçları

Boyutlar	Çocuk Sahibi		N	\bar{x}	Ss	t	p
	Olma Durumu						
İletişim	Var		438	3.26	.32	-2.089	.04
	Yok		376	3.31	.33		
Uyum	Var		438	2.78	.43	0.540	.56
	Yok		376	2.76	.43		
Yeterlik	Var		438	2.58	.56	-1.936	.04
	Yok		376	2.66	.57		
Toplam	Var		438	2.97	.31	-1.287	.19
	Yok		376	3.00	.31		

*p ≤ .05

Çocuk sahibi olan ve olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında yapılan t-testi sonucunda ise, iletişim ve yeterlik alt boyutlarında aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu, uyum alt boyutunda ise aralarında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin uyum alt boyutu dışındaki diğer tüm alt boyutlarda ortalama puanlarının çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin çocuk sahibi olan öğretmenlere göre mülteci öğrencilere yönelik “iletişim” ve “yeterlik” alt boyutlarındaki tutumları arasında anlamlı bir farkın olduğu söylenebilir. Buna ilaveten mülteci öğrencilere yönelik çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin daha olumlu bir tutuma sahip oldukları söylenebilir. Genel toplamda ise çocuk sahibi olan ve olmayan öğretmenler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı söylenebilir.

4.7. Sendika Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Sendikaya üye olan ve üye olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 4.7.'de sunulmuştur..

Tablo 4.7. Öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumu değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutum düzeylerine ilişkin bağımsız t-testi sonuçları

Boyut	Sendika		\bar{x}	ss	t	p
	Üyeliği	N				
İletişim	Üye	538	3.27	.33	-1.984	.04
	Üye Değil	276	3.32	.32		
Uyum	Üye	538	2.76	.42	-0.693	.49
	Üye Değil	276	2.78	.44		
Yeterlik	Üye	538	2.61	.57	-0.624	.53
	Üye Değil	276	2.64	.56		
Toplam	Üye	538	2.97	.31	-1.499	.13
	Üye Değil	276	3.00	.31		

*p ≤ .05

Sendikaya üye olan ve olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında yapılan t-testi sonucunda, “iletişim” alt boyutunda aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu; “uyum”, “yeterlik” ve “genel toplam” alt boyutlarında ise aralarında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda iletişim boyutunda sendikaya üye olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları, sendikaya üye olan öğretmenlerden daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir. “Uyum”, “yeterlik” alt boyutlarında ve genel toplam olarak da sendikaya üye olan ve olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

4.8. Sınıfında Mülteci Öğrenci Olma Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmenlerin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Sınıfında mülteci öğrenci olan ve olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 4.8.'de sunulmuştur..

Tablo 4.8. Öğretmenlerin sınıfında mülteci öğrenci olma değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutum düzeylerine ilişkin bağımsız t- testi sonuçları

Boyut	Mülteci Durumu	N	\bar{x}	ss	t	p
İletişim	Var	552	3.29	.31	1.052	.293
	Yok	262	3.27	.35		
Uyum	Var	552	2.81	.42	3.691	.000
	Yok	262	2.69	.45		
Yeterlik	Var	552	2.66	.57	3.009	.003
	Yok	262	2.53	.57		
Toplam	Var	552	3.01	.30	3.319	.001
	Yok	262	2.93	.33		

*p ≤ .05

Sınıfında mülteci öğrenci olan ve olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, “uyum” ve “yeterlik” alt boyutlarında ve genel olarak (toplam) mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu, bu anlamlı farklılığın ise sınıfında mülteci olan öğretmenlerin lehine olduğu belirlenmiştir. Araştırma da, “uyum” ve “yeterlik alt boyutlarında ve genel olarak da (toplamda) sınıfında mülteci öğrenci olan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumu, sınıfında mülteci öğrenci olmayan öğretmenlere göre daha olumlu bir tutuma sahip oldukları söylenebilir. Buna karşın, İletişim” alt boyutunda ise sınıfında mülteci öğrenci olan ve olmayan öğretmenler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı söylenebilir.

4.9. Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğrencilerin Tutumlarına İlişkin Bulgular

Ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik öğrencilerin tutumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri aşağıdaki Tablo 4. 9’da belirtilmiştir.

Tablo 4.9. Mülteci öğrencilere yönelik öğrencilerin tutumlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

	N	\bar{x}	Ss	Algı Düzeyi
Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum	1218	2.03	.45	"Orta Düzeyde"

Araştırmaya katılan öğrencilerin, mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının ($x=2.03$) "kararsızım" düzeyinde diğer bir ifade ile "orta düzeyde" oldukları belirlenmiştir. Buna göre öğrencilerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının "orta düzeyde" olduğu ancak "iyi düzeyde" olmadıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin mülteci öğrencilere yönelik en yüksek ve en düşük düzeydeki tutum puanları aşağıdaki Tablo 4.10.'da gösterilmektedir.

Tablo 4.10. Mülteci Öğrenci Yönelik en yüksek ve en düşük tutum puanları

Sıra	En Yüksek Maddeler	N	\bar{x}	Ss
1	M4. Mülteci öğrencilerin dilimizi öğrenmelerinden mutluluk duyarım	1218	2.36	.85
2	M22. Öğretmenlerimizin, mülteci öğrencilere yabancı gibi davranması istemem.	1218	2.33	.84
3	M9. Mülteci öğrencilerle aynı dinin mensubu olduğumuzdan dolayı onlara yardım ederim.	1218	2.27	.83
4	M6. Mülteci öğrencilerin derslerinde başarılı olmaları beni mutlu eder.	1218	2.26	.82
5	M13Ülkemizin güzelliklerini tanıtmak için mülteci öğrencilere yardımcı olurum.	1218	2.19	1.23
En Düşük Maddeler				
1	M2Mülteci öğrencilerle okulda arkadaşlık kurmak için çaba harcarım.	1218	1.89	.83
2	M10. Mülteci öğrencilerin bizleri kötü alışkanlıklara alıştıracığını düşünüyorum.	1218	1.82	.81
3	M21. Sınıf içinde yapılan etkinliklerde mülteci öğrencilerle aynı grupta yer almak isterim.	1218	1.82	.82
4	M12. Mülteci öğrencilerle arkadaşlığımı okul dışında da sürdürürüm.	1218	1.79	.84

Araştırmaya katılan öğrencilerin mülteci öğrencilere yönelik tutum puan ortalamaları incelendiğinde en yüksek puan sırasıyla; “Mülteci öğrencilerin dilimizi öğrenmelerinden mutluluk duyuyorum” ($\bar{x}=2.36$), “Öğretmenlerimizin, mülteci öğrencilere yabancı gibi davranması istemem” ($\bar{x}=2.33$), “Mülteci öğrencilerle aynı dinin mensubu olduğumuzdan dolayı onlara yardım ederim” ($\bar{x}=2.27$), “Mülteci öğrencilerin derslerinde başarıları olmaları beni mutlu eder” ($\bar{x}=2.26$), “Ülkemizin güzelliklerini tanıtmak için mülteci öğrencilere yardımcı olurum” ($\bar{x} =2.19$), en düşük tutum ortalama puanları ise sırasıyla; “Mülteci öğrencilerle okulda arkadaşlık kurmak için çaba harcarım” ($\bar{x}=1.89$), “Mülteci öğrencilerin bizleri kötü alışkanlıklara alıştıracığını düşünüyorum” ($\bar{x}=1.82$), “Sınıf içinde yapılan etkinliklerde mülteci öğrencilerle aynı grupta yer almak isterim” ($\bar{x}=1.82$), “Mülteci öğrencilerle arkadaşlığımı okul dışında da sürdürürüm” ($\bar{x}=1.79$) düzeyinde bir tutuma sahip oldukları görülmektedir. Bu ölçekte en yüksek ortalamaya sahip olan ilk 5 madde sırasıyla 4, 22, 9, 6 ve 13. "katılıyorum" düzeyinde, en düşük ortalamaya sahip olan son 4 madde ise sırasıyla 2., 10., 21. ve 12. maddelere ise "biraz katılıyorum" düzeyinde tutum sergiledikleri belirlenmiştir. Diğer bir ifade ile araştırmaya katılan öğrencilerin, mülteci öğrencilerin Türkçe'yi öğrenmelerinden mutlu oldukları, onlara bir yabancı gibi davranmadıkları, aynı dine mensup olmanın gereği olarak onlara yardımcı oldukları, mülteci öğrencilerin derslerinde başarılı olmalarından mutlu oldukları ve onlara ülkemizi tanıtmaktan da memnun oldukları belirlenmiştir. Buna karşın, öğrencilerin, ileriki eğitim hayatlarında, okulda ve okul dışı günlük hayatlarında mülteci öğrencilerle arkadaşlık etmek istemedikleri ortaya konmuştur. Benzer şekilde, mülteci öğrencilerin kendilerine kötü alışkanlıklara alıştıracığını düşünmedikleri ancak öğrencileri sınıf içinde yapılan etkinliklerde mülteci öğrencilerle aynı grupta yer almak istemedikleri tespit edilmiştir.

4.11. Cinsiyet Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğrencilerin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin, mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 4.11’de sunulmuştur.

Tablo 4.11 Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin t - testi sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	sd	t	p
Kadın	654	2.12	.34			
Erkek	564	1.99	.36	1157	43.29	.000

*p ≤ .05

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi öğrencilerin, mülteci öğrencilere yönelik tutumları cinsiyete göre anlamlı fark olup olmadığına ilişkin yapılan t-testi sonucunda, öğrencilerin cinsiyetine göre aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farklılığın ise kadınların lehine olduğu tespit edilmiştir. Buna göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının daha olumlu yönde olduğu söylenebilir.

4.12. Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğrencilerin Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 4.12.'de gösterilmektedir.

Tablo 4.12. Öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik tutum düzeylerine ilişkin ANOVA testi sonuçları

Sınıflar	N	\bar{x}	Ss	F	p
6.Sınıf	468	2.09	.34		
7.Sınıf	329	2.03	.39	1.581	.114
8.Sınıf	421	2.05	.35		

*p ≤ .05

Öğrencilerin, mülteci öğrencilere yönelik tutumları sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı fark olup olmadığına ilişkin yapılan ANOVA-testi sonuçlarına göre, öğrencilerin 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenim görenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Buna göre, araştırmaya katılan öğrencilerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında “sınıf düzeyi” değişkenin etkili olmadığı söylenebilir.

4.13. Sınıfında Mülteci Öğrenci Olma Durumu Değişkenine Göre Öğrencilerin, Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Sınıfında mülteci öğrenci olan ve olmayan öğrencilerin, mülteci öğrencilere yönelik tutumlarına ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 4.13.'de sunulmuştur.

Tablo 4.13. Öğrencilerin Sınıfında Mülteci Olma Durumu değişkenine göre Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Düzeylerine İlişkin t - testi sonuçları

Sınıfında Mülteci						
Öğrenci Olma Durumu	N	\bar{x}	Ss	sd	t	p
Var	406	2.12	.34			
Yok	812	2.03	.36	1216	3.192	.001

*p ≤ .05

Yapılan analiz sonucunda sınıfında mülteci öğrenci olan ve olmayan öğrencilerin, mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ve bu anlamlı farklılığın sınıfında mülteci öğrenci olanlar lehine sonuçlandığı saptanmıştır. Buna göre, sınıfında mülteci öğrenci olan öğrencilerin mülteci öğrencilere yönelik tutumu, sınıfında mülteci öğrenci olmayan öğrencilere göre daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu kısımda araştırma neticesinde ulaşılan değerler ve bu değerlerin sonuçları hakkında yapılan tartışmalara değinilmiştir. Araştırma sonuçları aşağıda sunulmuştur. Her bir alt probleme ilişkin sonuçlar ve yorumlar ayrı ayrı açıklanmaktadır.

SONUÇLAR

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, ortaokullardaki mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının "iyi düzeyde" olduğu ancak çok iyi bir düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları iletişim alt boyutunda "çok iyi düzeyde" ancak uyum ve yeterlik alt boyutlarında ise "iyi düzeyde" olduğu tespit edilmiştir. Buna ilaveten, öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı iyimser yaklaştıkları, anlayışlı oldukları, kendilerini onların yerine koyarak onları anlamaya çalıştıkları ve yaşadıklarından dolayı onlara önyargısız yaklaşarak adil davrandıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, mülteci öğrencilerin dil farklılığı öğretmenler için sorun oluşturduğu, bu durum mülteci öğrencilerin sınıfa uyumlarını zorlaştırdığı, öğretmenlerin mülteci öğrencilerin eğitiminde kendilerini yeterli görmedikleri belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda, öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları cinsiyete göre iletişim, uyum ve yeterlik alt boyutlarında ve genel olarak toplam tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Yapılan araştırmada, genel olarak öğretmenlerin evli ya da bekar olma durumlarına göre mülteci öğrencilere yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde öğretmen tutumlarının iletişim ve yeterlik alt boyutlarında medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farkın olmadığı ancak uyum alt boyutunda ise anlamlı bir fark olduğu ve bu anlamlı farklılığın ise evli öğretmenler lehine sonuçlandığı gözlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, kıdem değişkenine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumları genel olarak ve iletişim, yeterlik ve uyum gibi tüm alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda; öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik genel toplamdaki

tutumlarının kıdemi 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenler ile kıdemi 6-10 yıl arasında kıdeme sahip olan öğretmenler arasında anlamlı farkın olduğu ve bu farkın 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin lehine sonuçlanmıştır. Yine kıdemi 16 yıl ve üzeri olanlar ile 1-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl arasında olan öğretmenlerin arasında olduğu ve bu anlamlı farklılığın kıdemi 16 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin lehine olduğu belirlenmiştir.

Yapılan analiz sonucunda; öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik "iletişim" alt boyutundaki tutumları kıdem değişkenine göre 1 ile 5 yıl ve 6-10 yıl arasında olan öğretmenlerin tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın ve bu anlamlı farkın kıdemi 1 ile 5 yıl arasında olan öğretmenlerin lehine olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde, mülteci öğrencilere yönelik "iletişim" alt boyutundaki öğretmen tutumlarının kıdemi 6-10 yıl arasında olan öğretmenler ile 11-15 yıl ve 16 yıl ve üzeri olan gruplar arasında anlamlı farkın olduğu ve bu farklılığın mesleki kıdemi 11 yıl daha fazla kıdeme sahip öğretmen grupları lehine sonuçlandığı gözlenmiştir.

Yapılan analiz sonucunda; öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik "uyum" alt boyutundaki tutumlarının kıdemi 16 yıl ve üzeri olanlar ile kıdemi 1-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl arasında olan öğretmenlerin arasında olduğu ve bu anlamlı farklılığın kıdemi 16 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin lehine sonuçlandığı tespit edilmiştir.

Yapılan analizde, öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik "yeterlik" alt boyutundaki tutumları 1 ile 5 yıl kıdeme sahip öğretmenler ile kıdemi 6-10 yıl ve 11-15 yıl arasında olan öğretmenler arasında anlamlı bir farkın olduğu ve bu farkın 1 ile 5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin lehine sonuçlanmıştır. Yine mesleki kıdemi 6 ile 10 yıl arasında olan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik "yeterlik" alt boyutundaki tutumları ile mesleki kıdemi 11-15 yıl ile 16 yıl ve üzeri olan öğretmenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ve bu anlamlı farklılığında mesleki kıdemi 11 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin lehine sonuçlandığı belirlenmiştir.

Yapılan analiz sonucunda, çocuk sahibi olma ve olmama durumlarına göre öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik "iletişim" ve "yeterlik" alt boyutlarındaki tutumları arasında anlamlı bir farkın olduğu ve bu anlamlı farkın çocuk sahibi

olmayan öğretmenlerin lehine sonuçlandığı tespit edilmiştir. Genel olarak ve "uyum" alt boyutundaki mülteci öğrencilere yönelik öğretmen tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sendikaya üye olan ve olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında yapılan analiz sonucunda, "iletişim" alt boyutunda aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu; bu anlamlı farklılığın sendikaya üye olmayan öğretmenlerin lehine sonuçlandığı gözlenmiştir. Diğer "uyum" ve "yeterlik" alt boyutlarında öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında ve genel olarak da (toplamda) sendikaya üye olan ve olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir.

Genel olarak sınıfında mülteci öğrenci olan ve olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu ve bu anlamlı farklılığın sınıfında mülteci olan öğretmenlerin lehine olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde "uyum" ve "yeterlik" alt boyutlarında mülteci öğrencilere yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve bu anlamlı farklılığın ise sınıfında mülteci öğrenci olmayan öğretmenlere göre daha olumlu bir tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Buna karşın, "iletişim" alt boyutunda ise sınıfında mülteci öğrenci olan ve olmayan öğretmenler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin, sınıfındaki mülteci öğrencilere yönelik tutumları "kararsızım" düzeyinde diğer bir ifade ile "orta düzeyde" oldukları ancak "iyi düzeyde" olmadıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin, mülteci öğrencilerin Türkçe'yi öğrenmelerinden mutlu oldukları, onlara bir yabancı gibi davranmadıkları, aynı dine mensup olmanın gereği olarak onlara yardımcı oldukları, mülteci öğrencilerin derslerinde başarılı olmalarından mutlu oldukları ve onlara kendi kültürlerini tanıtmaktan da memnun oldukları saptanmıştır. Buna karşın, öğrencilerin hem ileriki eğitim-öğretim hayatlarında hem okul dışı günlük hayatlarında mülteci öğrencilerle arkadaşlık etmeye çok istekli olmadıkları ve benzer şekilde sınıf içinde yapılan eğitsel etkinliklerde mülteci öğrencilerle aynı grupta yer almak istemediklerini belirtmişlerdir.

Ortaokul öğrencilerinin, mülteci öğrencilere yönelik tutumları cinsiyete göre aralarında anlamlı bir farkın olduğu ve bu anlamlı farklılığın ise kız öğrencilerin lehine sonuçlandığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir.

Ortaokul öğrencilerinin sınıfında, mülteci öğrenci olan ve olmayanların mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu ve anlamlı farkın ise sınıfında mülteci öğrenci olanlar lehine sonuçlandığı belirlenmiştir.

5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı tutumu genel olarak “iyi düzeyde” olduğu fakat “çok iyi düzeyde olmadığı” tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı iyimser yaklaşıtları, anlayışlı oldukları, kendilerini onların yerine koyarak onları anlamaya çalıştıkları ve yaşadıklarından dolayı onlara önyargısız yaklaşarak adil davrandıkları, derslere motive olmalarını sağladıkları, okula ve sınıfa uyum sağlamalarına yardımcı oldukları, mülteci öğrencilerle birlikte olmaktan memnun oldukları, onlara rehberlik yapmaya, yol göstermeye çalıştıkları söylenebilir. Er ve Bayındır (2015) çalışmalarında öğretmenlerin mülteci öğrencileri ayırtırmadan bir bütün içinde görmekte ve mülteci öğrencilere karşı ilgili bir şekilde yaklaşmaktadırlar. Kultas (2017) yaptığı araştırmada, gerek konukseverlik gerekse öğretmenlik mesleğinin vermiş olduğu merhamet duygusuyla mültecilere kucak açılması, onların kaygılarıyla kaygılanılması, yardımlarına koşulması bir nebze de olsa acılarını azaltmıştır. Bu araştırma sonuçları elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Şensin (2016) yaptığı çalışmada mülteci öğrencilerin eğitim sistemine entegre olmasında bazı problemler ortaya çıkmış ve ilkokul öğretmenleri bu sisteme karşı olumsuz tutuma sahip olmuşlardır.

Mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde, iletişim boyutunun “çok iyi düzeyde” olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı iletişim kurmak için çok istekli oldukları görülür. ÇOÇA (2015) çalışmasında ise mülteci öğrencilerin yaşadıkları problemlerde, öğretmenlerin çözüm odaklı davranmalarının mülteci öğrencileri mutlu ettiğini

ortaya çıkarmıştır. Bu sonuç araştırmayı destekler niteliktedir. Kardeş ve Akman (2018) yaptıkları çalışmada öğretmenler, mülteci çocukların Türk eğitim sistemine entegre olma sorununu çözmek için Türkçe dil eğitimi ve ana sınıfı eğitimi almaları gerektiğini, mülteci çocukların yaşadıkları sarsıntıların tesirinin hafifletilmesi amacıyla toplumsal dayanak hizmetlerinin çoğaltılması ve faal hale getirilmesini önermişlerdir.

Mülteci öğrencilere yönelik öğretmenlerin tutumu “uyum” alt boyutunda “iyi düzeyde” olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı önyargısız olmaları, mülteci öğrencilerin uyumunu kolaylaştırmıştır. Duman (2016) yaptığı çalışmada öğretmenlerin pedagojik yeterliğinin, mülteci öğrencilere karşı tutumla birlikte onların okula uyumunu etkilediğini göstermektedir. Ereş (2015) yaptığı çalışmada mülteci öğrencilerin eğitimlerinin daha iyi bir seviyeye getirilmesi, eğitim planlanmasında bu çocukların her yönden farklı olan yapılarına önem verilmesi ve diğer bileşenler olan okul yöneticileri ve öğretmenler bu çocukların eğitim konusunda desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Mülteci öğrencilerin okula ve sınıfa pek entegre olamadıklarını vurgulamaktadır.

Mülteci öğrencilere yönelik öğretmenlerin tutumu “yeterlik” alt boyutunda ise “iyi düzeyde” olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak, araştırmada öğretmenlerin kendilerini mülteci öğrencilere karşı eğitim-öğretim konusunda çok yeterli görmedikleri ve mülteci öğrencilere karşı uyumlarının çok iyi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Er ve Bayındır (2015) yaptıkları çalışmada mülteci öğrencilerin eğitilmesi konusunda öğretmenlerin kendilerini yeterli görmediklerini tespit etmiştir. İletişimin önündeki en büyük engellerden biri olan dil farklılığının olması, sınıftaki öğrencilerin de onlara karşı pek olumlu tavır sergilememelerine neden olabilmektedir. Saklan (2018) yaptığı araştırmada, mülteci öğrencilerin yaşadığı dil problemi, okul başarılarını ve okula uyumlarını zorlaştırdığı belirtmektedir. Bunların ışığında mülteci öğrencilerin okula ve sınıfa uyumlarının pek olmadığı ve bu durum öğretmenlerin de kendilerini yetersiz görmelerine neden olabilmektedir. Yapılan bu çalışmalar araştırmayı destekler niteliktedir. Yiğit (2015) yaptığı çalışmada mülteci öğrencilere karşı donanımlı olmak için üniversitelerin eğitim bilimleri bölümlerine “Çok kültürlü eğitim” adlı konusu ile ilgili dersler eklenip, öğretmen olduktan sonra

yetiştirme ve geliştirme kursları yerine temelden eğitim verilmesi uzun vadede daha yararlı olacağını belirtmiştir.

5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumunda anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yani öğretmenlerin kadın ve erkek olmaları mülteci öğrencilere karşı tutumlarında etkili bir faktör olmadığı tespit edilmiştir. Köse, Bülbül ve Uluman (2017) ve Kanbur'un (2017) yaptığı araştırmada cinsiyet değişkeninin mülteci öğrencilere yönelik öğretmen tutumu üzerinde etki etmediği belirlenmiştir. Bu bulgu, yapılan bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir.

5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Öğretmenlerin medeni durumuna göre mülteci öğrencilere yönelik tutumunda uyum boyutu hariç diğerleri anlamlı bulunmamıştır. Uyum boyutunda ise evli olan öğretmenler bekar olan öğretmenlere oranla mülteci öğrencilere yönelik tutumları daha yüksektir. Evlilikte kurulmuş olan aile birliği içindeki öğretmenler, empati kurmalarının daha kolay olması mülteci öğrencilere karşı iyi tutuma sahip olmalarına neden olduğu söylenebilir. Kanbur (2017) yaptığı araştırmada, öğretmenlerin evli ya da bekar olmasının mülteci öğrencilere yönelik tutumunu anlamlı bulmamıştır. Li ve Grineva'nın (2016) yaptıkları araştırma da, kültür ve dinin benzer olması mülteci öğrencilerin okula uyum sağlamalarını kolaylaştırmıştır. SETA'nın (2017) yaptığı araştırmada ise kültürlerin benzer olması sosyal uyumu daha da kolaylaştırdığını belirtmektedir.

5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Öğretmenlerin farklı mesleki kıdemlerine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında bütün boyutlar arasında farklılık anlamlı bulunmuştur. Mesleğinde 16 yıl ve üzeri olanların tutum puanları daha yüksektir. İşinde deneyim sahibi olmuş öğretmenlerin tutumu diğer öğretmenlere göre daha iyidir. Meslekte yeni olan öğretmenlerin henüz olumsuz deneyimle yaşamaması veya yeni olmanın verdiği idealistik ile her şeye olumlu tarafından bakmaları daha iyi tutuma sahip olmalarına neden olduğu söylenebilir. Yaş almış öğretmenlerde de tecrübenin ve kendilerine olan güvenlerinin vermiş olduğu duygu ile mülteci öğrencilere karşı daha iyi tutuma sahip oldukları söylenebilir. Yazıcı, Başol ve Toprak (2009) yaptığı araştırmada

öğretmenlikte ilk beş yıl ile 26 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenlerin tutumu anlamlı bulunmuştur. RAM (2018) yaptığı çalışmada da aynı sonuçları ortaya çıkarmıştır. Yapılan bu çalışmalar elde edilen verileri destekler niteliktedir. Saklan (2018) yaptığı çalışmada öğretmenlerin meslekte yeni olanların, mülteci öğrencilere karşı daha sert bir tavırda olduklarını; meslekte yıl almış olanların daha anlayışlı olup ve empati kurabildikleri görülmüştür. Dolapçı (2019) yaptığı çalışmada ise öğretmenlerin kıdemi ile mülteci öğrencilere yönelik tutumlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kanbur (2017) yaptığı çalışmada meslekte yaş almış öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarını etkilemediği görülmüştür.

5.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumuna göre mülteci öğrencilere yönelik tutum puanı iletişim ve yeterlilik boyutu hariç diğerleri arasında farklılık anlamlı bulunmamıştır. İletişim boyutunda çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilerle iletişimi daha iyidir. Yeterlilik boyutunda çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı yeterliliği daha yüksektir. Çocuğu olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı daha duygusal yaklaşarak bütün ilgilerini bu öğrencilere yöneltmeleri, onlara karşı daha iyi tutuma sahip olduklarına neden olduğu söylenebilir. RAM (2018) yaptığı çalışmada da aynı sonuç gözlenmiştir. Kanbur (2017) yaptığı çalışmada ise öğretmenlerin çocuk sahibi olma ya da olmamanın mülteci öğrencilere yönelik tutumunu etkilemediği görülmüştür.

5.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Öğretmenlerin herhangi bir sendikaya üye olma yada olmama durumuna göre, mülteci öğrencilere yönelik tutum puanları arasında "iletişim boyutu" hariç diğer alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sendikalı olmayan öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı iletişimi daha yüksektir. Sendikaya üye olmayan öğretmenlerin herhangi bir grubun görüşlerini benimsememeleri ve yalnızca kendi yaşantılarıyla tecrübe edinmeleri, mülteci öğrencilere karşı tutumunun daha iyi olduğunu yansıttığı söylenebilir. Genel olarak baktığımızda ise öğretmenlerin sendikalı olup olmaması mülteci öğrencilere karşı tutumlarında etkili değildir. Sendikalı olup olmama durumu alt problemiyle ilgili başka yapılmış herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

5.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Öğretmenlerin sınıfında, mülteci olma durumuna göre mülteci öğrencilere yönelik tutum puanları arasında "iletişim boyutu" hariç diğerleri arasında farklılık anlamlı olarak değerlendirilmemiştir. Sınıfında mülteci öğrenci olan öğretmenlerin tutum puanı olmayanlara göre daha yüksektir. Sınıfında mülteci öğrenci olan öğretmenlerin bu öğrencilere karşı önyargısız yaklaşımlarını sağlamakta ve iç içe bir yaşantı geçirmeleri onlara karşı daha iyi tutuma sahip olmalarını sağlamış olabilir. Kanbur (2017) öğretmenlerin, mülteci öğrencilere karşı tutumları; iletişim boyutu arasında anlamlı fark bulunmamış, uyum, yeterlik ve genel toplamda arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Yapılan bu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Karataş (2015) yaptığı çalışmada sınıflardaki farklı kültürdeki öğrencilere karşı öğretmenlerin tutumu yüksek düzeyde olup eğitim ve öğretimde daha duyarlı oldukları gözlenmiştir. Yapılan bu çalışmalar elde edilen verileri destekler niteliktedir. Kultas (2017) yaptığı çalışmada ülkemizde mülteciler için meydana getirilmiş olan barınma noktalarının içinde veya dışında süreklilik arz etmeyen eğitim amacıyla kurulmuş yapılarda eğitim alan mülteci öğrenciler ülkemizdeki okul çağı mülteci çocukların takribi %30'unu kapsamaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2016 yılındaki bilgilerine göre bu oran %13; bir sonraki yıl ise takribi %30 olmuştur. Bir yıl içinde bu oranın artmasındaki en önemli neden, mülteci çocuklara eğitim verilmesi için açılan süreklilik arz etmeyen yapıların eğitim yapılarının sayılarının çoğaltılması olmuştur. Bu da mülteci çocukların eğitiminde önemli bir katkısının olduğunu kanıtlamıştır. Bu gelişmelere rağmen maalesef Türkiye'de okul çağındaki mülteci çocukların %70'e yaklaşan kısmı bu eğitim faaliyetlerinden yararlanamamaktadır.

5.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin, mülteci öğrencilere karşı tutumu genel olarak "orta düzeyde" olduğu fakat "iyi düzeyde" olmadığı tespit edilmiştir. Bu da ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin, mülteci öğrencilere yönelik tutumunun olumsuz olmadığını göstermektedir. Bu olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Şensin (2016) yaptığı çalışmada öğrencilerin mülteci

öğrencilere karşı olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür. Bu araştırma yapılan çalışmayı destekler niteliktedir. Diğer bir ifadeyle; öğrencilerimiz mülteci öğrencileri gayet benimseyerek onların bizim dilimizi öğrenmeleri olumlu karşılanıp, bunun vasıtasıyla ülkemizi onlara tanıtmayı istemektedirler. Öğretmenlerin onları dışlamamasından ve sınıf ortamında işlenen derslerde başarılarının artırılmasından gayet hoşnut olacaklarını vurgulamışlardır. Din kardeşliği aralarında köprü görevi görecektir, onların zor zamanlarında yardımlarına koşacakları ve bu durumdan da memnun olacaklarını vurgulamışlardır. Gülay (2011) yaptığı çalışmada, mülteci öğrencilerin okula bağlılığını etkileyen arkadaşlarının onlara gösterdiği davranışlar olduğunu vurgulamaktadır. Eğer arkadaşları mülteci öğrencileri kabullenirse okula devamlılık ve istekliliğin artmasını sağlayabilir. Bununla birlikte öğrencilerin, mülteci öğrencilerle ileriki eğitim hayatlarında pek arkadaşlık yapmak istememektedir. Bunu yanı sıra mülteci öğrencilerin kötü alışkanlıkları olmadıklarını ve bundan da olumsuz yönde etkilenmediklerini belirtmelerine rağmen, yinede onlarla sınıf içinde aynı kümede yada aynı etkinlik içinde yer almak istemediklerini vurgulamışlardır. Coşkun ve Emin (2016) yaptığı çalışmada öğrenciler mülteci öğrencilere karşı olumsuz davranışlar gösterirlerse mülteci öğrenciler içine kapanır, sosyalleşmelerini engeller ve okula karşı isteksiz olur. Güngör ve Şenel (2018) yaptıkları çalışmada mülteci öğrencilerin çevreleri, okuldaki akranları ve öğretmenleri ile yaşadıkları iletişim problemleri, kendilerini iyi ifade edememelerine neden olmakta, derslerinde de etkin olamadıkları için akademik başarı olarak arkadaşlarından düşük düzeyde kaldıkları ortaya çıkmıştır. Buna ilaveten Yüce (2018) yaptığı çalışmada, mülteci öğrencilerin akademik ve gelişimine uygun olmayan sınıflarda eğitim görmeleri okula karşı isteksiz olmalarına neden olduğunu belirtmektedir. Aydoğdu ve Ayanoğlu (2019) yaptıkları çalışmada, mülteci çocukların kendi çevrelerinde kopup Türkiye'ye gelmesiyle onların da problemleri ortaya çıkmıştır. Eğitimlerinde geri kalmamaları için eğitim sistemine dahil edilmeye çalışılan bu çocukların entegre olamamalarının en büyük nedeni konuşulan dil farklılığıdır. Bu dil sorunu birçok problemi de beraberinde getirmektedir. Bunların başında uyum probleminde söz edilebilir. Eğitim sistemine uyumun sağlanamaması öğretmen ve o sınıfta okuyan öğrenciler içinde oldukça yorucu bir süreci başlatmaktadır. Mülteci çocukların dil problemi yaşamaları onların

kendilerini ifade etmelerini, kabiliyetlerini ve yeterliklerini ortaya koymada ve okula aidiyetlerini engellemektedir.

5.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Öğrencilerin cinsiyete göre mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında farklılık anlamlı bulunmuştur. Kızların tutum puanları erkeklere göre daha yüksektir. Kız öğrencilerin erkeklere göre mülteci öğrencilere karşı tutumlarının daha iyi bir düzeyde olduğu söylenebilir. Kız öğrencileri erkeklere göre daha duygusal ve empati kurabilme becerisinin daha yüksek olması nedeniyle mülteci öğrencilere karşı daha iyi tutuma sahip oldukları söylenebilir. Salur ve Koçoğlu (2018) yaptığı araştırmada eğitim ve ilahiyat fakültesi öğrencilerin göç ve mülteci sorununa ilişkin cinsiyete göre tutumlarında kızların erkeklere göre daha olumlu bir tutuma sahip oldukları görülmüştür. Kadınların erkeklere oranla daha duygusal olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu bulgu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. RAM (2018) yaptığı çalışmada ilkokul 3. ve 4. sınıfa giden öğrencilerin mülteci öğrencilere karşı tutumlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bunun sebebi olarak öğrencilerin gelişimsel olarak küçük yaşta olduğu söylenebilir. Kirişçi (2014) yaptığı çalışmada mülteci öğrencilerin karma eğitime alışamadıkları için okula uyum sağlamakta güçlük çektikleri gözlenmiştir.

5.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Öğrencilerin sınıf düzeyine göre mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrencilerin farklı sınıfta öğrenim görmeleri onların mülteci öğrencilere yönelik tutumları üzerinde etkili olmamıştır. RAM (2018) yaptığı çalışmada da öğrencilerin farklı sınıflarda olması mülteci öğrencilere yönelik tutumunu etkilemediği görülmüştür. Yapılan araştırma, bu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

5.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Yapılan araştırmada, öğrencilerin sınıfında mülteci öğrenci olup olmama durumuna göre mülteci öğrencilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Sınıfında mülteci öğrenci olanların tutum puanı olmayanlarınkinden daha yüksektir. Mülteci öğrenci olan sınıfta öğrencilerin

tutumları, mülteci öğrenci olmayan öğrencilerin tutumlarından daha iyidir. Öğrencilerin mülteci öğrencilerle ortak yaşantı içinde olmaları onlara karşı tutumlarının daha iyi olmasına neden olduğu söylenebilir. Coşkun ve Emin (2016) yaptıkları çalışmada öğrencilerin mülteci öğrencilere karşı iyi ve hoş davranması mülteci öğrencilerin okula uyumunu kolaylaştırır. Arkadaşları tarafından dışlanan mülteci öğrenciler ise okula karşı olumsuz tutuma sahip olurlar. SETA (2017) yaptığı çalışmada, mülteci öğrencilerin sınıflara eşit şekilde dağıtılması başarıyı olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Sınıflarda mülteci öğrencilerin fazla olması gruplaşmaya neden olabilmektedir.

Buraya kadar yapılan analizler sonucunda ortaya konulan temel düşünce;insanlık tarihimiz içerisinde en büyük zenginlik kaynağımız, kültürel mirasımız içerisinde yaşattığımız yardımseverlik, hayırseverlik, hoşgörülü olma, insana saygı, mazluma ve düşküne yardım etme gibi vb. insani değerlerle mazlumlara kucak açmamızdır ancak böyle yüksek değerlerle uygarlık düzeyine ulaşılabilir.

Öneriler

Mülteci öğrencilerin ve beraberinde öğretmenlerin eğitim alanında yaşadıkları sorunların azaltılması adına getirilebilecek öneriler aşağıda sunulmuştur.

1. Öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının iyi düzeyde olduğu ancak çok iyi bir düzeyde olmaması nedeniyle öğretmenlerin tutumlarının geliştirilmesine yönelik eğitsel etkinlikler bağlamında İl Milli Eğitim Müdürlükleri ve Üniversitelerin işbirliğiyle öğretmenlerin bilinçlendirilmesine yönelik seminerler, konferanslar, paneller v.b düzenlenebilir.

2. Araştırmada, mülteci öğrencilerin dil farklılığı öğretmenler için sorun oluşturduğu, bu durum mülteci öğrencilerin sınıfa uyumlarını zorlaştırdığı, dolayısıyla tüm bu sorunların çözümüne yönelik olarak, mülteci öğrenciler için Türkçe dil eğitimine ayrı bir önem verilmeli ve dil öğrenmeye yönelik proje çalışmaları yapılabilir, bu konuda imkânlar daha da arttırılabilir.

3. Mülteci öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin kendilerini yeterli düzeyde görmedikleri ve dolayısıyla da bu öğrencilerle sınıfta uyum sorunu yaşamaktadır. Bu sebeple, hem uyum sorunu olan mülteci öğrenciler için hem de öğretmenler için

uyum politikaları yürütülerek ve çeşitli sosyal etkinlikler düzenlenerek uyum sorununun aşılması hızlandırılabilir.

4. Ortaokul öğrencilerinin, mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının orta düzeyde olması nedeniyle önyargıların giderilmesi adına mülteci öğrencilerin sınıf içinde diğer öğrencilerle etkileşiminin arttırılmasına yönelik çeşitli eğitsel ve sportif etkinlikler/faaliyetler düzenlenebilir.

5. Türkiye'de bir süre daha kalacakları düşünülerek mülteci öğrencilere yönelik öğretmenlerin ve öğrencilerin tutumlarını geliştirmeye yönelik daha kapsamlı ve planlı proje çalışmaları da (Türkiye'yi tanıma ve tanıtma adına) yapılabilir.

Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik öğretmen ve öğrencilerin tutumlarının daha iyi anlaşılması için nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilebilir ve daha güvenilir sonuçlar elde edilebilir.

2. Yapılmış olan bu çalışmanın mülteci öğrencilerin çoğunlukta olduğu farklı bölge ve illerde yapılarak sonuçları karşılaştırılabilir ve genellemeler yapılabilir.

3. Mülteci öğrencilere yönelik tutum çalışmasını sadece ortaokul kademesinde değil diğer eğitim kademelerinde yapılarak araştırmalar yapılabilir.

4. Mülteci öğrencilerin, öğretmenlerine ve arkadaşlarına yönelik tutumu belirlemek için nitel veya nicel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- UNHCR.(2011).Global Report 2010. <http://www.unhcr.org/gr10/index.html#/home> adresinden 06.02.2019 tarihinde indirilmiştir.
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.(2019). <https://www.goc.gov.tr/> adresinden 30.05.2019 tarihinde indirilmiştir.
- Akalm, A. (2016). *Türkiye'ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akalm, A. (2016). Son Düzenlemeler Işığında Göçmen Ev İşçileri Piyasası . *Saha* , (2), 40-45.
- Akalm, H. (2013). *Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye'de Mülteci Hukuku: Suriye Örneği* . Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akarşlan, M. (1998). *Ana Hatlarıyla Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Mevzuat*. İstanbul: Alfa Basım ve Dağıtım.
- Akdağ, G. A. (2005). AB Kapısında Türkiye ve Göç Politikası. *Stratejik Öngörü Dergisi* , 4(2), 161-167.
- Akdeniz, Y. (2018). *Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Uyum Sorunları*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Akhtar, S. (2010). *Kimlik ve Göç*. İzmir: Halime Odağ Vakfı Yayınları.
- Akıllıoğlu, T. (1995). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. Ankara:Ankara Üniversitesi S.B.F. İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Akıncı, B., Nergiz, A.,& Gedik, E.(2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2, 58-83.
- Akkoyunlu, B., Altun, A., & Soylu, M. (2008). *Öğretim Tasarımı*. İstanbul:Maya Akademi.
- Aksakal, İ. (2017). Suriyeli Mülteci Öğrencileri Türk Eğitim Sistemine Ve Sınıf Ortamına Uyum Sorunları. *Turan-Sam*, 9(36), 669-676.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 294-295.

- Akşit, G., Bozok, M., & Bozok, N. (2015). Zorunlu Göç, Sorunlu Karşılaşmalar: Hisar Köyü, Nevşehir'deki Suriyeli Göçmenler Örneği. *Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi* , 1(2), 92-116.
- Aktaş, M. (2018). Türkiye'deki Suriyeler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, 129-154.
- Akyüz, E. (2010). *Çocuk Haklarının Önemi, Konusu, Kaynakları ve Hukuk Sistemindeki Yeri*. Ankara: egem Akademi Yayınları.
- Alkurt, A. (2016). *A Comparative Policy Analysis of Syrian Refugee Education: Turkey and Lebanon. Is it Likely to Design A Standardised Education For All?* . (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ansen, D. (2012). *Türk Yabancılar Hukukunda Mülteciler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ardıç Çobaner, A. (2015). Çocuk Hakları Bağlamında Suriyeli Mülteci Çocukların Haberlerde Temsili . *Marmara İletişim Dergisi* , (24), 27-54 .
- Arkonaç, S. A. (2005). *Sosyal Psikoloji* . İstanbul:Alfa Yayınları.
- Arlı, M., & Nazik, H. (2001). *Bilimsel Araştırmaya Giriş*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Asar, A. (2004). *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*. Ankara: Emek Ofset Yayıncılık.
- Ateşok, Z. Ö. (2018). Karşılaştırmalı Perspektiften Uluslararası Mülteci Rejimi Bağlamında Mülteci Eğitimi Ve Türkiye Örneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atılğan, A. A. (2009). *Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hâkim Olan İlkeler Açısından Türkiye'deki Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi*. Mayıs 2, 2019 tarihinde <http://insanhaklarisavunuculari.org/dokumantasyon/files/original/9df> adresinden alındı
- Aydoğdu, F., & Ayanoğlu, M. (2019). *Suriyeli Çocuklara Eğitim Veren İlkokul Öğretmenlerinin Suriyeli Çocuklarla İlgili Yaşadıkları Sorunların İncelenmesi*. Ocak, 4, 2020 tarihinde <http://earsiv.erzincan.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12432/1200/aydo>

[%C4%9Fdu%20ve%20ayano%C4%9Flu2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y](#)

- Bahadır, H., & Uçku, R. (2016). İzmir'in Bir Mahallesiinde Yaşayan 6-17 Yaş Arasındaki Suriyeli Çocukların Çalışma Durumları ve Çalışma Durumlarını Etkileyen Etmenler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 117-124.
- Baltacı, H. (2014). *Göçmen Öğrencilerin Başarı Durumunu Etkileyen Etmenlerin Okul Yöneticisi, Öğretmen, Veli ve Öğrencilerin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, KKTC.
- Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme. (1999). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Ulusal İlk Rapor*. Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayını.
- Baysal, A. C. (1981). *Sosyal ve Örgütsel Psikolojide Tutumlar*. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları
- Beşpınar, F. U., & Aybars, A. İ. (2013). Erken Yaşlarda Çocuk Refahı ve Kadın İstihdamı . *UNICEF Yayınları*, 1-57.
- BM. (2005). Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler. *Brookings Enstitüsü Yerinden Olma Projesi, Washington, DC*.
- Bozdağlıoğlu, B. (2014). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları . *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 180(180), 9-32.
- Bozkurt, S. (2018). Mülteci Öğrencilerin Eğitimine İlişkin Öğretmen Algıları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Canatan, K. (2013). Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları. *Sosyolojik Bir Yaklaşım Sosyoloji Dergisi*, 3(27), 317-332.
- Cenevre Sözleşmesi. (1951). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Tesilciliği.
- Coşkun, İ., & Emin, M. (. (2016). *Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası Fırsatlar Ve Zorluklar*. İstanbul. SETA: http://file.setav.org/Files/Pdf/20160906135243_turkiyedeki-

uriyelilerinegitiminde-yol-haritasi-pdf.pdf adresinden Ağustos 28, 2018 tarihinde indirilmiştir.

- Coşkun, İ., & Emin, M. N. (2018). Türkiye’de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri. *İlke Kültür Eğitim Derneği*,1-16. https://ilke.org.tr/images/yayin/pdf/turkiyede_gocmenlerin_egitimi_mevcut_durum_ve_cozum_onerileri.pdf 12.04.2019 tarihinde indirilmiştir.
- Çağlayan, S. (2007). *İki Ülke. İki Siyasal Sistem, Bir Göç ve Yoksulluk: 1989 Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göç Örneği*. IV.Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi (Küresel Yoksulluk) Bildiriler Kitabı, Ekim 19-21, 2007, Bursa.
- Çakran, Ş., & Eren, V. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 14(39), 1-30.
- Çelik, C. (2005). Çocuk Kavramı ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi . *E-Akademi*, 36.
- Çelik, Y. (2018). Türkiye’de Suriyeli Çocuklara Yönelik Uygulanan Eğitim Politikalarının İncelenmesi: Tespitler, Sorunlar ve Öneriler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çiçekli, B. (2007). *Yabancılar Hukuku* . Ankara:Seçkin Yayınları.
- Çiçekli, B. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü* . IOM.
- Çocuk Vakfı. (2011). Haklarımı Çalmayın, Çocuklar İçin Uyarlama. *İstanbul: Çocuk Vakfı I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yayın Dizisi*.
- ÇOÇA. (2015). *Süriyeli Çocukların Türkiye Devlet Okullarındaki Durumu*. (İ. B. Birimi, Dü.) Politika ve Uygulama Önerileri: <http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2015/09/Suriyeli-Cocuklar-Egitim-Sistemi-Politika-Notu> adresinden 01 18, 2017 tarihinde indirildi.
- Demir, G. (1997). Göç Nedenleri ve Göçenlerin Beklentilerindeki Gerçekleşme Durumu:Bolu İli Kıbrısçık İlçesi Örneği. *II. Ulusal Sosyoloji*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

- Demirel, C. A. (2014). İnsan Güvenliği Bağlamında Suriye'den Türkiye'ye 2010 Sonrası Göçler. *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Sempozyumu 2014 Bildiri Kitabı, Antalya.*
- Derneği, H. D. (2016). *Yoksulluk Döngüsü ve Suriyeli Çalışan Çocuklar* . Mayıs 9 , 2019 tarihinde <http://www.hayatadestek.org> adresinden alındı
- Doğan, Ç. (2017). Düzensiz Göçmenlerin Türkiye'ye Ekonomik Açıdan Etkileri. *Tarih Okulu Dergisi* , 10(XXXI), 315-329.
- Dolapçı, E. (2019). Öğretmenlerin Çok Kültürlü Özyeterlik Algısı ve Okul İklimi İle Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Dönmez Kara, C. Ö. (2015). Göç Bağlamında Uluslararası İş Birliği ve Türkiye'nin Politikaları. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Duman, T. (2016). Sosyal uyumu sağlamak için Suriyelilerin eğitiminin önemi. H. M. Paksoy ve diğerleri içinde, *II. Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*, (s. 46-54). Kilis:Kilis 7 Aralık Üniversitesi Matbaası.
- Düzağaç, F. (2005). Çocuk Haklarının Korunmasında Polisin Görev ve Yetkilerinin Uygulama Açısından Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Düzkaya, H. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonu ve İstihdam Politikaları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. Birey ve Toplum. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.
- Ekşi, N. (2016). Mevzuat ve Antlaşmalar Kapsamında Çocukların Uluslararası Korunması. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* , 7, 559-574.
- Er A.K ve Bayındır, N. (2015). İlkokula Giden Mülteci Çocuklara Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Pedagojik Yaklaşımları. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 175-185.

- Eraldemir, Z. (2013). Türkiye’de Göç Sorunu Göçlerin Sosyo- Ekonomik Yansımaları Yansımaları İskenderun- Dörtüol Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Erbay, E. (2013). *Çocuk Hakları* . İstanbul : Yeni İnsan Yayınevi.
- Ercoşkun, B.(2015).Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Sosyo-kültürel ve Sosyo-ekonomik Etkileri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında Mülteci Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Sorunlar Ve Çözüme Dair Öneriler. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye’deki Suriyelileri Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eren, Z. (2019). Yönetici Ve Öğretmen Görüşlerine Göre Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları Ve Çözüm Önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234.
- Ereş, F. (2015). Türkiye’de Göçmen Eğitimi Sorunsalı ve Göçmen Eğitiminde Farklılığın Yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 17-30.
- Esin, N. M., Ardiç, A., Yıldırım, B., & Sunal, N. (2014). İstanbul'un Bir Bölgesinde Yaşayan Suriyeli Göçmenlerin Yaşam Koşulları 17. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi. Edirne.
- Esirgeme, B. S. (1999). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Ulusal İlk Rapor*. Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayını.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014). *Geçiş Hükümleri 6220* (Cilt 55). Resmi Gazete.
- Gelgel Öztekin , G. (2012). Devletler Özel Hukukunda Çocuk Hukukundan Doğan Problemler. Ders Notları, İstanbul.
- Gencer, T. E. (2019). Göç Süreçlerindeki Çocukların Karşılanamayan Gereksinimleri, Haklara Erişimleri ve Beklentileri: Ankara ve Hatay'da

- Yaşayan Suriyeli Çocuklar Örneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10a ed.). Boston: Pearson.
- Giddens, A. (2010). *Göçmenlerin Emek Piyasası Üzerindeki Etkisi. Sosyoloji Başlangıç Okumaları*. Ankara: Say Yayınları.
- Gözübüyük, A. A., Duras, E., Dağ, H., & Arıca, V. (2015). Olağanüstü Durumlarda Çocuk Sağlığı. *Journal of Clinical and Experimental Investigations*, 6(3), 324-330.
- Gülây, H. (2011). 5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Okula Uyum ve Akran İlişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(36), 1-10.
- Gümüştên, D. (2017). Mülteci Çocukların Eğitimi ve Uyumlarına Yönelik Yapılan Müdahale Programları Üzerine Bir Derleme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(10), 247-264.
- Gün, Z. (2000). *Kültürler Arası Gelişimsel Psikoloji*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Güngör, F., & Şenel, E. (2018). Yabancı Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Eğitim-Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 124-173.
- Hastürk, O. (2019). Göç; Çocuk- Ergende Ruhsal Hastalıklar. Bursa .
- Hathaway, J. C. (2005). *The Rights of Refugees Under International Law*. İngiltere : Cambridge University Press.
- Hatun, Ş. (2002). *Çocuk Hakları Sözleşmesinin 13. Yılında Yoksulluk ve Çocuklar Üzerine Etkileri*. Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları.
- Hayata Destek İnsani Yardım Derneği. (2016). *Yoksulluk Döngüsü ve Suriyeli Çalışan Çocuklar*. Mayıs 9, 2019 tarihinde <http://www.hayatadestek.org> adresinden alındı
- Hyson, M. (2004). *The emotional development of young children: Building an emotioncentered curriculum*. New York, USA: Teachers College Press.
- İçduygu, A., & Sirkeci, İ. (1999). *Bilanço '98, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

- İHH. (2018). 2012-2018 Suriye Faaliyet Raporu . *İnsani Yardım Vakfı*, 1-25.
<https://www.ihh.org.tr/public/publish/0/111/suriye-2017-faaliyet-raporu.pdf>
- Ihlamur Öner, S. G., & Şirin Öner, N. A. (2012). *Küreselleşme Çağında Göç*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İlksen Kanbur, N. (2017). İlkokulda Görev Yapan Öğretmenlerin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. ((Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *İnsan ve İnsanlar*. (13. Baskı). İstanbul: Evrim Yayınevi
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. *Elementary Education Online* , 16(4), 1768-1776.
- Kalem, M. (2019). *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği*. Suriyeli Çocukların Eğitimine Dair Model Oluşturma Projesi Suriyeli Çocukların Eğitimi Araştırma Raporu: <http://www.mavikalem.org/wp-content/uploads/2019/03/Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1n-E%C4%9Fitimi-Ara%C> adresinden 12.09.2019 tarihinde indirilmiştir.
- Kaplan, Y. (2004). Avrupa Birliğinin İltica Taleplerinin Kabulü ve Yetki Konusuna İlişkin Yeni Standartları. *Atatürk Üniversitesi Erzinan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1-2), 477-499.
- Kara, P., & Korkut, R. (2010). Türkiye'de Göç, İltica ve Mülteciler. *Türk İdare Dergisi* , 153-162.
- Karadağ, Ö., & Altıntaş, K. H. (2010). Mülteciler ve Sağlık. *TAF Preventive Medicine Bulletin* , 9(1), 55-62.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, S. (2015). Teachers' Views on Multicultural Education: Sample of Antalya. *Anthropologist*, 19(2), 373-380.
- Karayel, A. (2016). Muğla'da İkamet Eden Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hakları (Sorunlar ve Çözüm Önerileri). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Kardeş, S., & Akman, B. (2018). Suriyeli Mültecilerin Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Elementary Education Online*, 1224-1237.

- Kariman, S. (2015). *Türkiye'ye Göç Eden Mültecilerin Sosyal Hayata Uyum Sürecinin İncelenmesi: Isparta Örneği* . (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kaya, A. Ş. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Sorunları: Nizip Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, M. (2017). *Türkiye'deki Suriyeliler İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar* . İstanbul: Hiper Yayınları.
- Kılcan, B., Çepni, o, & Kılınç, A.Ç. (2017). Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeğinin geliştirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1045-1057.
- Kılıç, G., & Özkor, D. (2019). Suriyeli Çocukların Eğitimi Araştırma Raporu. <http://www.mavikalem.org/wp-content/uploads/2019/03/Suriyeli-Cocukların-Eğitimi-Araştırma-Raporu.pdf> 09.04.2019 tarihinde indirilmiştir.
- Kirişçi, K. (2014). Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınavı. (Çev. S. Karaca). *Brookings Enstitüsü Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)*.
- Kızılay. (2019). Suriye İnsani Yardım Operasyonu. Göç Hizmetleri Direktörlüğü. <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/kasim-2019-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-31-12-2019-28050091.pdf>
- Koç, Görücü, & Akbıyık. (2015). Suriyeli sığınmacılar ve istihdam problemleri. Birey ve Toplum. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 63-94.
- Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri Ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Koçoğlu, E., & Salur, M. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Göç ve Mülteci Sorununa İlişkin Tutumları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2408-2425.
- Komisyonu, T. İ. (1961). *Mültecilerin Hukuki Durumlarına Dair Sözleşme* . Nisan 21,2019 tarihinde Kamu Denetçiliği Kurumu: <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/45516--Mültecilerin-Hukuki-Durumuna-Dair-Sozlesme.pdf> adresinden 08.04.2018 tarihinde indirilmiştir.

- Korkmaz, A. Ç. (2014). Sığınmacıların Sağlık ve Hemşirelik Hizmetlerinin Yarattığı Sorunlar . *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi* , 1(1), 37-42.
- Körükmez, L., & Südaş, İ. (2015). *Göçler Ülkesi* . İstanbul : Ayrıntı Yayınları.
- Köse, N. . (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Journal of Continuous Vocational Education and Training*, 2(1) , 16-29.
- Kultas, E. (2017). Türkiyede Buluna Eğitim Çağındaki Suriyeli Mültecilerin Eğitim Sorunu. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van .
- Kurt, S. L. (2016). Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası belgeler ve Türkiye Uygulaması . *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 36, 99-127.
- Küyük, N. (2011). Yerel Yönetimlerin Kürt Kökenli Grupların Büyükşehirlere Göç Sonrası Entegrasyon Sorunlarına Yaklaşımı:Ankara Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Latif, D. (2002). Refugee of the Turkish Republic . *The Turkish Year Book of*, XXXIII, 1-29.
- Li, X. V. (2016). Academic and Social Adjustment of High School Refugee youth in Newfoundland. *Tes Canada Journal*, 34(11), 51-71.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. (1998). *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford:Oxford University Press.
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/019791830003400314>
- Mcadam, J. (2013). Mülteci Hukukunda 'Zulüm' Kökenlerini Yeniden Düşünmek. *Uluslararası Mülteci Hukuku Dergisi*, 25, 667-692.
- MEB. (2017-2018). Milli Eğitim İstatistikleri. *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı* .
- MEB. (2018). Geçici Koruma Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri. *Hayat Boyu Öğrenme*, 1-13.
https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/17164013_17-12-2018_Yinternet_BYlteni.pdf

- Moroğlu, N. (2003). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuk Hakları*. İstanbul: Alman Liseliler Kültür ve Eğitim Vakfı.
- Nar, B. (2008 , Haziran). Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri (Dilovası Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Naz, Y. (2015). Türkiye'nin Uluslar Arası Göç Politikası Ve Uluslar Arası Göçün Türkiye'deki Güncel Sorunları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Niessen, J. (2003). *Negotiating the Liberalization of Migration – Is GATS a Vehicle or a Model for Global Migration Governance* . EPC Issue Paper.
- Odman, M. T. (1995). *Mülteci Hukuku*. Ankara: AUSBİ İnsan Hakları Merkezi.
- Oktay, A. (1995). *Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Okul Öncesi Eğitim*. Çocuk ve Biz . İstanbul:Ya-Pa Yayınları.
- Orhan, O., & Sabiha Şenyücel, G. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ankara: ORSAM Yayınları .
- Öktem, Ö. (2010). Yabancılar Hukukunda Göçmenler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özata, M. (1998). *Van İli Merkezinde Yaşayan Göçmen Ailelerin 0-60 Aylık Çocuklarının Büyüme Durumlarının Belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Özcan, M. (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*. 1. Baskı. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları.
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir:Kaan Kitapevi.
- Özden, A. T. (2011). Türkiye'yi Bekleyen Büyük Tehlike: Bölgesel Çatışmalar ve Kitleli Göç. Ankara:ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Özer, Y. Y. (2011). Türk Kamu Yönetiminde Yeni Bir Çalışma Alanı Olarak Uluslararası Göç . *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (45), 73-88.
- Öztekin, G. (2012). Günseli Devletler Özel Hukukunda Çocuk Hukukundan Doğan Problemler. Ders Notları. İstanbul.

- Palabıyık, A., & Koç, Y. (2011). Zorunlu Göç ve Fakirliğin Diğer Adı: Mülteciliğin Dünya’da ve Türkiye’deki Gelişimi . *International Conference On Eurasian Economies* , 325-334. <http://avekon.org/papers/314.pdf>
- Parasız, İ., & Bildirici, M. (2002). *Modern Emek Ekonomisi* . Bursa : Ezgi Kitabevi.
- Parker, K. (1989). The Right Sofa Refugeesunder International Humanitarian Law . V. Nanda içinde, *Refugee Lawand Policy*. California:Greenwood Press.
- Polat, F. (2012). Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu İlköğretim Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Polat, G. (2006). İç Göçün Çocuk Ruh Sağlığına Etkisi: Antalya İli Şafak Mahallesi’nde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Polat, O. (1997). *Çocuk ve Hakları*. İstanbul: Analiz Yayınları.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu* . Ankara: İmge Yayınevi.
- Pumariega, A. J., Rothe, E., & Pumariega, J. B. (2005). Mental Health Of Immigrants and Refugees.*Community Mental Health Journal*,41(5),581-597.
- RAM. (2018). *İzmir İli Konak İlçesi İlkokullarındaki Öğretmen Ve Öğrencilerin,Suriyeli Öğrencilere Yönelik Sosyal Kabul Düzeylerinin Tespit Edilmesi*. 11 25, 2018 tarihinde Konak rehberlik ve araştırma merkezi: http://konakram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/35/01/164246/dosyalar/2018_10/08115626_YZMYR_YLY_KONAK_YLYESY_04.10.2018.pdf adresinden alındı
- Raporu, T. K. (2017). Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü.
- Reyes, M. R., Brackett, M. A., Rivers, S. E., White, M., & Salovey, P. (2012). Classroom Emotional Climate, Student Engagement, and Academic Achievement. *Journal of Educational Psychology*, 104 (3), 700-712.
- Sağlam, H. İ. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323.
- SAĞLAM, M . (1996). Geleneksel Türk Hoşgörüsü. *Erdem* , 8(23), 359-364. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/44407/549717>

- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme . *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, (5), 33-44.
- Saklan. (2018). Türkiye'deki Suriyeli Eğitim Çağı Çocuklarının Eğitim Süreçleri Üzerine Bir Çözümleme. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sapancalı, F. (2001). Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* , 3(2), 115-140.
- Saracoglu, Ş., & Roe, T. L. (2004). Rural-Urban Migration and Economic Growth in Developing Countries. *Meeting Papers for the Society for Economic Dynamics*, 241.
- Savaşan, F. (2007). *Uluslararası Göç (Kamu Maliyesi Üzerindeki Etkileri)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sayılı, T. R. (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 6458*. <http://www.resmigazete.gov.tr> adresinden 07.03ç2019 tarihinde alınmıştır.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., & Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.
- Selçuk, B. (2014). Göçün Eğitime ve Eğitim Kurumlarına Yansımaları (Mersin İli Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Toros üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- SETA. (2017, 02 07). *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*. 2018 tarihinde Engelleri aşmak: Türkiye’de Suriyeli çocukları okullandırmak.: <https://setav.org/assets/uploads/2017/11/Engelleri-A%C5%9Fmak-T%C3%BCrkiye%E2%80%99de-Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1-> adresinden 09.04.2019 tarihinde alınmıştır.
- Sözleşme, T. İ. (1961). *Kamu Denetçiliği Kurumu* . Nisan 21 , 2019 tarihinde <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/45516--Mültecilerin-Hukuki-Durumuna-Dair-Sozlesme.pdf> adresinden 21.04.2019 tarihinde indirilmiştir.
- Sözleşmesi, C. (1951). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Tesilciliği.

- Stamm, B., Henry, E., Hudnall Amy, C., & Higson Smit, C. (2004). Considering A Theory of Cultural Trauma and Loss. *Journal of Loss and Trauma*, 9(1), 89-111.
- Sztompka, P. (2000). Cultural Trauma: The Other Face of Social Change. *European Journal of Social Theory*, 3, 449-466.
- Şahin, C. (2015). Rus Yayılmacılığına Bir Örnek:1944 Kırım Türklerinin Sürgünü . *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 326-340.
- Şensin, C. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Suriye'den Göçle Gelen Öğrencilerin Eğitimlerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- T.C. Resmi Gazete. (2013, Nisan 11). *Sayı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, 6458. <http://www.resmigazete.gov.tr> adresinden 01.02.2019 tarihinde alınmıştır
- Tanrikulu, F. (2017). Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunu ve Çözüm Önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi* , (86), 127-144.
- TBMM. (2018). *Göç ve Uyum Raporu*. Ankara: TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (1961). *Mültecilerin Hukuki Durumlarına Dair Sözleşme*. Nisan 21, 2019 tarihinde Kamu Denetçiliği Kurumu: <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/45516--Mулtecilerin-Hukuki-Durumuna-Dair-Sozlesme.pdf> adresinden alındı
- Topgül, S. (2016). Sosyal Dışlanma ve Göç. *Sosyoloji Dergisi* , 269-289.
- Toros, A. (2008). *Sorunlu Bölgelerde Göç* . Ankara: Global Strateji Enstitüsü Yayınları.
- Tüfekçi, S. (2003). Kırsal Kesimlerden Büyükşehirlere Göç ve Göçün Aile Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler-İstanbul Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- TÜİK. (2018). *Göç İstatistikleri, Net Göç Hızı*. Nisan 15, 2019 tarihinde (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067) adresinden alındı

- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (1998). *Beşeri Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekan* . İstanbul:Çantay Kitabevi.
- Türk Kızılayı. (2017). Göç ve İstatistik Raporu. Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü.
- UNHCR. (2004). *Statistical Yearbook* . Mayıs 19 , 2019 tarihinde <https://www.unhcr.org/statistics/country/44eb1c602/unhcr-statistical-yearbook-2004-chapter-2-population-levels-trends.html> adresinden alındı
- UNHCR. (2005). *Statistical Yearbook*. Mayıs 21 , 2019 tarihinde <https://www.unhcr.org/en-lk/statistics/country/464049e53/unhcr-statistical-yearbook-2005-chapter-ii-population-levels-trends.html> adresinden alındı
- UNHCR. (2006). *Statistical Yearbook* . Mayıs 10 , 2019 tarihinde <https://www.unhcr.org/478ce2e62.pdf> adresinden alındı
- UNHCR. (2007). *Statistical Yearbook* . Mayıs 23, 2019 tarihinde <https://www.unhcr.org/statistics/country/4981b19d2/unhcr-statistical-yearbook-2007.html> adresinden alındı
- UNICEF. (2001). Çocuk Haklarını Koruyan Bağımsız Kurumlar. *Innocenti Araştırma Merkezi* .
- UNICEF. (2006). Çocuk Yoksulluğunun Önlenmesi. <http://www.unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=2044> adresinden 09.01.2019 tarihinde indirilmiştir.
- UNICEF. (2012). *Türkiye’de Çocukların ve Gençlerin Durumu Raporu*. Nisan 23 , 2019 tarihinde <http://unicef.depar yazilim.com/files/bilgimerkezi/doc/sitan-tur-final-2012.pdf> adresinden alındı
- UNICEF. (2012). *Türkiye’de Çocukların ve Gençlerin Durumu Raporu* . Nisan 23 , 2019 tarihinde <http://unicef.depar yazilim.com/files/bilgimerkezi/doc/sitan-tur-final-2012.pdf> adresinden alındı
- UNICEF. (2014). Sayılarla Dünya Çocukların Durumu . <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Unicef%20SOWC%202014%20web.pdf> 09.05.2019 tarihinde indirilmiştir.
- Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara barosu dergisi*, (1). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/398236>

- Ünal, H. Ö. (1999). *Ailesi Göç Etmiş Tutuklu Çocukların Uyumsal Davranış Özelliklerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Ünal, Ş. (2001). *İnsan Haklarının Uluslararası İlkeleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. Ankara:TBMM Basımevi.
- Üner, S. (1972). *Nüfusbilim Sözlüğü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınlar.
- Vardar, N. r. (2015). *Mülteci, Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar*. Nisan 13, 2019 tarihinde Bağımsız iletişim Ağı (BIANET). adresinden alındı
- Yağcı, H. (2017). *Zorunlu Göç Yaşamış 12-18 Yaş Çocuklarının Göç Yaşamamış Çocuklara Göre Sosyal Anksiyete Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi* . Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yavuz, Ö., & Mızrak, S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi, Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175-199.
- Yazıcı, S., Başol, G. ve Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin Çok kültürlü Eğitim Tutumları: Bir Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 229-242.
- Yiğit, T. (2015). Uygulamalar ve Sorunlar Bağlamında Türkiye’de Sığınmacı Çocukların Eğitimi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kırşehir.
- Yonca, A. V. (2014). *Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalışmayı Sonuç Raporu*. Mersin: Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi.
- Yönetmeliği, G. K. (2014). *Geçiş Hükümleri 6220* . Resmi Gazete.
- YUKK, (2013). Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu. *Kanun Numarası : 6458, Cilt : 53(Sayı : 28615)*.
- Yüce, E. (2018). Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyumları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, U., Bulut, M. N., & Mor, Z. (2014). Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mülteciler. İnoğrafik Rapor Uluslararası Orta Doğu Barış Araştırmaları Merkezi.

Zencir, M., & Davas, A. (2014). *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu* .
Ankara: Türk Tabipleri Birliği .

EKLER

1. Araştırma İzin Belgesi

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34659092/605.01/6822889
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Ali KESKİN)

03/04/2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsünün 27.03.2018 tarihli ve E.1555 sayılı yazısı.

Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Ali KESKİN'in "Ortaokullardaki Millîteci Öğrencilere Yönelik Öğretmen ve Öğrencilerin Tutumlarının İncelenmesi" konulu ölçek çalışması kapsamında, İlimiz Şahinbey ilçesindeki ortaokullarda görev yapan öğretmen ve öğrencilere anket uygulama isteği, ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu kapsamda Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Ali KESKİN'in araştırma çalışma isteği, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22.08.2017 tarihli ve 12607291 (2017/25) sayılı genelgesi kapsamında değerlendirilmiş olup; araştırmacının, araştırmasının bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırma sonuçlarını 2 kopya halinde CD içerisinde Müdürlüğümüze bildirmesi şartıyla, İlimiz Şahinbey ilçesindeki ortaokullarda görev yapan öğretmen ve öğrencilere, eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde ve gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması, Müdürlüğümüz Ar-Ge birimi bünyesinde oluşturulan komisyonun uygunluk raporu doğrultusunda uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Cengiz METE
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
.../04/2018

Halil UYUMAZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

2. Araştırmada Kullanılan Ölçekler

2.1. Öğrenci Ölçeği (MÖYTÖ)

Sevgili Öğrenciler,

Bu veri toplama aracı “Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmen ve Öğrencilerin Tutumlarının İncelenmesi” konulu yüksek lisans tez çalışmasında gerekli verilerin toplanması için hazırlanmıştır. **Vereceğiniz cevaplar sadece bu amaçla kullanılacağından kesinlikle gizli tutulacak ve herhangi kurum ya da kuruluşa verilmeyecektir.** Bu nedenle isminizi yazmanız beklenmemektedir. Uygun gördüğünüz yanıtlar için ayrılan bölüme (x) işareti koymanız beklenmektedir. Sağlayacağınız katkı için şimdiden çok teşekkür ederim.

Ali KESKİN
Siirt Üniversitesi Sos.Bil. Ens.
Eğitim Yönetimi ABD Yüksek
Lisans Öğrencisi
keskinali352@gmail.com

BÖLÜM I. Kişisel Bilgiler

1.Cinsiyetiniz?

() Kadın

() Erkek

2.Sınıfınız?

() 6. Sınıf

() 7. Sınıf

() 8. Sınıf

3. Sınıfınızda mülteci öğrenciler var mı?

() Var

() Yok

SIRA NO	BÖLÜM II. Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği (MÖYTÖ) Aşağıda, mülteci öğrencilere yönelik tutumlarla ilgili görüşleriniz sorulmaktadır. Bunların yeterliliğini uygun seçeneği (X) şeklinde işaretleyerek belirtiniz.	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILIYORUM
1	Mülteci öğrencileri sınıfta görmekten mutluluk duyarım.			
2	Mülteci öğrencilerle okulda arkadaşlık kurmak için çaba harcarım.			
3	İmkânım olsa mülteci öğrencileri ülkemize almam.			
4	Mülteci öğrencilerin dilimizi öğrenmelerinden mutluluk duyarım			
5	Mülteci öğrencilerin okul kurallarına uyum sağlayacaklarına inanırım.			
6	Mülteci öğrencilerin derslerinde başarıları olmaları beni mutlu eder.			
7	Mülteci öğrencilere yapılan yardımlarda görev almak isterim.			
8	Mülteci bir öğrenci ile aynı sırayı paylaşmak beni rahatsız eder.			
9	Mülteci öğrencilerle aynı dinin mensubu olduğumuzdan dolayı onlara yardım ederim.			
10	Mülteci öğrencilerin bizleri kötü alışkanlıklara alıştıracaklarını düşünüyorum.			
11	Mülteci öğrencilerin kendilerini ayrıcalıklı gördüklerini düşünüyorum.			
12	Mülteci öğrencilerle arkadaşlığımı okul dışında da sürdürürüm.			
13	Ülkemizin güzelliklerini tanıtmak için mülteci öğrencilere yardımcı olurum.			
14	Mülteci öğrencilerin ailelerine yardım etmek için oluşturulan bir grupta yer alırım.			
15	Mülteci öğrencilerin okul huzurunu bozduğunu düşünüyorum.			
16	Okulda verilen ödevlerle ilgili olarak mülteci öğrencilere yardım etmekten hoşlanırım.			
17	Kendi dilimi mülteci öğrencilere öğretmek için çaba harcarım.			
18	Bundan sonraki eğitim öğretim hayatımda mülteci öğrencilerle arkadaşlık etmek isterim.			
19	Mülteci öğrencilerin diğer öğrencilerle rahat iletişim kurmalarına yardımcı olurum.			
20	Mülteci öğrencilere ülkemizi, ülkeyi tanıtmaktan hoşlanırım.			
21	Sınıf içinde yapılan etkinliklerde mülteci öğrencilerle aynı grupta yer almak isterim.			
22	Öğretmenlerimizin, mülteci öğrencilere yabancı gibi davranması istemem.			
23	Mülteci öğrencilerin okula uyum sağlamasında yardım ederim.			
24	Mülteci öğrencilerle aynı okula gitmekten hoşlanmam.			

2.2. Öğretmen Öğrenci Tutum Ölçeği (MÖTÖ)

Değerli Meslektaşım,

Bu veri toplama aracı “Ortaokullarda Öğrenim Gören Mülteci Öğrencilere Yönelik Öğretmen ve Öğrencilerin Tutumlarının İncelenmesi” konulu yüksek lisans tez çalışmasında gerekli verilerin toplanması için hazırlanmıştır. **Vereceğiniz cevaplar sadece bu amaçla kullanılacağından kesinlikle gizli tutulacak ve herhangi kurum ya da kuruluşa verilmeyecektir.** Bu nedenle isminizi yazmanız beklenmemektedir. Uygun gördüğünüz yanıtlar için ayrılan bölüme (x) işareti koymanız beklenmektedir. Sağlayacağınız katkı için şimdiden çok teşekkür ederim.

Ali KESKİN
Siirt Üniversitesi Sos.Bil. Ens.
Eğitim Yönetimi ABD
Yüksek Lisans Öğrencisi
keskinali352@gmail.com

BÖLÜM I. Kişisel Bilgiler

1.Cinsiyetiniz?

- () Kadın
() Erkek

4.Çocuğunuz var mı?

- () Var
() Yok

2.Medeni durumuz?

- () Bekar
() Evli

5.Sendikaya üye misiniz?

- () Evet
() Hayır

3.Mesleki Kıdeminiz?

- () 1-5 yıl
() 6-10 yıl
() 11-15 yıl
() 16 ve yıl üzeri

6.Sınıfınızda mülteci öğrenciler var mı?

- () Var
() Yok

SIRA NO	BÖLÜM II. Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutum Ölçeği (MÖYTÖ) Aşağıda, mülteci öğrencilere yönelik tutumlarla ilgili görüşleriniz sorulmaktadır. Bunların yeterliliğini uygun seçeneği (X) şeklinde işaretleyerek belirtiniz.	HIÇ KATILMIYORUM	BİRAZ KATILYORUM	ÇOĞUNLUKLA KATILYORUM	TAMAMEN KATILYORUM
1	Mülteci öğrencilere önyargısız yaklaşırım				
2	Uyumda güçlük yaşayan mülteci öğrencilere hoşgörülü davranırım				
3	Mülteci öğrencileri anlamaya çalışırım				
4	Mülteci öğrencilere yeteri kadar zaman ayırmaya çalışırım				
5	Mülteci öğrenciler için yapılan eğitim hizmetlerini desteklerim				
6	Mülteci öğrencilere diğer öğrencilere davrandığım gibi davranırım				
7	Mülteci öğrencilerin derslere motive olmaları için çaba gösteririm				
8	Öğrencilerimin mülteci öğrencilere olumlu davranmalarını sağlarım				
9	Mülteci öğrencilerin temel bakım becerilerini geliştirmelerini desteklerim				
10	Öğrenciler mülteci öğrencilerle birlikte oyun oynarlar				
11	Mülteci öğrencilerin eğitimi konusunda kendimi geliştiririm				
12	Mülteci öğrencilere diğer öğrencilerin aileleri olumlu tutum sergiler				
13	Mülteci öğrencilerin temel ihtiyaçları karşılanır				
14	Öğrenciler mülteci öğrencilerle birlikte olmaktan memnundur				
15	Mülteci öğrenciler düzenli olarak okula devam etmektedir				
16	Mülteci öğrencilere ayırdığım zaman yeterlidir				
17	Mülteci öğrenciler okula uyumludur				
18	Mülteci öğrenciler sınıfa uyumludur				
19	Öğrenciler, mülteci öğrencilere karşı olumlu davranış sergiler				
20	Mülteci öğrencilere rehberlik yapmaya, yol göstermeye çalışırım				
21	Mülteci öğrencilerin sınıfa uyum sağlamasını kolaylaştırırım				
22	Mülteci öğrencilerle iletişim kurmakta zorlanmam				
23	Mülteci öğrencilerin eğitiminde yeterli olduğumu düşünürüm				
24	Mülteci öğrencilerin dil farklılığı benim için sorun oluşturmaz				

3. Ölçek İzni

3.1. Öğretmen Ölçeği (MÖYTÖ) İzni

Ali Keskin <keskinali352@gmail.com>

26 Haz 2019 14:31 ☆ ↩

Alıcı: halil.saglam ▾

Ben Siirt Üniversitesi Eğitim Yönetimi alanında yüksek lisans yapmaktayım. Tez araştırmamda tarafınızca hazırlanan MÜLTECİ ÖĞRENCİ TUTUM ÖLÇEĞİNİ (MÖTÖ) kullanmak istiyorum. Uygun görmeniz halinde gerekli izin onayının tarafıma bildirmenizi rica eder, saygılar sunarım.. ALİ KESKİN (0537 731 60 72)

HALİL İBRAHİM SAĞLAM <halil.saglam@medeniyet.edu.tr>

26 Haz 2019 16:13 ☆ ↩

Alıcı: ben ▾

Değerli Ali Keskin,

Ölçeği kullanabilirsiniz. Çalışmalarınızda başarılar diler, selamlarımı sunarım.

3.2. Öğrenci Ölçeği (MÖTÖ) İzni

Möytö Gelen Kutusu x**bahadır kılcan** <bahadirkilcan@gmail.com>

16 Oca 2018 Sal 22:04 ☆ ↶ ⋮

Alıcı: ben ▾

Ali bey

Öçek ektedir kolay gelsin

Ali Keskin <keskinali352@gmail.com>

16 Oca 2018 Sal 22:10 ☆ ↶ ⋮

Alıcı: bahadır ▾

Hocam çok çok teşekkür ederim. İyi akşamlar

16 Ocak 2018 22:03 tarihinde bahadır kılcan <bahadirkilcan@gmail.com> yazdı:

4. Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Ali KESKİN
Doğum Yeri ve Tarihi	Mersin– 10/08/1985
Eğitim Durumu	

Lisans Öğrenimi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi	Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi Bilim Dalı
İş Deneyimi	a) 22 Eylül 2014 Siirt Erurh İlçesi Çizmeli İlkokulu b) 3 Ağustos 2017 Gaziantep Şahinbey İlçesi 24 Kasım İlkokulu Sınıf Öğretmeni
Bildiği Yabancı Diller	-
İletişim	
e-posta	keskinali352@gmail.com